

Koncepce práce s návštěvnickou veřejností

CHKO Jizerské hory

Interpretační plán

**Domu přírody Jizerských hor,
Informačního střediska CHKO Jizerské hory
- Mariánskohorské boudy
a Informačního střediska
CHKO Jizerské hory - Ferdinandov**

Plánovací a aplikační část

Zpracovatel: Ing. Ladislav Ptáček, RNDr. Blažena Hušková
Metodické vedení: Mgr. et Mgr. Michal Medek
Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s.
www.dobrainterpretace.cz

Obsah

O dokumentu.....	4
Seznam použitých zkratk.....	5
Interpretační plán Domu přírody Jizerských hor, Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy a Informačního střediska CHKO Jizerské hory- Ferdinandov	6
Zkušenosti z českého prostředí, forma dokumentu.....	6
Plány pro objekty typu DP a kontext území	6
KPNV x IP CHKO x IP DP	7
Plánovací část	8
Dům přírody Jizerských hor	8
Účel interpretace.....	9
Cíle interpretace	10
Cílové skupiny.....	12
Klíčová sdělení	19
Prostředky interpretace	22
IS CHKO Jizerské hory -Mariánskohorské boudy.....	32
Účel interpretace.....	33
Cíle interpretace	33
Vybrané cílové skupiny interpretace.....	35
Klíčová sdělení	40
Prostředky interpretace	44
IS CHKO Jizerské hory -Ferdinandov.....	53
Účel interpretace.....	54
Cíle interpretace	54
Vybrané cílové skupiny interpretace.....	56
Klíčová sdělení	61
Prostředky interpretace	65
Doprovodná infrastruktura a služby	73
Obecné zásady a doporučení – vazba k DP a IS.....	73
Další opatření spojená přímo se zajištěním obsahové náplně a chodu DP.....	76
Evaluace	81
1) Hodnocení účelnosti interpretace.....	81
2) Hodnocení dosažení komunikačních cílů	82
Aplikační část.....	84
Navrhovaná opatření	84
Institucionální opatření	85
Činnosti.....	89
Projekty	95
Rámcový harmonogram	127
Příloha 1 – Zdroje interpretace	136

Geologie a geomorfologie, skalní útvary.....	136
Rostlinstvo a živočišstvo.....	136
Lesy.....	137
Rašeliniště	138
Louky	138
Cesty.....	139
Voda, vodní toky, vodní díla.....	139
Průmysl, sklárny	140
Lidová architektura, krajinný ráz, drobné stavby v krajině	141
Turistika, sport, rozhledny, skalní vyhlídky	141
Umělci a významné osobnosti.....	142
Příloha 2 - Zásady dobré interpretace	143
Jak se učíme	143
8 základních pravidel dobré komunikace.....	143
Základní zásady interpretace	144
Tipy pro tvorbu panelů naučných stezek	145

O dokumentu

Zadavatel dokumentu:

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, organizační složka státu (dále AOPK ČR)

Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11 – Chodov

zastoupena: regionálním pracovištěm Liberecko - Správa CHKO Jizerské hory

Tento dokument je určen především pro vnitřní potřebu AOPK ČR jako podkladový materiál pro přípravu a realizaci návštěvnického střediska CHKO Domu přírody Jizerských hor (DP), Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy a Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Ferdinandov. Byl zpracován dle stanovené metodiky pro interpretační plány za účelem podání žádosti o finanční podporu záměru do OPŽP (PO4, SC 4.1).

Dokument je součástí Koncepce práce s návštěvnickou veřejností CHKO Jizerské hory (KPNV) a je rozšířením její Plánovací a Aplikační části.

Analytická část je společná jak pro Interpretační plán území CHKO, tak pro Interpretační plán DP a obou IS. Interpretační plán DP a IS obsahuje pouze specifickou **plánovací** a **aplikační část** týkající se Domu přírody. Viz schéma na str. 5 a 7.

Interpretační plán DP a IS bude sloužit jako zásadní podklad pro koncepční řešení DP a IS i pro tvorbu libreta a scénáře chystaných expozic DP a IS a další interpretační infrastruktury, prvků a lokalit spojených s DP a IS. **Musel být i v rámci zastřešující KPNV připraven tak, aby mohl fungovat jako víceméně samostatný dokument, který budou později využívat i pracovníci DP a IS např. při přípravě programů pro návštěvníky** (z tohoto důvodu se zde opakují některé kapitoly z Analytické části, např. Zdroje interpretace).

Ke zpracování interpretačního plánu svými znalostmi, zkušenostmi a doporučeními přispěli pracovníci AOPK ČR, Správy CHKO Jizerské hory, místní znalci, zástupci veřejné správy, neziskových organizací i podnikatelských subjektů. Osobní setkání, rozhovory a terénní pochůzky byly zdrojem klíčových informací, které významně ovlivnily obsah dokumentu. Děkujeme všem, kdo věnovali svůj čas, energii a znalosti ve prospěch kvalitní interpretace Jizerských hor.

zpracovatelé

Příprava interpretačního plánu, fáze interpretačního plánování

INFORMACE	ANALÝZA	VÝBĚR	AKCE
CHKO a okolí, vč. lokality DP přehled zdrojů území, sledování kontextu (co vše se na místě odehrává, jak místo souvisí se svým okolím), zjišťování kvantitativních a kvalitativních informací o návštěvnících, sledování stávajícího marketingu místa, přehled a hodnocení stávající interpretace	CHKO a okolí, vč. lokality DP hodnocení informací zjištěných v předchozím kroku, vyvození závěrů pro další postup, výběr faktů relevantních pro další plánování interpretace	výběr způsobu interpretace v DP: cíle interpretace, definování cílových skupin interpretace, tvorba sdělení výběr prostředků (forem) interpretace	akční plánování DP: kdo, kde, kdy, co, jak, za kolik

ČÁST ANALYTICKÁ
společná s IP CHKO Jizerské hory
je obsažena v dokumentu k celému území
(KPNV – Interpretační plán CHKO Jizerské hory)

PLÁNOVACÍ
tento dokument

APLIKAČNÍ

Seznam použitých zkratek

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
DM	destinační management
DP	Dům přírody (případně přímo Dům přírody Jizerských hor)
DSO	dobrovolný svazek obcí
CHKO	chráněná krajinná oblast (případně přímo CHKO Jizerské hory)
IP	interpretační plán
IS	Informační středisko CHKO Jizerské hory
JAK	jednotný architektonický koncept
KČT	Klub českých turistů
KPNV	koncepce práce s návštěvníckou veřejností
NPP	národní přírodní památka
NPR/PR	národní přírodní rezervace /přírodní rezervace
NS	naučná stezka
OPŽP	Operační program Životní prostředí
RP	Regionální pracoviště
SCHKO	Správa Chráněné krajinné oblasti
TIC	turistické informační centrum

Interpretační plán Domu přírody Jizerských hor, Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy a Informačního střediska CHKO Jizerské hory- Ferdinandov

Zkušenosti z českého prostředí, forma dokumentu

V prostředí České republiky nejsou zatím interpretační plány běžnou součástí procesu tvorby interpretace a prezentace hodnot chráněných území.

Na základě několikaletých zkušeností ze specifických podmínek českého prostředí jsme proto zcela záměrně přistoupili k formě dokumentu, který se liší od běžných plánovacích dokumentů (např. Plánu péče o CHKO) **a přímo v textu spojuje vysvětlení některých základních konceptů, postupů a metodických poznámek s obsahem.**

Interpretační plány se často čtou a používají po jednotlivých částech – týká se to především plánovací části, která stanovuje cíle, cílové skupiny, klíčová sdělení a prostředky interpretace (např. v území, ale i v Domě přírody). **Všechny části dokumentu jsou však vzájemně provázány a je potřeba s nimi pracovat v kontextu celého dokumentu.** V úvodech k jednotlivým částem proto opakovaně upozorňujeme na vzájemné vztahy mezi kapitolami (např. cíle, cílové skupiny, prostředky, sdělení...) i konkrétními návrhy interpretačního plánu.

Naše zkušenost ukazuje, že pokud nejsou jednotlivé části plánu vnímány v kontextu jeho celku, reálně hrozí, že dílčí návrhy (např. cílových skupin či sdělení) budou považovány víceméně za náhodný výběr, který je libovolně možné podle aktuální potřeby měnit. Jednotlivé části pak budou vytrhovány z kontextu – což popírá smysl přípravy interpretačního plánu. Pokud se výchozí situace postupem času změní a je potřeba tomu interpretaci přizpůsobit (např. dojde-li ke změně typu návštěvníků, a tím i žádoucích cílových skupin interpretace), je nutné postupovat systematicky a aktualizovat dokument jako celek, se všemi vazbami, které tato změna přináší.

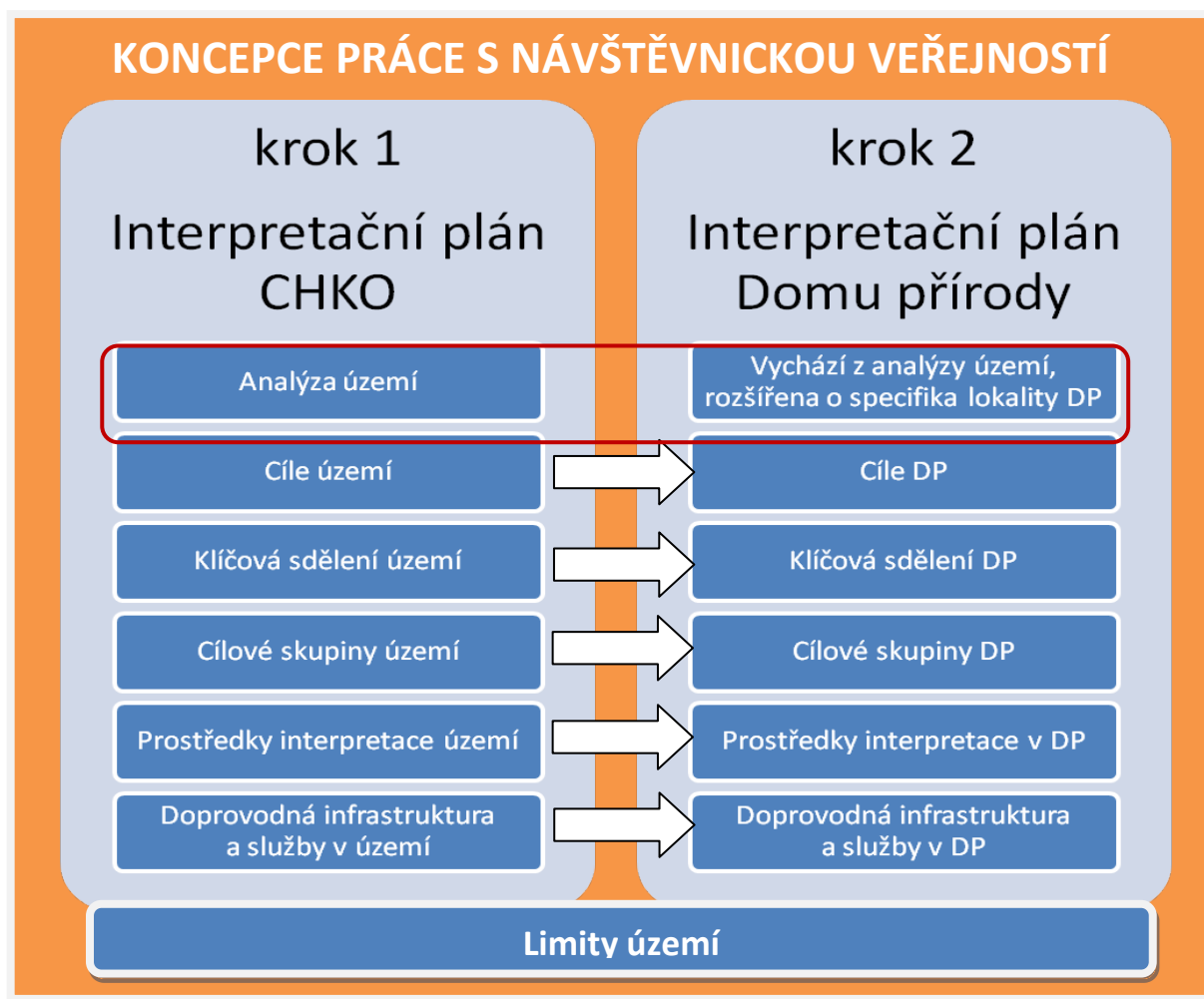
Pokud s interpretačním plánem bude pracovat někdo, kdo je v interpretaci zbláhý, opakování metodických poznámek a kontextu mu bude připadat zbytečné. V prostředí ČR **s plány však často pracují lidé bez větších zkušeností v oblasti interpretačního plánování** (například běžní pracovníci konkrétní Správy CHKO, či zainteresovaných poskytovatelů služeb cestovního ruchu, kteří musejí řešit práci s veřejností a hledají pro konkrétní aktivity obecný rámec či inspiraci, starostové obcí, kteří plánují interpretaci a potřebují ji někomu zadat apod.).

Mnozí z uživatelů interpretačních plánů mohou také později chtít plány pro své území sami vytvářet. Znalost a pochopení souvislostí interpretačního plánování jim v tom může hodně pomoci.

Plány pro objekty typu DP a kontext území

Interpretační plán pro konkrétní lokalitu či objekt (např. návštěvnícké středisko jako je Dům přírody, kulturní památku, národní přírodní rezervaci apod.) **by měl vycházet z interpretačního plánu pro celé území (např. CHKO) a být vytvářen v kontextu celého území.**

Interpretační plán pro DP a IS Jizerských hor logicky navazuje na Interpretační plán CHKO Jizerské hory. Základní zásady interpretace a důvody pro interpretační plánování jsou více popsány právě v dokumentu pro celé území CHKO Jizerské hory (KPNV).

Komentář:

- **Koncepce práce s návštěvnickou veřejností** je dle metodických listů 34.1. tvořena Analytickou částí (včetně hodnocení ploch z hlediska vlivu návštěvnosti – tzv. limitů území), Plánovací částí a Aplikační částí. Interpretační plán DP/IS je jeho součástí.
- **Analýza území** tvoří společný základ obou IP, bývá někdy u DP či IS rozšířena o specifika lokality, ve které je DP či IS umístěn. **Cíle interpretace v území** jsou základem, ze kterého vychází **Cíle DP/IS**, musí být vzájemně kompatibilní. **Cílové skupiny v území** jsou základem pro stanovení **Cílových skupin DP/IS**, cílové skupiny musí být vzájemně kompatibilní. **Klíčová sdělení území** jsou základem pro definování **Klíčových sdělení DP/IS**. DP by měl obsahově pokrýt celé území CHKO, ale může dát různým klíčovým sdělením území různou váhu a prostor v expozici, v závislosti na lokalitě DP a jejím potenciálu pro ilustraci konkrétních klíčovích sdělení. IS se může zaměřit na určitý výsek území a tematiky a těm se věnovat podrobněji. **Prostředky interpretace v území** definují jako jeden z hlavních prostředků DP a IS. **Prostředky interpretace v DP/IS** stanovují, jaké prostředky budou využity v rámci expozic. **Doprovodná infrastruktura a služby v území** definuje celkový rámec, z něhož pak vychází

Doprovodná infrastruktura a služby v DP, která se už zaměřuje pouze na prvky související s provozem.

Plánovací část

Dům přírody Jizerských hor

Finální lokalizace DP není v době zpracování tohoto dokumentu známa. Dlouhodobě vedená jednání týkající se možnosti umístění DP v objektu Ekocentra v Oldřichově v Hájích nedospěla zatím k jednoznačnému závěru. Interpretační plán je proto zpracován v takové úrovni obecnosti/konkrétnosti, aby jej bylo možno využít pro finálně vybranou lokalitu, ať bude jakákoli, a dopracovat podle specifických místních podmínek (příležitosti i omezení).

Pro umístění DP bylo zvažováno několik lokalit. Vzhledem k rozloze CHKO, jejímu uzavřenému charakteru (centrální část není prořezána žádnou veřejnou pozemní komunikací s výjimkou silnice Bílý Potok – Smědava – Souš – Desná) a tedy existenci více významných nástupních míst (přínejmenším Jizerka, Bedřichov, Smědava) je zřejmé, že ať bude DP umístěn kdekoli, neobslouží komplexně celé území a vždy jej bude třeba doplnit dalšími informačními a interpretačními službami v dalších nástupních a/nebo návštěvnických atraktivních lokalitách.

Pro umístění DP jsme zvažovali lokality Oldřichov v Hájích (doporučení zadavatele, dlouhodobě probíhající jednání s potenciálním provozovatelem), Bedřichov a Jizerka (celoročně nejvýznamnější nástupní místa do centrální části hor). Jakkoli je zřejmé, že pro finální rozhodnutí o umístění DP bude velmi významná zejména dostupnost nemovitostí (objektů, pozemků), uvádíme dále širší souvislosti umístění DP do zvažovaných lokalit.

Umístění DP Jizerských hor v Oldřichově v Hájích

K výhodám lokalizace DP do objektu stávajícího Ekocentra nebo plánovaného nového objektu v blízkosti Ekokempu patří dobrá dostupnost veřejnou dopravou (bus v místě, vlak v docházkové vzdálenosti 1,2 km – 20 min.), dobrá dostupnost individuální dopravou (z Liberce 13 km – 15 min, parkoviště přímo u objektu), umístění na značené cyklostezce, poblíž Oldřichovského sedla - nástupního místa do oblasti Jizerskohorských bučin (nejkratší vzdálenost 3,7 km), lokalizace DP mimo centrální část Jizerských hor a tedy ve shodě se záměrem zvýšit atraktivitu podhůří Jizerských hor pro návštěvníky. Návštěvníci se do této části hor vydávají zejména za klidem a odpočinkem, méně za sportovním výkonem. Objekt Ekocentra a blízký Ekokemp nabízejí možnost ubytování.

K nevýhodám patří umístění mimo nejfrekventovanější nástupní místa do hor, do málo známé lokality, relativně vzdálené od nejběžnějších příjezdových tras do hor (od Mladé Boleslavi, Jablonce nad Nisou, Liberce). V zimním období leží Oldřichov zcela mimo obvyklá nástupní místa (Jizerka, Smědava, Bedřichov) a s klesajícím počtem dnů s dostatečným množstvím sněhu se tato nevýhoda bude prohlubovat. Nejbližší nástupní místo na Jizerskou magistrálu je vzdáleno 3 km od plánovaného objektu DP; lyžařské stopy jsou zde upravovány jen několik dní v roce, kdy to výše sněhové pokrývky umožňuje. Umístění DP do Oldřichova v Hájích bude vyžadovat rozsáhlou a promyšlenou propagaci, která přínejmenším v zimním období jen těžko přiláká větší počet návštěvníků.

Umístění DP Jizerských hor na Bedřichově

Výhody: Bedřichov je nejvýznamnějším nástupním místem do centrální části hor v letní i zimní sezóně, dostupným veřejnou dopravou (bus, skibus, cyklobus) z Liberce i Jablonce nad Nisou i individuální automobilovou dopravou (z Liberce 10 km), s několika tisíci lůžek, rekreačními a sportovními zařízeními (sjezdové lyžování, dětská hřiště, bobová dráha, minigolf, tenisové kurty, lanový park, rozhledna...). V docházkové vzdálenosti se nacházejí lokality s interpretačním potenciálem korespondujícím s většinou klíčových sdělení KPNV. Bedřichov je východiskem /místem konání nejvýznamnějších a nejnavštěvovanějších sportovních akcí na území CHKO Jizerské hory (Jizerská 50, Author Cup a další).

Nevýhody: V zimní a v nejméně frekventovaných časech (letní prázdniny) i v letní sezóně návštěvnicky přetížená lokalita (nedostatek parkovacích míst, přetížená veřejná doprava i trasy Jizerské magistrály...). Velký podíl návštěvníků, využívajících Bedřichov jako nástupní místo do hor, patří mezi sportovce (zejména cyklisté a běžci na lyžích), kteří vyhledávají centrální část hor především jako kvalitní sportoviště (zpevněné cesty, upravované trasy Jizerské magistrály); přírodní prostředí hor vnímají převážně jako příjemnou kulisu sportovního výkonu.

Umístění DP Jizerských hor na Jizerce

Výhody: Jizerka patří k významným nástupním místům v letní i zimní sezóně, s množstvím turistických aktivit v osadě samé i blízkém okolí, v kontaktu s Jizerskou magistrálou (a obvykle dostatečným množstvím sněhu).

Nevýhody: Jizerka je dostupná pouze individuální automobilovou dopravou; nejbližší zastávky veřejné dopravy jsou ve vzdálenosti asi 8 km (vlak, bus). Umístění DP na Jizerce by velmi pravděpodobně vedlo k nežádoucímu zvýšení návštěvnosti v této lokalitě s negativními dopady na biotu v blízkém okolí (ochrana tetřívka) a v rozporu s doporučenými směry rozvoje (klidová oblast Zadní hory).

Doporučení

Vzhledem k charakteru území (kompaktní centrální část, více nástupních míst v různých nadmořských výškách) se jeví jako strategicky nejvýhodnější usilovat především o vybudování dvou informačních středisek CHKO Jizerské hory (Mariánskohorské boudy, Ferdinandov), které osloví návštěvníky vstupující do Jizerských hor od jihu (Mariánskohorské boudy), resp. ze severu (Ferdinandov) a které díky specifickým své lokalizace mohou blíže komunikovat různá klíčová sdělení. Provoz obou IS ideálně doplní mobilní informační bod, který bude možno využít s velkou mírou flexibility ve frekventovaných lokalitách a/nebo v souvislosti se sportovními či kulturními akcemi přitahujícími množství návštěvníků.

Účel interpretace

proč interpretace vzniká, k čemu má sloužit

Dům přírody Jizerských hor je klíčovým prostředkem interpretace pro naplňování účelu a cílů KPNV CHKO Jizerské hory. Účelem vzniku DP je:

- směřovat do něj část toku přijíždějících návštěvníků,
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí,
- nabídnout atraktivní interpretační a informační služby, které pomohou:
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území.

Cíle interpretace

čeho chceme interpretací dosáhnout, jak má působit na návštěvníky, co by si měli návštěvníci odnést a) v oblasti znalostí, b) postojů (emocí) a c) jak by interpretace měla ovlivnit jejich chování

Jelikož DP reprezentuje celou CHKO, **všechny uvedené cíle interpretace platné pro CHKO jsou logicky i cíli interpretace v DP.**

Obecný cíl interpretace

Pomoci návštěvníkům (místním i přespolním) vnímat význam, krásu, ale i zranitelnost přírody a krajiny Jizerských hor, ocenit její jedinečnost i snahy o její uchování cestou spolupráce státní ochrany přírody, hospodářů, obcí, neziskových organizací i dalších subjektů, a dát tak návštěvníkům možnost přispět k její ochraně a zachování.

Pro dosažení tohoto obecného cíle interpretace pak byly stanoveny KOMUNIKAČNÍ CÍLE, a to v oblasti vzdělávací, emoční a v oblasti chování:

Cíle poznávací:

- uvědomit si, že Jizerské hory nejsou jen náhorní plošina, ale i jejich podhůří
- uvědomit si, že hodnotnou krajinu Jizerských hor tvoří nejenom lesy a rašeliniště náhorní plošiny, horské bystřiny s vodopády, žulové skály a balvanité svahy s bučinami, ale i dochovaná kulturní krajina podhůří s tradiční rozptýlenou zástavbou s prvky lidové architektury a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů, potoků a rybníčků
- uvědomit si historický význam způsobu využívání přírodních zdrojů Jizerských hor, např. sklárny, které zásadně přispěly k likvidaci původního bukojedlosmrkového ekologicky stabilního lesa a vedly k jeho náhradě ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami; následkem imisní zátěže a nevhodného lesního hospodaření došlo v 80. letech 20. století k rozpadu lesních ekosystémů a k odlesnění náhorní plošiny na ploše asi 100 km²
- uvědomit si historický význam Němců ve vývoji krajiny Jizerských hor a jejich odsunu po II. světové válce (kdysi 97% obyvatelstva), jehož výsledkem byla ztráta vazby ke krajině a zkušeností z jejího využívání a péče o ni
- uvědomit si, že krajina Jizerských hor musí poskytovat dostatek klidu, prostoru a vhodného prostředí (biotopu) pro život mnoha vzácných druhů živočichů, např. mloka skvrnitého, vlka obecného, rysa ostrovida, tetřívka obecného, sýce rousného, kulíška nejmenšího, sokola

stěhovavého, jeřába popelavého, a rostlin, například rosnatky bahenní, orchidejí, upolínu nejvyššího, hořečku ladního a dalších, a že tyto podmínky je třeba uchovat

- pochopit, že Jizerské hory jsou významný zdroj pitné vody a zdejší lesy a mokřady včetně rašelinišť jsou důležité pro zadržení vody v krajině v době sucha i povodní; s probíhající klimatickou změnou význam Jizerských hor jako zdroje vody dále poroste
- uvědomit si, že přírodu a krajinu Jizerských hor ohrožuje enormní tlak sportovců, rekreantů a dalších návštěvníků
- uvědomit si, že lesy složitě obnovované po ekologické imisní katastrofě jsou stále zranitelné, jejich budoucnost je nejistá a že péče o lesy se do budoucna neobejde bez výrazné změny přístupu v lesnickém hospodaření
- porozumět jedinečnosti a mezinárodnímu významu NPR Jizerskohorské bučiny

Cíle emoční

- pocítit půvab a magické kouzlo horské severské krajiny s rašeliništi, lesy, strmými balvanitými svahy bučin, roklemi divokých potoků a říček s vodopády
- vnímat krásu a genia loci malebné krajiny v podhůří s tradiční rozptýlenou zástavbou s prvky lidové architektury a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů, potoků a rybníků, kterou vytvořily generace místních obyvatel
- pocítit respekt k silám přírody, jež plně poznat, předvídat a ovládnout není v lidské moci, a které se podílely na vytvoření této krajiny a trvale ji ovlivňují
- pocítit touhu po zachování rostlin, živočichů i neživé přírody v jejich rozmanitosti a kráse, a vůli k tomu vlastním dílem přispět k jejich zachování v jejich přirozeném prostředí
- pocítit sounáležitost se zdejší přírodou a krajinou a spoluzodpovědnost za její budoucnost

Cíle v oblasti chování

- chtít objevovat půvaby kulturní krajiny Jizerských hor
- respektovat omezení vyplývající ze zákonné ochrany území a prosazovat jejich respektování mezi ostatními návštěvníky a dalšími uživateli území, a tak svým chováním přispívat k ochraně zdejší přírody a krajiny
- chovat se ohleduplně k ostatním návštěvníkům a přispět tak k jejich příjemnému zážitku z návštěvy CHKO JH

- dopřát krajině a přírodě a bytostem zde žijícím klid a prostor pro život směřováním návštěvníků k pohybu jen po značených stezkách, nebo omezením nočního běžeckého lyžování ad.
- mít chuť podílet se na poznávání a sledování přírodních jevů, jako je výskyt rostlin a živočichů v CHKO JH např. zapojením do projektů tzv. občanské vědy (do terénu s BioLogem)
- respektovat a v jejich činnosti podporovat nejen profesionální i dobrovolné pracovníky ochrany přírody a krajiny, ale také místní hospodáře, kteří se podílejí na péči o krajinu Jizerských hor
- aplikovat poznatky a zkušenosti z návštěvy chráněných území v přírodě a krajině v okolí vlastního domova

Cílové skupiny

skupiny návštěvníků, na které se bude zaměřovat interpretace v DP, odůvodnění výběru, specifika těchto skupin návštěvníků

Pro výběr a stanovení pořadí prioritních cílových skupin interpretace jsme zvolili **kombinaci 3 aspektů:**

1. **DOPAD** – které ze zjištěných skupin návštěvníků mají z pohledu správců, hospodářů, zástupců obcí i provozovatelů služeb cestovního ruchu v území **aktuálně největší dopad na jeho stav** a představují nejčastější zdroj problémového chování
2. **VÝZNAM** – které skupiny návštěvníků jsou aktuálně i perspektivně **významné z hlediska zajištění dlouhodobé podpory péče o území** ze strany veřejnosti
3. **VELIKOST SKUPINY** – početnost členů dané skupiny v území.

Způsob výběru je blíže popsán v následující části Vybrané cílové skupiny interpretace. Výsledky znázorňuje níže uvedená tabulka. Zvýrazněné skupiny návštěvníků jsou stěžejní pro celé CHKO, konkrétní vazba na DP je u nich v textu vždy uvedena.

DP Jizerských hor

Cílové skupiny interpretace DP Jizerských hor odpovídají cílovým skupinám KPNV CHKO Jizerské hory.

Co je potřeba prioritně komunikovat

- Vysvětlit hodnoty území
- Vysvětlit, co zachování těchto hodnot ztěžuje a proč a jak mohou návštěvníci k jejich zachování pomoci
- Vysvětlit, k čemu je nutná péče a ochrana hodnot území

Tabulka výběru cílových skupin

ODHADOVANÝ VÝZNAM PRO DLOUHODOBOU PODPORU PÉČE O ÚZEMÍ	VYSOKÝ	D Dětské skupiny a tábory Školní výlety Senioři	B Rodiny s dětmi	A Pěší návštěvníci Cykloturisté Běžci na lyžích – sportovci Běžci na lyžích – turisté
	STŘEDNÍ	G Trampové, uživatelé ŘOP, pomníčkáři horolezci	E Sportovně zaměřeni cyklisté Organizátoři (účastníci) sportovních akcí Kešeři Filmaři, fotografové a dronaři Skupiny odborníků a amatérských přírodovědců Chataři a chalupáři	C
	NÍZKÝ	I	H Off-roadisté	F
		NÍZKÝ	STŘEDNÍ	VYSOKÝ
		AKTUÁLNÍ DOPAD NA STAV ÚZEMÍ a NEJČASTĚJŠÍ ZDROJ PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ		

Vybrané cílové skupiny interpretace

Skupina A: Vysoký aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Pěší návštěvníci

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na území u této skupiny vyplývá z její poměrně velké početnosti a z tendence vyhledávat klidovější oblasti a trasy, kde se nepotkávají s cyklisty. Problémy mohou působit hlavně odhazováním odpadků, znečišťováním a eutrofizací okolí tras, hlukem a pohybem mimo značené cesty, kde mohou působit erozi, rušit zvířata a zasahovat do přirozeného vývoje rostlin. Specifikem této skupiny je stále častější doprovod psa, který zvětšuje vliv této skupiny návštěvníků na okolí tras.

Vysoký význam pro podporu péče o území souvisí s velkým zájmem o poznávání přírody a jejích krás (jako hlavní motiv k návštěvě označilo 67 %) a klid a odpočinek.

Zájmy a možná nabídka:

Dle výzkumu má tato skupina největší zájem o návštěvu naučné stezky, o program o návratu šelem nebo o program o lidové architektuře a řemeslech. Zájem o návštěvu expozice byl průměrný, nicméně vzhledem k velké početnosti skupiny ji lze **považovat za významnou cílovou skupinu pro budoucí Dům přírody a Informační střediska**. Z nabízených témat skupina projevila zájem o zvířata, historii oblasti, vodu a přehrady a lidovou architekturu, což by mělo být zohledněno při koncipování expozice Domu přírody i v jiných výstupech určených této cílové skupině.

Cykloturisté

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na stav území vyplývá z velké početnosti této skupiny, která navíc dlouhodobě roste. Problémy mohou cykloturisté působit hlavně zanecháváním odpadků, znečišťováním okolí tras, rušením, jízdou po pěšinách, mimo cesty a volným terénem, střety s dalšími návštěvníky (pěší turisté, in-line bruslaři) a konflikty s hospodáři. Rostoucí popularita elektrokol ještě posiluje vysoký dopad této skupiny, protože díky snadnější jízdě na elektrokole se do terénu vydávají i méně zdatní cyklisté. Dojedou dále a rychleji, narušují tak klidovost dříve odlehklých území, zvyšuje se jejich počet v atraktivních a citlivých lokalitách a roste tlak na budování další infrastruktury (cesty, odpočívadla, značení, parkoviště apod.).

Vysoký význam z hlediska podpory péče o území vyplývá z velikosti skupiny i jejího zájmu o poznávání přírody a jejích krás a o klid a odpočinek. Obě tyto kvality území s jeho ochranou úzce souvisí.

Zájmy a možná nabídka:

Tato početná skupina do regionu přijíždí opakovaně. V průzkumu skupina projevila zájem o program o návratu šelem, zážitkovou exkurzi nebo návštěvu naučné stezky. Zájem o návštěvu expozice o Jizerských horách byl spíše **nižší**, nicméně vzhledem k početnosti skupiny ji lze **považovat za důležitou pro Dům přírody a Informační střediska**. Z témat projevili její členové největší zájem o základní informace o oblasti, zvířata, rostliny a historii oblasti, což by mělo být zohledněno při tvorbě expozice DP i návrhu programů určené této skupině návštěvníků.

Běžci na lyžích - turisté

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na stav území vyplývá z velikosti této skupiny a skutečnosti, že dlouhodobě roste. Běžci na lyžích – turisté se pohybují ve vysokých počtech převážně po upravovaných trasách Jizerské magistrály, ale občas vykočí i mimo upravené stopy; způsobují rušení volně žijících živočichů a vytvářejí tak precedens – novou stopu, po které se vydávají další turisté. Další problémy zahrnují

odhazování odpadků, problémy s dopravou a nelegálním parkováním v okolí nástupních bodů, znečišťování a eutrofizací okolí tras. Rostoucí popularita běžeckého lyžování v ideálních terénech Jizerských hor a rostoucí nároky běžců zvyšují tlak na technickou úpravu tras a jejich prodlužování a budování související infrastruktury (parkoviště se zázemím apod.).

Vysoký význam z hlediska podpory péče o území vyplývá z velikosti skupiny i jejího zájmu o poznávání přírody a jejích krás a o klid a odpočinek – to se týká zejména turisticky orientovaných běžců.

Zájmy a možná nabídka:

Tato početná skupina do regionu přijíždí opakovaně a spíše na kratší dobu. V průzkumu skupina projevila zájem o návštěvu naučné stezky, program o návratu šelem, návštěvu malé expozice o Jizerkách a o program o lidové architektuře a starých řemeslech. Zájem o návštěvu expozice u lyžařů - turistů byl poměrně vysoký, takže s ohledem na početnost této skupiny ji **lze považovat za důležitou pro Dům přírody a Informační středisko CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy** (více viz návrh prostředků interpretace). Z témat projevili členové skupiny největší zájem o historii oblasti, základní informace o oblasti a lidovou architekturu, což by mělo být zohledněno při tvorbě expozice DP i návrhu programů určených této skupině návštěvníků.

Skupina B: Střední aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Rodiny s dětmi

Stručná charakteristika

Střední dopad na území souvisí s ohleduplnějším chováním této skupiny a její menší početností. Občas po této skupině zůstávají v přírodě odhozené odpadky včetně exkrementů a hygienických ubrousků; někdy se vyskytují problémy s hlučností či pohybem mimo značené trasy.

Z dlouhodobého pohledu jsou rodiny s dětmi pro podporu péče o území **vysoce významné**. Vyhledávají informace a nové podněty, a pokud se je podaří vhodně oslovit, mohou péči o přírodu aktivně a dlouhodobě podporovat.

Zájmy a možná nabídka

K nabídkám, které by rodiny s dětmi mohly oslovit, patří návštěva naučné stezky, program pro děti a program o návratu šelem, což by mohly být aktivity nabízené **Domem přírody a Informačními středisky**. Skupina projevila zájem o zvířata, vodu a přehrady, základní informace o oblasti a lidovou architekturu. Tato témata by měla být zohledněna při tvorbě programů zaměřených na rodiny s dětmi nebo v expozici DP.

Skupina D: Nízký aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Dětské skupiny a tábory

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je podmíněn zpravidla dobrým vedením táborů a dětských skupin. Pořadatelé i účastníci táborů (skautských, turistických, sportovních apod.) se podle dosavadních zkušeností většinou k přírodě chovají s potřebným respektem a problémy v území působí minimálně.

Vysoký význam pro podporu péče o území je dán zájmem o přírodu, nízkým věkem členů skupiny a možnostmi působit na ně prostřednictvím jejich vedoucích. To se týká především táborů skautských a turistických; tábory čistě sportovní, pořádané cestovními kancelářemi, jsou jiného charakteru, nemají významnější vazbu k místu ani k přírodě a pro komunikaci s nimi jsou vhodné jiné metody než interpretace.

Zájmy a možná nabídka

Skupinu se průzkumem nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Ze zkušenosti z jiných území je velmi pravděpodobné, že tato skupina může být významná z hlediska Domu přírody a Informačních středisek. Z témat by tato skupina mohla projevit zájem o zvířata, vodu a přehrady, základní informace o oblasti a lidovou architekturu. Zájem by mohla mít o návštěvu naučné stezky nebo program o návratu šelem, což by mohly být aktivity nabízené **Domem přírody a Informačními středisky**. Tato témata by měla být zohledněna v expozici DP a při tvorbě programů zaměřených na tuto skupinu.

Školní výlety

Stručná charakteristika:

Pro očekávaný **nízký dopad** je u této skupiny důležité kvalitní vedení ze strany pedagogů, které skupinu dokáže motivovat a usměrňovat její chování. Při absenci dobrého vedení může být dopad skupiny střední. Časté problémy zahrnují zejména odpadky odhozené v přírodě, eutrofizace okolí tras nebo rušení hlukem.

Z hlediska podpory péče o území je význam této skupiny **vysoký**, protože se z ní v budoucnu mohou rekrutovat zájemci o ochranu přírodního a kulturního dědictví regionu.

Zájmy a možná nabídka

Dle zkušeností existujících Domů přírody jsou školní skupiny důležitou součástí jejich uživatelů. Z témat by tuto skupinu mohla zajímat rostliny, zvířata, voda a přehrady, a do jisté míry také historie oblasti.

Senioři

Stručná charakteristika

Nízký dopad je dán jejich pohybem vesměs po značených trasách, jejich zájmem o přírodu a poznávání území (51%) a preferencí odpočinku a klidu (69 %). Na Jizerských horách podle průzkumů oceňují právě krásy přírody, klid, ticho, lesy a rašeliniště. Jen výjimečně se pohybují mimo značené trasy. S některou z forem omezení pohybu v nejceněnějších částech přírody souhlasí asi 70% z nich.

Vysoký význam pro podporu péče o území vyplývá z rostoucího zastoupení seniorů v populaci obecně a z rostoucího počtu aktivních seniorů; v rámci dotazníkového průzkumu tvoří návštěvníci nad 65 let asi 10%, návštěvníci nad 55 let pak 20% celkového počtu. Senioři přijíždějí často v roli prarodičů, s vnoučaty, jejichž hodnotovou orientaci ovlivňují a mohou jim předávat znalosti

a zkušenosti a formovat jejich vztah k místu. **Polovina seniorů je víceméně místní, přijíždí z Libereckého kraje.**

Zájmy a možná nabídka

V zimě mají zájem především o běžecké lyžování (v průzkumu přes 90% oslovených), v létě o pěší turistiku (přes 70%) a cykloturistiku (30%). Mají zájem o návštěvu naučné stezky (37 %), program o lidové architektuře a starých řemeslech (31 %) a o program o návratu šelem (27 %). Z témat je zajímavá nejvíce historie oblasti (39%), základní informace o oblasti (31 %) a zvířata (29 %). Oceňují ticho a klid a zachovalou přírodu; vyhovují jim značené turistické stezky a cyklotrasy. Vyhledávají ubytování mimo komerční ubytovací zařízení.

Senioři, skupiny seniorů i prarodiče s vnoučaty jsou potenciálními návštěvníky Domu přírody, zejména od jara do podzimu a s důrazem na prázdniny a prodloužené víkendy. Uvítají tipy na zajímavá místa v regionu, je pro ně důležitá cena za služby a možnost zaparkovat nebo bezpečně odložit kolo.

Skupina E: Střední aktuální dopad na stav území x Střední význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Skupiny odborníků / amatérských přírodovědců

Stručná charakteristika

Střední dopad na území u této skupiny vyplývá z jejího velmi konkrétního zaměření. Její členové mohou způsobit škody sběrem, sešlapem nebo rušením v nejcitlivějších lokalitách, kam se za vzácnými rostlinami či živočichy vydávají.

Střední význam z hlediska dlouhodobé podpory péče o území je dán hlavně její menší početností. Vzhledem k intenzivnímu zájmu o přírodu členové této skupiny nicméně mohou být velmi důležití při objasňování nutnosti péče o přírodu laické veřejnosti, při mapování druhů a dalších programech občanské vědy.

Zájmy a možná nabídka

Tato skupina nebyla průzkumem v dostatečném počtu zachycena. Ze zkušeností pracovníků Domů přírody vyplývá, že může patřit **k návštěvníkům Domu přírody**. Skupinu odborníků a amatérských přírodovědců lze oslovit spíše odbornějšími brožurami, aktuálními a přesnými informacemi o předmětu jejího zájmu na webu nebo přednáškami a exkurzemi v doprovodu erudovaných specialistů. Též je tuto skupinu možné zapojit do monitoringu, odborných projektů a do občanské vědy.

Chataři a chalupáři

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je dán tím, že se tato skupina v území nachází pravidelně a dlouhodobě a zpravidla má silný zájem na zachování jeho kvality. Problémy mohou nastat v souvislosti se

stavebními úpravami nemovitostí, oplocováním pozemků, budováním bazénů a přístupových cest, se změnou obhospodařování pozemků (anglický trávník místo občas kosené louky apod.), s nakládáním s odpady (vyvážení biologických odpadů do přírodně hodnotných míst) nebo nedodržováním zákazů vjezdu.

Střední význam pro podporu péče o území souvisí v první řadě s jejich trvalou přítomností v území a s komplexním zájmem o jeho hodnotu. Na druhou stranu mohou podporu pro ochranu přírody komplikovat vlastní zkušenosti s omezeními spojenými např. svýstavbou na území CHKO.

Zájmy a možná nabídka:

Výzkumem se tuto skupinu nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Dle zkušeností z jiných území lze odhadovat, že tato skupina by mohla mít zájem o vycházku s průvodcem, diskusi s odborníkem, program o návratu šelem, o historii oblasti či o místních tradicích. Pokud by Dům přírody nabízel výše zmíněné aktivity, stejně jako tematicky zaměřené dočasné výstavy, mohl by tuto skupinu zaujmout, takže ji lze **považovat za potenciálně významnou cílovou skupinu i pro Dům přírody a Informační střediska.**

Klíčová sdělení

odůvodnění výběru témat a klíčových sdělení, na která bude navazovat interpretace v DP, a která by si návštěvníci měli odnést; výběr těchto sdělení musí logicky navazovat na potenciál území, definované cíle a cílové skupiny interpretace

Dům přírody má reprezentovat celé území CHKO, proto je potřeba pracovat se sděleními formulovanými pro celou CHKO. **Různá klíčová sdělení však mohou mít v expozici DP různou míru důležitosti a může jim být přidělen různě velký prostor.** Závisí to mimo jiné na lokalitě DP a jejím potenciálu pro ilustraci konkrétních klíčových sdělení.

V DP by měl návštěvník získat základní servis a informace o území a v případě zájmu by měl být nasměrován k dalším částem infrastruktury na území CHKO i v blízkém okolí. Podobně i témata a sdělení prezentovaná v DP by měla být dále rozvíjena v dalších částech infrastruktury v území – na naučných stezkách, v expozicích apod. Jejich provázanost posiluje dojem, který si návštěvník má z území odnést.

Klíčová sdělení nejsou slogany, které by se měly doslova kopírovat a v této podobě objevit na všech interpretačních materiálech. Jejich úkolem je co nejlépe postihnout tematické souvislosti a obsahově vymezit, co budeme návštěvníkovi sdělovat. Tvůrce konkrétní interpretace si je pak dále rozpracuje sám. **Představují důležité vodítko, určují směr, od kterého by se tvůrce interpretace neměl odchýlit.**

Hlavní sdělení

Jizerské hory jsou krajinou horských lesů, rašelinišť a bystřin i malebných podhorských obcí, luk a pastvin. Jsou územím přírodních i krajinných kontrastů, které se zotavuje z ekologické imisní katastrofy a čelí klimatické změně i našim rostoucím nárokům na jeho hospodářské i rekreační využívání.

Dílčí sdělení

Klíčové sdělení 1

Jizerské hory jsou krajinou kontrastů, které odrážejí proměny vztahu člověka k horám, rozdílný charakter hor a podhůří, pestrost prostředí nebo přítomnost zachovalých a poškozených částí přírody v těsném sousedství.

- a) Jizerské hory zažily vlny zájmu o své přírodní zdroje, nucený odchod obyvatel německé národnosti, postupné osvojování regionu novým obyvatelstvem, vlnu solidarity v době ekologické imisní katastrofy i masovou popularitu jako turistická destinace.
- b) Drsný severský ráz téměř neosídlené náhorní plošiny Jizerských hor s vydatnými srážkami a dlouhou zimou kontrastuje se zabydlenou krajinou podhorských obcí, pastvin, luk i průmyslových údolí v podhůří.
- c) Jizerské hory, ačkoli nevelké svou rozlohou, nabízejí nejen mimořádnou pestrost horské přírody, ale též tmavou noční oblohu.
- d) V Jizerských horách najdeme nedaleko od sebe mladé převážně smrkové lesy zotavující se po imisní kalamitě, fragmenty zachovalých horských a podmáčených smrčín, nejrozsáhlejší a nejzachovalejší oblast bučin v Čechách nebo rašeliniště evropského významu.

- e) Jizerské hory díky své pestrosti a rozdílnosti biotopů představují domov pro mnoho vzácných ptáků. Většina území Jizerských hor je vyhlášena jako Ptačí oblast, a to pro tetřívka obecného a malou sovu sýce rousného, kdy jeden upřednostňuje volné plochy rašelinišť a pasek a druhý horský les se stromy s dutinami.

Klíčové sdělení 2

Nejvýraznějším fenoménem přírody a krajiny Jizerských hor i jejich hospodářského využití jsou zdejší lesy s nejistou budoucností a bohatou, pohnutou minulostí, jejíž důležitou kapitolou je ekologická katastrofa ve 2. polovině minulého století.

- a) Původní bukojedlosmrkový sudetský prales byl na většině území s výjimkou obtížně dostupných míst rozvrácen těžbou zejména pro potřeby sklářství a nahrazen ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami, které se rozpadly působením imisí, bořivých větrů a přemnoženého fytofágního (býložravého) a dřevokazného hmyzu.
- b) Strmé severní svahy hor s mozaikou horských klenových bučin, starých květnatých či acidofilních bučin a suťových lesů s převahou buku lesního, tvoří plošně nejrozsáhlejší komplex tohoto typu lesa v Čechách; jeho nejhodnotnější část je chráněna jako NPR Jizerskohorské bučiny a uvedena na kandidátské listině Světového dědictví UNESCO
- c) Smrkové monokultury i zachovalé fragmenty původních horských a podmáčených smrčinná náhorní plošině se v 80. letech 20. století rozpadly vlivem imisní zátěže z elektráren na území Polska a Německa a nevhodného lesního hospodaření a byly vykáceny v souvislé ploše asi 100 km². Zalesňování holin bylo velmi obtížné. Z důvodu odolnosti vůči imisím byly vysazovány smrky pichlavé, ty ale napadla začátkem tohoto století kloubnatka smrková. Dnes jsou místo smrků pichlavých vysazovány místní druhy, zejména buk lesní, javor klen, smrk ztepilý, jedle bělokorá a jeřáb ptačí s cílem zvýšit stabilitu a odolnost lesních porostů.
- d) Lesy na náhorní plošině vypadají zdravě a vitálně, ale jejich budoucnost je nejistá; rostou v půdě poškozené tzv. kyselými dešti (nízké pH, malý obsah humusu, vysoký obsah sloučenin síry a těžkých kovů) a není jasné, jak se vyrovnají s projevy probíhající klimatické změny – prudkými výkyvy teplot, přívalovými srážkami, suchem, bořivými větry atd.
- e) Na kvalitní péči o les, která je nezbytným předpokladem pro dobrý stav lesa v Jizerských horách, závisí nejen pestrost rostlin a živočichů vázaných na lesní prostředí, ale také schopnost krajiny zadržovat vodu v době sucha i povodní, chránit půdu před erozí, snižovat klimatické výkyvy a vytvářet vhodné prostředí pro rekreaci. Význam všech těchto funkcí v době klimatické změny roste.

Klíčové sdělení 3

Jizerské hory jsou bohaté na vodní plochy a toky, rašeliniště a mokřady, které jsou domovem mnoha rostlin a živočichů; jsou významnou zdrojovou oblastí vody a vzhledem ke klimatické změně tento jejich význam poroste. Na vodní bohatství Jizerských hor i kvalitu života pod horami má zásadní vliv schopnost krajiny zadržet vodu v době sucha i povodní, a pro tu jsou důležité zdravé, ekologicky stabilní lesy, půda, mokřady, přirozené toky a jejich nivy.

- a) Jizerské hory jsou srážkově nejbohatším místem v České republice a díky reliéfu krajiny, který tvoří zvlněná náhorní plošina, lesním porostům a rašeliništím, dokáží velké množství vody zadržet a postupně ji uvolňovat.
- b) Vodní energie prudkých potoků a říček se podílela na hospodářském rozvoji území v minulosti a jako obnovitelný zdroj energie je omezeně využívána dodnes (malé vodní elektrárny). Při veškerém energetickém využívání vodních toků i odběrech vody dnes upřednostňujeme zachování dostatečného průtoku vody a prostupnosti toku pro ryby a další živočichy.
- c) Jizerskohorské přehrady a vodní toky jsou významným zdrojem pitné vody pro statisíce lidí.
- d) Rašeliniště na náhorní plošině, mokřady a vlhké louky v podhůří a vodní toky a nádrže poskytují prostor pro život vodních a mokřadních rostlin a živočichů a postupně se zotavují z poškození tzv. kyselými dešti. Velký význam mají také revitalizace regulovaných toků a odvodněných pozemků. Podhorským potokům jsou postupně navraceny jejich původní meandry a slepá ramena.
- e) Skalnaté rokly a vodopády, které vytvářejí říčky a potoky strmě spadající zejména severními a severozápadními svahy hor, patří k půvabům jizerskohorské krajiny.

Klíčové sdělení 4

Cesty pocházející z různých dob zpřístupnily kdysi opuštěné hory pěším turistům, běžcům na lyžích a cyklistům, kteří v současnosti přicházejí v takovém množství, že je ohrožen charakter hor jako klidného místa umožňujícího nerušený život rostlinám a živočichům i odpočinek lidem.

- a) Historické cesty, které využívali poutníci a obchodníci a které zpřístupnily bohatství hor zejména dřevorubcům a sklářům, přinesly v 19. a první polovině 20. století také rozvoj pěší turistiky.
- b) Současná síť lesních cest, která vznikla v souvislosti s likvidací ekologické imisní katastrofy v 70. a 80. letech 20. století, umožnila díky svým parametrům masový rozvoj běhu na lyžích a cykloturistiky v posledních 20 letech.
- c) Vysoká intenzita rekreačního využití území zejména v zimní a letní sezóně přináší nejenom konflikty mezi různými skupinami návštěvníků, ale i výrazně omezuje klidovou oblast a období, které jsou nezbytné pro život rostlin a živočichů v tomto chráněném přírodním území.
- d) Mohlo by se zdát, že Jizerské hory jsou místem určeným především pro rekreaci, sport a turistiku. Není tomu tak. Jizerské hory jsou též hospodářsky využívány, ale především jsou chráněným přírodním územím s výjimečným bohatstvím rostlin a živočichů. Respekt si zaslouží nejen příroda a krajina, ale také všichni, kdo o ni pečují či v ní odpovědně hospodaří.

Klíčové sdělení 5

Podhůří Jizerských hor s tradiční rozptýlenou zástavbou a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů a rybníků, ale i průmyslových údolí je neodmyslitelně spojeno s horami. Přírodní bohatství hor bylo základem života v podhůří, využívání tohoto bohatství a změny, které zde probíhají, zásadně ovlivnily a dodnes ovlivňují podobu hor i život v podhůří.

- a) Lesy Jizerských hor posloužily jako zdroj dřeva pro výstavbu obcí a měst a rozvoj sklářského průmyslu, který se postupně z hor přesunul do podhůří.
- b) V podzemí i na povrchu lidé těžili písek, hlínu, žulu a vápenec na budování cest i domů, kovové rudy k dalšímu zpracování či vzácné minerály.
- c) Voda horských toků byla základním zdrojem energie pro podhůří i zdrojem možného ohrožení během povodní. Zachované vodní systémy jsou cenným historickým dokladem o využívání vodní energie.
- d) Mokřady a mokré louky v podhůří zadržují vodu a poskytují prostor k životu rostlinám i živočichům, kteří jsou našimi sousedy v krajině; patří mezi ně upolín nejvyšší, rostlina, kterou najdeme v logu CHKO Jizerské hory. Tyto ostrůvky pestré přírody dokážeme zachovat pouze citlivým hospodařením a trvalou péčí o ně tak, jak to dělali naši předchůdci.
- e) Podhorská krajina Jizerských hor, pro niž je charakteristická rozptýlená zástavba, louky, pastviny, remízy a rybníčky, je dědictvím způsobu života a obživy našich předků. Stavby lidové architektury využívají místních materiálů (dřevo, kámen), cesty respektují terén, drobné sakrální stavby v krajině jsou zprávou o duchovním životě místních obyvatel.

Prostředky interpretace

návrh konkrétních způsobů interpretace jednotlivých sdělení pro dané skupiny návštěvníků

Návrh prostředků

V tabulce jsou popsány možné prostředky, které slouží k interpretaci jednotlivých sdělení v expozicích (vnitřní i vnější), programech a dalších aktivitách DP. Tabulka uvádí:

- dílčí sdělení
- zásadní skutečnosti a souvislosti, které potřebujeme vysvětlit, má-li návštěvník sdělení pochopit
- prostředky, kterými tyto skutečnosti a souvislosti můžeme jasně a názorně návštěvníkovi přiblížit přímo v hlavní expozici DP, v areálu DP, v expozici nebo areálu IS a pomocí dalších prvků infrastruktury na území CHKO.

Klíčové sdělení 1

Jizerské hory jsou krajinou kontrastů, které odrážejí proměny vztahu člověka k horám, rozdílný charakter hor a podhůří, pestrost prostředí nebo přítomnost zachovalých a poškozených částí přírody v těsném sousedství.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP
Jizerské hory zažily vlny zájmu o své přírodní zdroje, nucený odchod obyvatel německé národnosti, postupné osvojování regionu novým obyvatelstvem, vlnu solidarity v době ekologické imisní katastrofy i masovou popularitu jako turistická destinace.	➤ Hory nevypadaly vždy tak, jako dnes ➤ Současná podoba hor má kořeny v minulosti	• Historická linka v expozici – milníky v životě hor a artefakty (předměty, fotografie, příběhy...) je dokládající • Dokumentace (fotografie, kresby, rekonstrukce...) proměn konkrétního, nejlépe dobře známého místa (Nová Louka, Jizerka...) od minulosti po dnešek

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP
Drsný severský ráz téměř neosídlené náhorní plošiny Jizerských hor s vydatnými srážkami a dlouhou zimou kontrastuje se zabydlenou krajinou podhorských obcí, pastvin, luk i průmyslových údolí v podhůří.	➤ Jizerské hory mají více tváří, více podob, více krajin	• Fotogalerie představující kontrasty centrální části hor a podhůří • kvíz – mapa Jizerských hor s místními názvy a doplňováním fotografií/kreseb, prezentující rozdílnost centrální části a podhůří
Jizerské hory, ačkoli nevelké svou rozlohou, nabízejí nejen mimořádnou pestrost horské přírody, ale též tmavou noční oblohu.	➤ Ubývá míst, která jsou dostatečně odlehlá, aby zde bylo možno prožít temnotu; Jizerská oblast tmavé oblohy mezi ně patří ➤ V noci má být tma	• Porovnání pozorování noční oblohy na Jizerce (1000 hvězd), ve městě – např. Liberec (200 hvězd), ve velkoměstě – např. Praha (20 hvězd) • Mapa Jizerské oblasti tmavé oblohy • Terénní exkurze do JOTO spojená s pozorováním oblohy • Přednáška odborníka – astronoma
V Jizerských horách najdeme nedaleko od sebe mladé převážně smrkové lesy zotavující se po imisní kalamitě, fragmenty zachovalých horských a podmáčených smrčín, nejrozsáhlejší a nejzachovalejší oblast bučin v Čechách nebo rašeliniště evropského významu.	➤ Není les jako les; les může nabývat mnoha podob ➤ Rašeliniště a bučiny Jizerských hor jsou mimořádně cenné a v rámci Čech jedinečné – nikde jinde v Čechách nic podobného neuvidíte	• Fotodokumentace jednotlivých typů lesa • Terénní exkurze s výkladem • Krátký film představující hlavní typy lesa v JH
Jizerské hory díky své pestrosti a rozdílnosti biotopů představují domov pro mnoho vzácných ptáků. Většina území Jizerských hor je vyhlášena jako Ptačí oblast, a to pro tetřívka obecného a malou sovu sýce rousného, kdy jeden upřednostňuje volné plochy rašelinišť a pasek a druhý horský les se stromy s dutinami.	➤ I když tetřívka nebo sýce nikdy neuvidíme, žijí tady, zdejší krajina je jejich domovem ➤ Je třeba hospodařit v horách tak, aby měli potřebné podmínky k životu ➤ Je třeba se chovat tak, aby nebyli rušeni	• Komiks o životě tetřívka, sýce: co k životu potřebují? Co je ohrožuje a proč? • Kvíz: co je a co není pravda o tetřívce a sýci? • Přednáška • Krátký dokument: číhaři, číhařství (co je to etymologie, lokality, vybavení a řemeslo, lov, využití ulovených ptáků...)

Klíčové sdělení 2

Nejvýraznějším fenoménem přírody a krajiny Jizerských hor i jejich hospodářského využití jsou zdejší lesy s nejistou budoucností a bohatou, pohnutou minulostí, jejíž důležitou kapitolou je ekologická katastrofa ve 2. polovině minulého století.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP
Původní bukojedlosmrkový sudetský prales byl na většině území s výjimkou obtížně dostupných míst rozvrácen těžbou zejména pro potřeby sklárství a nahrazen ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami, které se rozpadly působením imisí, bořivých větrů a přemnoženého fytofágního (býložravého) a dřevokazného hmyzu.	➤ Kdysi byly hory pokryty pralesem, který lidé skoro všude vykáceli ➤ Smrkové monokultury jsou ekologicky nestabilní ➤ Většina lesů, které dnes v Jizerských horách uvidíte, nejsou lesy původní, ale lesy člověkem pozměněné ➤ Ekologická katastrofa v Jizerských horách nebyla náhodná; přispělo k ní nesprávné hospodaření v lesích	• „Časosběrný dokument“ (jeho co nejlepší kreslená náhražka) dokumentující rozvoj sklárny a související likvidaci původních lesů/pralesů • Hra: co do pralesa patří/co do pralesa nepatří? • Srovnávací kvíz: čím se liší bukojedlosmrkový prales od stejnověké smrkové monokultury? Najdi x odlišností • Přednáška
Strmé severní svahy hor s mozaikou horských klenových bučin, starých květnatých či acidofilních bučin a suťových lesů s převahou buku lesního tvoří plošně nejrozsáhlejší komplex tohoto typu lesa v Čechách; jeho nejhodnotnější část je chráněna jako NPR Jizerskohorské bučiny a uvedena na kandidátské listině Světového dědictví UNESCO	➤ Jizerskohorské bučiny jsou velmi cenné a je třeba je chránit ➤ Jizerskohorské bučiny jsou největší v Čechách ➤ Jizerskohorské bučiny mají mezinárodní význam	• Krátký dokumentární film o bučinách • Mapa – uvedení NPR Jizerskohorské bučiny do kontextu obdobných lesů v Evropě/Střední Evropě: kde jsou? Jak jsou velké? Mapa bučin na seznamu světového dědictví UNESCO • Kvíz: co v bučinách najdete/nenajdete? (rostliny živočichové, kameny, stavby...) • Průvodcovaná exkurze, případně vycházka do divočiny
Smrkové monokultury i zachovalé fragmenty původních horských a podmačených smrčinná náhorní plošin se v 80. letech 20. století rozpadly vlivem imisní zátěže z elektráren na území Polska a Německa a nevhodného lesního hospodaření a byly vykáceny v souvislé ploše asi 100 km ² . Zalesňování holin bylo velmi obtížné.	➤ Smrkové monokultury jsou ekologicky nestabilní a není tedy divu, že neodolaly imisní zátěži ➤ 100 km² je obrovská plocha a takovou plochu zalesnit je téměř nemožné ➤ Smrk pichlavý do naší přírody nepatří; na jeho	• 3D model/plastická mapa umístění polských a německých elektráren a zachycení imisní zátěže na svazích a hřebenech Jizerských hor; model anemoorografického systému • Hra „poznej rozdíly“: jedle bělokorá, smrk ztepilý, smrk pichlavý • Hra pro matematiky: kolik sazenic potřebuješ, chceš-li zalesnit 100km² a úspěšnost zalesňování je 30%?

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP
Z důvodu odolnosti vůči mšicím byly vysazovány smrky pichlavé, ty ale napadla začátkem tohoto století kloubnatka smrková. Dnes jsou místo smrků pichlavých vysazovány místní druhy, zejména buk lesní, javor klen, smrk ztepilý, jedle bělokorá a jeřáb ptačí s cílem zvýšit stabilitu a odolnost lesních porostů.	místě mají růst buky, jeřáby, jedle, javory ➤ Čím pestřejší les (více druhů dřevin různého věku), tím lépe	• Ekologická katastrofa v lesích Jizerských hor: dokumentární film, vzpomínky pamětníků; bylo tu – není tu: srovnávací fotografie • Hra: Vysaď „správný“ (ekologicky stabilní) les. Jaké dřeviny (sazenice) budeš potřebovat? Kolik?
Lesy na náhorní plošině vypadají zdravě a vitálně, ale jejich budoucnost je nejistá; rostou v půdě poškozené tzv. kyselými dešti (nízké pH, malý obsah humusu, vysoký obsah sloučenin síry a těžkých kovů) a není jasné, jak se vyrovnají s projevy probíhající klimatické změny – prudkými výkyvy teplot, přívalovými srážkami, suchem, bořivými větry ad.	➤ Jizerskohorské lesy vypadají nadějně, ale nemají vyhráno ➤ Klimatická změna je realita a na podobě našich lesů se zásadně projeví	• Program pro děti i dospělé: chemismus půd zasažených kyselými dešti (změny pH, obsahu těžkých kovů apod.) • Krátký dokumentární film o projevech klimatické změny • Hra: vysázej les pro příští století (adaptovaný na změny klimatu)
Na kvalitní péči o les, která je nezbytným předpokladem pro dobrý stav lesa v Jizerských horách, závisí nejen pestrost rostlin a živočichů vázaných na lesní prostředí, ale také schopnost krajiny zadržovat vodu v době sucha i povodní, chránit půdu před erozí, snižovat klimatické výkyvy a vytvářet vhodné prostředí pro rekreaci. Význam všech těchto funkcí v době klimatické změny roste.	➤ Les není jen továrna na dřevo ➤ Význam tzv. mimoprodukčních funkcí lesa roste	• Srovnávací fotografie: les, v němž jsou potlačeny mimoprodukční funkce X les plnící všechny očekávané funkce • Komiks na stejné téma • Průvodcovaná exkurze • Dokument o moudrém lesním hospodáři (osobní výpověď zkušeného lesníka)

Klíčové sdělení 3

Jizerské hory jsou bohaté na vodní plochy a toky, rašeliniště a mokřady, které jsou domovem mnoha rostlin a živočichů; jsou významnou zdrojovou oblastí vody a vzhledem ke klimatické změně tento jejich význam poroste. Na vodní bohatství Jizerských hor i kvalitu života pod horami má zásadní vliv schopnost krajiny zadržet vodu v době sucha i povodní, a pro tu jsou důležité zdravé, ekologicky stabilní lesy, půda, mokřady, přirozené toky a jejich nivy.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP
Jizerské hory jsou srážkově nejbohatším místem v České republice a díky reliéfu krajiny, který tvoří zvlněná náhorní plošina, lesním porostům a rašeliništím, dokáží velké množství vody zadržet a postupně ji uvolňovat.	➤ Jizerské hory a srážky (déšť, sníh) patří k sobě ➤ Vodu v krajině je třeba zadržet, a to dokáží lesy a rašeliniště	• Mapa srážek – porovnání Jizerských hor s jinými srážkově bohatými a/nebo chudými místy v ČR, v Evropě, ve světě; IT program: porovnání množství srážek v Jizerských horách v jakémkoli místě, které si návštěvník vybere • Krátký dokumentární film nebo model: jak les a rašeliniště zadržují vodu; srovnání s městem/zastavěnou krajinou • Fyzický model ve venkovní expozici: zadržení vody v lese X na zpevněných plochách
Vodní energie prudkých potoků a říček se podílela na hospodářském rozvoji území v minulosti a jako obnovitelný zdroj energie je omezeně využívána dodnes (malé vodní elektrárny). Při veškerém energetickém využívání vodních toků i odběrech vody dnes upřednostňujeme zachování dostatečného průtoku vody a prostupnosti toku pro ryby a další živočichy.	➤ Voda je cenný obnovitelný zdroj energie ➤ Energie vody byla v Jizerských horách využívána odedávna; závisely na ní nejen brusírny skla, ale celá průmyslová údolí ➤ Vodní tok je místem života ryb a dalších živočichů	• Venkovní expozice – model prezentující energii vody • Program – výroba vodních mlýnků, hra s nimi • Průvodcovaná exkurze do nejprůmyslovějších údolí v Jizerských horách • Vnitřní expozice – model údolí Lužické Nisy, dokumentární film, vzpomínky pamětníků • Model/krátký dokumentární film: vodní systém a brusírny skla v Pekle • Srovnávací fotografie: dostatek a nedostatek vody v korytě a vliv na biotu • IT model: navrhni/postav funkční rybí přechod • Krátký dokument: jak fungují rybí přechody
Jizerskohorské přehradby a vodní toky jsou významným zdrojem pitné vody pro statisíce lidí.	➤ Vodu z Jizerských hor pije skoro milion lidí ➤ Voda je strategická surovina, její hodnota v souvislosti s klimatickou změnou	• Mapa jizerskohorských přehrad, základní technická data prezentovaná srozumitelnou formou (srovnání); kdo pije vodu z Jizerek? (mapa hor, pod ní vodní nádrž a potrubí a kohoutky s názvy měst a obcí)

	roste	• Krátký dokument: Pitná voda z Jizerských hor (historie budování josefodolské přehrady, vzpomínky pamětníků, současný stav, prognóza) • Srovnávací fotogalerie: Jak se žije s vodou a jak se žije bez vody? (ČR a místa na Zemi s nedostatkem vody – příklady z každodenního života)
Rašeliniště na náhorní plošině, mokřady a vlhké louky v podhůří a vodní toky a nádrže poskytují prostor pro život vodních a mokřadních rostlin a živočichů a postupně se zotavují z poškození tzv. kyselými dešti. Velký význam mají také revitalizace regulovaných toků a odvodněných pozemků. Podhorským potokům se postupně navrací jejich původní meandry a slepá ramena.	➤ Množství rostlin a živočichů je svou existencí vázáno na vodu ➤ Zadržení vody a zpomalení jejího odtoku přináší život do krajiny	• Terénní program s hydrobiologem: co žije ve vodě v horách? (odlov a poznávání živočichů) • Průvodcovaná exkurze: revitalizace Jeřice (či jiná poblíž DP) • Průvodcovaná exkurze: revitalizace rašelinišť • Venkovní expozice: vodní model umožňující vyzkoušet zadržení vody v „krajíně“, obnovení meandrů toku apod. • Krátký dokument: revitalizace rašelinišť a vodních toků (původní stav, cíle a proces revitalizace, výsledek) • Fotogalerie: co roste a žije v jizerskohorských přehradách, rašeliništích, rybnících, řekách, potocích • Kvíz: co v jizerské vodě nenajdete?
Skalnaté rokle a vodopády, které vytvářejí říčky a potoky strmě spadající zejména severními a severozápadními svahy hor, patří k půvabům jizerskohorské krajiny.	➤ Voda je nejen potřebná, ale i krásná	• Fotogalerie nejkrásnějších (veřejnosti přístupných) vodopádů a horských partií vodních toků • Stálá fotosoutěž na téma „Voda v krajíně Jizerských hor“

Klíčové sdělení 4

Cesty pocházející z různých dob zpřístupnily kdysi opuštěné hory pěším turistům, běžcům na lyžích a cyklistům, kteří v současnosti přicházejí v takovém množství, že je ohrožen charakter hor jako klidného místa umožňujícího nerušený život rostlinám a živočichům i odpočinek lidem.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP
Historické cesty, které využívali poutníci a obchodníci a které zpřístupnily bohatství hor zejména dřevorubcům a sklářům, přinesly v 19. a první polovině 20. století také rozvoj pěší turistiky.	➤ Jizerské hory jsou protkány množstvím cest, jejichž využívání se v čase mění	• Krátký dokument: jizerskohorské cesty a jejich historie • Fotogalerie: jizerskohorské cesty (detaily, celkové záběry, staré i nové...) • Názvy jizerskohorských cest a jejich etymologie (hra, kvíz, hledání správné odpovědi...) • Hra: kdo kdy chodil po jizerských cestách (K vybrané lokalitě a období přiřaď postavy, které bys na cestě potkal – dřevorubci, svážači, číhaři, poutníci, turisté...) • Mapa pomníčků spojených s různým využíváním cest a s jejich příběhy (Bílá smrt v sedle Holubníku, Porscheho smrt, Jägerova smrt na Kristiánovské cestě, Zabitý mládenec...)
Současná síť lesních cest, která vznikla v souvislosti s likvidací ekologické imisní katastrofy v 70. a 80. letech 20. století, umožnila díky svým parametrům masový rozvoj běhu na lyžích a cykloturistiky v posledních 20 letech.	➤ Cesty vybudované ve druhé polovině 20. století pro dopravu dřeva využívají dnes cyklisté a běžkaři	• Fotogalerie: srovnávací foto využívání cest pro dopravu dřeva v 70. a 80. letech 20. století a pro masovou cyklistiku a běh na lyžích (srovnávací foto ze stejných lokalit s důrazem na množství cyklistů/běžkařů) • Mapa cest vybudovaných pro dopravu dřeva a dnešní Jizerskohorské magistrály/průnik tras (model)
Vysoká intenzita rekreačního využití území zejména v zimní a letní sezóně přináší nejenom konflikty mezi různými skupinami návštěvníků, ale i výrazně omezuje klidovou oblast a období, které jsou nezbytné pro život rostlin a živočichů v tomto chráněném přírodním území.	➤ Jizerské hory jsou malé a přetížené, lidé si tu překáží navzájem a společně překáží přírodě; pojďme někam jinam!	• Fotogalerie dokumentující davy lidí v horách (cyklisté, pěší, běžkaři, účastníci sportovních akcí...) • Komiks: cyklisté a běžkaři (případně další skupiny turistů) pohledem tetřívky, sýce, vlka... • Krátký dokument prezentující projevy a dopady přetížení návštěvností (odpadky a exkrementy, vyšlapané cesty, psi bez vodítka, fronty aut, prchající a hynoucí zvířata...emotivní, za srdce beroucí) • Krátký dokument a informační materiál/brožura: Klidová oblast Zadní

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP
		hory (význam a klady klidové oblasti (např. prostor pro život velkých šelem), prostorové vymezení, popis žádoucího chování návštěvníků)
Mohlo by se zdát, že Jizerské hory jsou místem určeným především pro rekreaci, sport a turistiku. Není tomu tak. Jizerské hory jsou též hospodářsky využívány, ale především jsou chráněným přírodním územím s výjimečným bohatstvím rostlin a živočichů. Respekt si zaslouží nejen příroda a krajina, ale také všichni, kdo o ni pečují či v ní odpovědně hospodaří.	➤ Lidé, kteří v horách hospodaří a starají se o ochranu přírody, si zaslouží respekt a podporu	• Graf: vývoj návštěvnosti Jizerských hor za 100 let (podle dostupných dat) • Fotogalerie: příklady činností (lesní hospodaření, zemědělské hospodaření, ochrana přírody a krajiny), se kterými se návštěvník může setkat • Kvíz/hra: jaké činnosti v horách neuvidíte? Co patří do Prahy a co na Jizerku? • Krátký dokument/osobní výpověď: turisté/cyklisté očima lesního hospodáře/dřevorubce/lesního dělníka/zemědělce

Klíčové sdělení 5

Podhůří Jizerských hor s tradiční rozptýlenou zástavbou a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů a rybníčků, ale i průmyslových údolí je neodmyslitelně spojeno s horami. Přírodní bohatství hor bylo základem života v podhůří, využívání tohoto bohatství a změny, které zde probíhají, zásadně ovlivnily a dodnes ovlivňují podobu hor i život v podhůří.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP
Lesy Jizerských hor posloužily jako zdroj dřeva pro výstavbu obcí a měst a rozvoj sklářského průmyslu, který se postupně z hor přesunul do podhůří.	➤ Lesy se kácely a hospodářsky využívaly	• Mapa a fotografie skláren; časový model (kdy byly které sklárny v provozu, jak se v horách a podhůří potkávaly v čase?) • Dotykový model: lze najít sklárnu podle lokality nebo názvu nebo majitele a „otevřít si“ příběh s ní spojený (historie, příběh konkrétního člověka nebo rodiny...) • Kde všude se stavělo z jizerskohorského dřeva? Jizerské hory a jejich „propojení dřevem“ s městy a obcemi, kde se ze dřeva stavělo (Jičín například?) + ukázky místní architektury • Průvodcovaná exkurze do sklářských lokalit (ideálně Kristiánov, Nová Louka, Jizerka...)
V podzemí i na povrchu lidé těžili písek, hlínu, žulu a vápenec na budování cest i domů, kovové rudy k dalšímu zpracování či vzácné minerály.	➤ Hory byly zdrojem nerostných surovin	• Krátký dokument: ukázka těžby žuly a výroby oborních sloupků • Dotykový model: lokalizace těžby nerostných surovin v Jizerkách (kde a kdy se co těžilo, resp. další dostupná data - v jakých množstvích, kde bylo použito – přístavní molo v Kielu apod.) Možná i opačně: pátrání po původu materiálu, z něhož je přístavní molo v Kielu ☺ - odkud je? • Výstava vzácných minerálů Jizerských hor • Komiks: příběhy hledačů vzácných minerálů (Vlaši, příp. novější, je-li něco známo)
Voda horských toků byla základním zdrojem energie pro podhůří i zdrojem možného ohrožení během povodní. Zachované vodní systémy jsou cenným historickým dokladem o využívání vodní energie.	➤ Vodní energie sloužila k pohonu strojů	• Model vodního systému Peklo • Průvodcovaná exkurze tamtéž • Program: příběh Protržené přehrady – promítání dokumentu i hraného dokumentu, výklad • Komiks/kreslený příběh skláře/podnikatele/továrníka ve vazbě na

		téma vody • Krátký dokument: ekonomické a sociální souvislosti rozvoje průmyslu díky využívání vodní energie (pracovní místa, kvalifikace lidí, kontakty se světem, sociální problémy...)
Mokřady a mokré louky v podhůří zadržují vodu a poskytují prostor k životu rostlinám i živočichům, kteří jsou našimi sousedy v krajině; patří mezi ně upolín nejvyšší, rostlina, kterou najdeme v logu CHKO Jizerské hory. Tyto ostrůvky pestré přírody dokážeme zachovat pouze citlivým hospodařením a trvalou péčí o ně tak, jak to dělali naši předchůdci.	➤ Krajina v podhůří je produktem způsobu života a obživy v ní; hospodařením vznikla a šetrným hospodařením se udržuje	• Fotogalerie: co roste a žije na loukách a v mokřadech • Krátký dokument: portrét zemědělce – hospodáře, pečujícího o cennou lokalitu (pasení, kosení...) • Krátký dokument: Upolínová louka na Jizerce a péče o ni (krásné záběry na kvetoucí louku, komentáře odborníků, vysvětlení managementu, osobní výpovědi členů JJHS) • Průvodcovaná exkurze např. na Malou Stranu
Podhorská krajina Jizerských hor, pro niž je charakteristická rozptýlená zástavba, louky, pastviny, remízy a rybníčky, je dědictvím způsobu života a obživy našich předků. Stavby lidové architektury využívají místních materiálů (dřevo, kámen), cesty respektují terén, drobné sakrální stavby v krajině jsou zprávou o duchovním životě místních obyvatel.	➤ Působ podhorské krajiny je výsledkem způsobu života místních obyvatel	• Fotogalerie: co je součástí kouzla zdejší podhorské krajiny? • Krátký dokument: Lidová architektura - její charakteristiky, příklady • Průvodcovaná exkurze za objekty lidové architektury, za cestami, za sakrálními stavbami, za krajinným rázem (zachovalé segmenty krajiny, nejkrásnější výhledy) • Program: S čím si dávní jizerskohorští stavebníci věděli rady, co uměli aneb stavební techniky/řemesla využívaná v objektech lidové architektury, při stavbě cest nebo božích muk

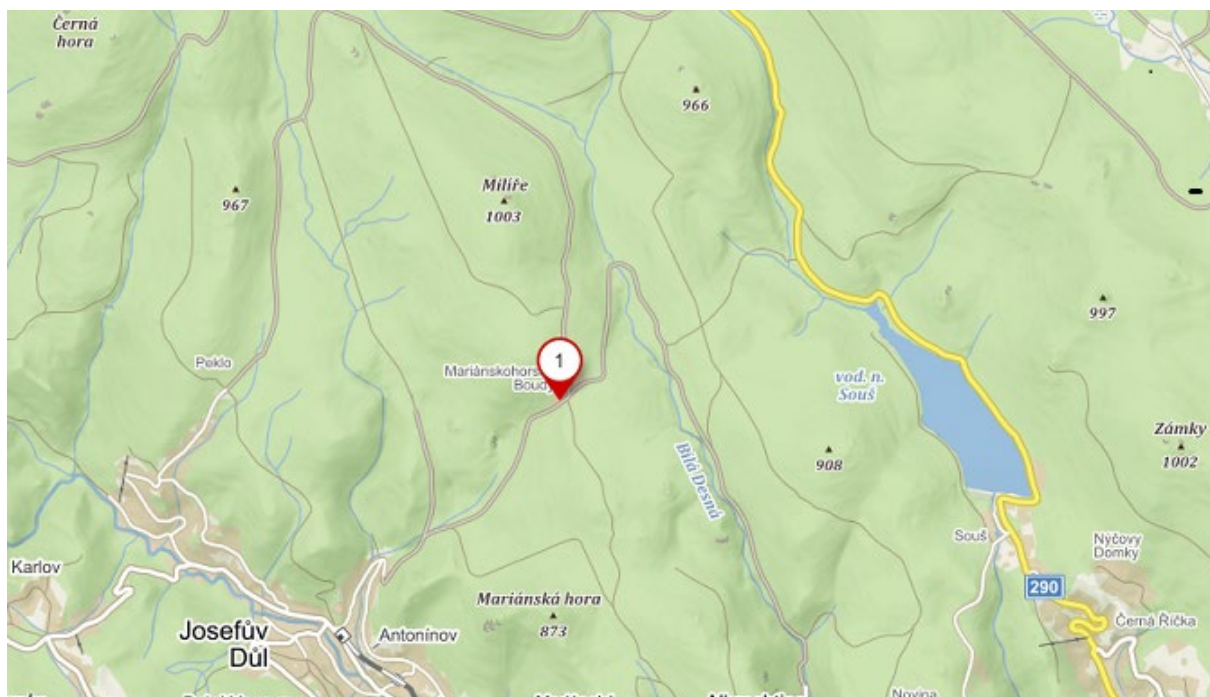
IS CHKO Jizerské hory -Mariánskohorské boudy

IS bude vybudováno v lokalitě Mariánskohorské boudy na místě dnešního objektu č.ev. 702, p.č. 447/1, k.ú. Albrechtice v Jizerských horách poblíž křižovatky značených cest. Objekt bude buď nově vybudován v pasivním standardu, nebo bude stávající objekt stavebně upraven pro potřeby IS. Je nezbytné počítat s ostrovním provozem (energie, voda, nakládání s odpady, zásobování).

Objekt IS bude zajišťovat zázemí pro poskytování služeb informačního centra, zázemí pro návštěvníky (odpočinek, WC, pitná voda, odložení odpadů) a bude zde prostor provnitřní expozici, skladování a zázemí pro personál. V návaznosti na objekt IS a jako součást venkovní expozice bude vybudováno technické zázemí pro chov ovcí.

Provoz se předpokládá sezónní, v zimních měsících o víkendech (podle dohody s provozovatelem).

Objekt IS a jeho provoz bude reflektovat blízkost návštěvnický atraktivního areálu Protržené přehrady s návštěvností okolo 40 000 lidí ročně. Jako možné ubytovací zázemí lze využít terénní stanici Tomanka (14, max. 30 nocležníků).

Účel interpretace

IS je významným prostředkem interpretace pro naplňování účelu a cílů KPNV CHKO Jizerské hory. Účelem vzniku IS je:

- oslovit zejména návštěvníky jižní a jihovýchodní části CHKO Jizerské hory (Tanvaldsko, Desná)
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí a orientaci v území,
- nabídnout atraktivní interpretační a informační služby, které pomohou:
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území s důrazem na funkci lokality výskytu tetřívka obecného; podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst, zejména spojených s přítomností tetřívka v území
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat historii vývoje a současného stavu lesních ekosystémů Jizerských hor
  - prezentovat ukázky managementu pastvou (ovce, kozy) jako součást vnější expozice DP

Cíle interpretace

Jelikož IS se zaměřuje zejména na jižní a jihovýchodní část CHKO, je pro tuto lokalitu zásadní jen část cílů interpretace pro CHKO. Pro přehled jsou uvedeny všechny, ale cíle zásadní pro IS jsou uvedeny tučně.

Obecný cíl interpretace

Pomoci návštěvníkům (místním i přespolním) vnímat význam, krásu, ale i zranitelnost přírody a krajiny Jizerských hor, ocenit její jedinečnost i snahy o její uchování cestou spolupráce státní ochrany přírody, hospodářů, obcí, neziskových organizací i dalších subjektů, a dát tak návštěvníkům možnost přispět k její ochraně a zachování.

Pro dosažení tohoto obecného cíle interpretace pak byly stanoveny KOMUNIKAČNÍ CÍLE, a to v oblasti vzdělávací, emoční a v oblasti chování:

Cíle poznávací:

- uvědomit si, že Jizerské hory nejsou jen náhorní plošina, ale i jejich podhůří
- uvědomit si, že hodnotnou krajinu Jizerských hor tvoří nejenom lesy a rašeliniště náhorní plošiny, horské bystřiny s vodopády, žulové skály a balvanité svahy s bučinami, ale i dochovaná kulturní krajina podhůří s tradiční rozptýlenou zástavbou s prvky lidové architektury a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů, potoků a rybníčků
- uvědomit si historický význam způsobu využívání přírodních zdrojů Jizerských hor, např. sklárny, které zásadně přispěly k likvidaci původního bukojedlosmrkového ekologicky stabilního lesa a vedly k jeho náhradě ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami; následkem imisní zátěže a nevhodného lesního hospodaření došlo v 80. letech 20. století k rozpadu lesních ekosystémů a k odlesnění náhorní plošiny na ploše asi 100 km²

- **uvědomit si historický význam Němců ve vývoji krajiny Jizerských hor a jejich odsunu po II. světové válce (kdysi 97% obyvatelstva), jehož výsledkem byla ztráta vazby ke krajině a zkušeností z jejího využívání a péče o ni;**
- **uvědomit si, že krajina Jizerských hor musí poskytovat dostatek klidu, prostoru a vhodného prostředí (biotopu) pro život mnoha vzácných druhů živočichů, např. mloka skvrnitého, vlka obecného, rysa ostrovida, tetřívka obecného, sýce rousného, kulíška nejmenšího, sokola stěhovavého, jeřába popelavého, a rostlin, například rosnatky bahenní, orchidejí, upolínu nejvyššího, hořečku ladního a dalších, a že tyto podmínky je třeba uchovat**
- **pochopit, že Jizerské hory jsou významný zdroj pitné vody a zdejší lesy a mokřady včetně rašelinišť jsou důležité pro zadržení vody v krajině v době sucha i povodní; s probíhající klimatickou změnou význam Jizerských hor jako zdroje vody dále poroste**
- **uvědomit si, že přírodu a krajinu Jizerských hor ohrožuje enormní tlak sportovců, rekreantů a dalších návštěvníků**
- **uvědomit si, že lesy složitě obnovované po ekologické imisní katastrofě jsou stále zranitelné, jejich budoucnost je nejistá a že péče o lesy se do budoucna neobejde bez výrazné změny přístupu v lesnickém hospodaření**
- **porozumět jedinečnosti a mezinárodnímu významu NPR Jizerskohorské bučiny**

Cíle emoční

- **pocítit půvab a magické kouzlo horské severské krajiny s rašeliništi, lesy, strmými balvanitými svahy bučin, roklemi divokých potoků a říček s vodopády**
- **vnímat krásu a genia loci malebné krajiny v podhůří s tradiční rozptýlenou zástavbou s prvky lidové architektury a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů, potoků a rybníčků, kterou vytvořily generace místních obyvatel**
- **pocítit respekt k silám přírody, jež plně poznat, předvídat a ovládnout není v lidské moci, a které se podílely na vytvoření této krajiny a trvale ji ovlivňují**
- **pocítit touhu po zachování rostlin, živočichů i neživé přírody v jejich rozmanitosti a kráse, a vůli k tomu vlastním dílem přispět k jejich zachování v jejich přirozeném prostředí**
- **pocítit sounáležitost se zdejší přírodou a krajinou a spoluzodpovědnost za její budoucnost**

Cíle v oblasti chování

- **chtít objevovat půvaby kulturní krajiny Jizerských hor**
- **respektovat omezení vyplývající ze zákonné ochrany území a prosazovat jejich respektování mezi ostatními návštěvníky a dalšími uživateli území, a tak svým chováním přispívat k ochraně zdejší přírody a krajiny**

- chovat se ohleduplně k ostatním návštěvníkům a přispět tak k jejich příjemnému zážitku z návštěvy CHKO JH
- dopřát krajině a přírodě a bytostem zde žijícím klid a prostor pro život směřováním návštěvníků k pohybu jen po značených stezkách, nebo omezením nočního běžeckého lyžování ad.
- mít chuť podílet se na poznávání a sledování přírodních jevů, jako je výskyt rostlin a živočichů v CHKO JH např. zapojením do projektů tzv. občanské vědy (do terénu s Biologem)
- respektovat a v jejich činnosti podporovat nejen profesionální i dobrovolné pracovníky ochrany přírody a krajiny, ale také místní hospodáře, kteří se podílejí na péči o krajinu Jizerských hor
- aplikovat poznatky a zkušenosti z návštěvy chráněných území v přírodě a krajině v okolí vlastního domova

Vybrané cílové skupiny interpretace

Vzhledem k lokalizaci IS lze předpokládat, že interpretace bude zaměřena především nadále uvedené cílové skupiny. V počtu a skladbě návštěvníků se jistě projeví blízké sousedství s hojně navštěvovaným areálem Protržené přehrady.

Skupina A: Vysoký aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Pěší návštěvníci

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na území u této skupiny vyplývá z její poměrně velké početnosti a z tendence vyhledávat klidovější oblasti a trasy, kde se nepotkávají s cyklisty. Problémy mohou působit hlavně odhazováním odpadků, znečišťováním a eutrofizací okolí tras, hlukem a pohybem mimo značené cesty, kde mohou působit erozi, rušit zvířata a zasahovat do přirozeného vývoje rostlin. Specifikem této skupiny je stále častější doprovod psa, který zvětšuje vliv této skupiny návštěvníků na okolí tras.

Vysoký význam pro podporu péče o území souvisí s velkým zájmem o poznávání přírody a jejích krás (jako hlavní motiv k návštěvě označilo 67 %) a klid a odpočinek.

Zájmy a možná nabídka:

Dle výzkumu má tato skupina největší zájem o návštěvu naučné stezky, o program o návratu šelem nebo o program o lidové architektuře a řemeslech. Zájem o návštěvu expozice byl průměrný, nicméně vzhledem k velké početnosti skupiny ji lze **považovat za významnou cílovou skupinu pro budoucí Dům přírody a Informační střediska**. Z nabízených témat skupina projevila zájem o zvířata, historii oblasti, vodu a přehradu a lidovou architekturu, což by mělo být zohledněno při koncipování expozice Domu přírody i v jiných výstupech určených této cílové skupině.

Cykloturisté

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na stav území vyplývá z velké početnosti této skupiny, která navíc dlouhodobě roste. Problémy mohou cykloturisté působit hlavně zanecháváním odpadků, znečišťováním okolí tras, rušením, jízdou po pěšinách, mimo cesty a volným terénem, střety s dalšími návštěvníky (pěší turisté, in-line bruslaři) a konflikty s hospodáři. Rostoucí popularita elektrokol ještě posiluje vysoký dopad této skupiny, protože díky snadnější jízdě na elektrokole se do terénu vydávají i méně zdatní cyklisté. Dojedou dále a rychleji, narušují tak klidovost dříve odlehklých území, zvyšuje se jejich počet v atraktivních a citlivých lokalitách a roste tlak na budování další infrastruktury (cesty, odpočívadla, značení, parkoviště apod.).

Vysoký význam z hlediska podpory péče o území vyplývá z velikosti skupiny i jejího zájmu o poznávání přírody a jejich krás a o klid a odpočinek. Obě tyto kvality území s jeho ochranou úzce souvisí.

Zájmy a možná nabídka:

Tato početná skupina do regionu přijíždí opakovaně. V průzkumu skupina projevila zájem o program o návratu šelem, zážitkovou exkurzi nebo návštěvu naučné stezky. Zájem o návštěvu expozice o Jizerských horách byl spíše **nižší**, nicméně vzhledem k početnosti skupiny ji **lze považovat za důležitou pro Dům přírody a Informační střediska**. Z témat projevili její členové největší zájem o základní informace o oblasti, zvířata, rostliny a historii oblasti, což by mělo být zohledněno při tvorbě expozice DP i návrhu programů určené této skupině návštěvníků.

Běžci na lyžích - turisté

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na stav území vyplývá z velikosti této skupiny a skutečnosti, že dlouhodobě roste. Běžci na lyžích – turisté se pohybují ve vysokých počtech převážně po upravovaných trasách Jizerské magistrály, ale občas vykoukne i mimo upravené stopy; způsobují rušení volně žijících živočichů a vytvářejí tak precedens – novou stopu, po které se vydávají další turisté. Další problémy zahrnují odhazování odpadků, problémy s dopravou a nelegálním parkováním v okolí nástupních bodů, znečišťování a eutrofizaci okolí tras. Rostoucí popularita běžeckého lyžování v ideálních terénech Jizerských hor a rostoucí nároky běžců zvyšují tlak na technickou úpravu tras a jejich prodlužování a budování související infrastruktury (parkoviště se zázemím apod.).

Vysoký význam z hlediska podpory péče o území vyplývá z velikosti skupiny i jejího zájmu o poznávání přírody a jejich krás a o klid a odpočinek – to se týká zejména turisticky orientovaných běžců.

Zájmy a možná nabídka:

Tato početná skupina do regionu přijíždí opakovaně a spíše na kratší dobu. V průzkumu skupina projevila zájem o návštěvu naučné stezky, program o návratu šelem, návštěvu malé expozice o Jizerkách a o program o lidové architektuře a starých řemeslech. Zájem o návštěvu expozice u lyžařů - turistů byl poměrně vysoký, takže s ohledem na početnost této skupiny ji **lze považovat za důležitou pro Dům přírody a Informační středisko CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy** (více viz návrh prostředků interpretace). Z témat projevili členové skupiny největší zájem o historii oblasti, základní informace o oblasti a lidovou architekturu, což by mělo být zohledněno při tvorbě expozice DP i návrhu programů určených této skupině návštěvníků.

Skupina B: Střední aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Rodiny s dětmi

Stručná charakteristika

Střední dopad na území souvisí s ohleduplnějším chováním této skupiny a její menší početností. Občas po této skupině zůstávají v přírodě odhozené odpadky včetně exkrementů a hygienických ubrousků; někdy se vyskytují problémy s hlučností či pohybem mimo značené trasy.

Z dlouhodobého pohledu jsou rodiny s dětmi pro podporu péče o území **vysoce významné**. Vyhledávají informace a nové podněty, a pokud se je podaří vhodně oslovit, mohou péči o přírodu aktivně a dlouhodobě podporovat.

Zájmy a možná nabídka

K nabídkám, které by rodiny s dětmi mohly oslovit, patří návštěva naučné stezky, program pro děti a program o návratu šelem, což by mohly být aktivity nabízené **Domem přírody a Informačními středisky**. Skupina projevila zájem o zvířata, vodu a přehrady, základní informace o oblasti a lidovou architekturu. Tato témata by měla být zohledněna při tvorbě programů zaměřených na rodiny s dětmi nebo v expozici DP.

Skupina D: Nízký aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Dětské skupiny a tábory

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je podmíněn zpravidla dobrým vedením táborů a dětských skupin. Pořadatelé i účastníci táborů (skautských, turistických, sportovních apod.) se podle dosavadních zkušeností většinou k přírodě chovají s potřebným respektem a problémy v území působí minimálně.

Vysoký význam pro podporu péče o území je dán zájmem o přírodu, nízkým věkem členů skupiny a možnostmi působit na ně prostřednictvím jejich vedoucích. To se týká především táborů skautských a turistických; tábory čistě sportovní, pořádané cestovními kancelářemi, jsou jiného charakteru, nemají významnější vazbu k místu ani k přírodě a pro komunikaci s nimi jsou vhodné jiné metody než interpretace.

Zájmy a možná nabídka

Skupinu se průzkumem nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Ze zkušenosti z jiných území je velmi pravděpodobné, že tato skupina může být významná z hlediska Domu přírody a Informačních středisek. Z témat by tato skupina mohla projevit zájem o zvířata, vodu a přehrady, základní informace o oblasti a lidovou architekturu. Zájem by mohla mít o návštěvu naučné stezky nebo program o návratu šelem, což by mohly být aktivity nabízené **Domem přírody a Informačními středisky**. Tato témata by měla být zohledněna v expozici DP a při tvorbě programů zaměřených na tuto skupinu.

Školní výlety

Stručná charakteristika:

Pro očekávaný **nízký dopad** je u této skupiny důležité kvalitní vedení ze strany pedagogů, které skupinu dokáže motivovat a usměrňovat její chování. Při absenci dobrého vedení může být dopad skupiny střední. Časté problémy zahrnují zejména odpadky odhozené v přírodě, eutrofizace okolí tras a rušení hlukem.

Z hlediska podpory péče o území je význam této skupiny **vysoký**, protože se z ní v budoucnu mohou rekrutovat zájemci o ochranu přírodního a kulturního dědictví regionu.

Zájmy a možná nabídka

Dle zkušeností existujících Domů přírody jsou školní skupiny důležitou součástí jejich uživatelů. Z témat by tuto skupinu mohla zajímat rostliny, zvířata, voda a přehrady, a do jisté míry také historie oblasti.

Senioři

Stručná charakteristika

Nízký dopad je dán jejich pohybem vesměs po značených trasách, jejich zájmem o přírodu a poznávání území (51 %) a preferencí odpočinku a klidu (69 %). Na Jizerských horách podle průzkumů oceňují právě krásy přírody, klid, ticho, lesy a rašeliniště. Jen výjimečně se pohybují mimo značené trasy. S některou z forem omezení pohybu v nejceněnějších částech přírody souhlasí asi 70 % z nich.

Vysoký význam pro podporu péče o území vyplývá z rostoucího zastoupení seniorů v populaci obecně a z rostoucího počtu aktivních seniorů; v rámci dotazníkového průzkumu tvoří návštěvníci nad 65 let asi 10%, návštěvníci nad 55 let pak 20% celkového počtu. Senioři přijíždějí často v roli prarodičů, s vnoučaty, jejichž hodnotovou orientaci ovlivňují a mohou jim předávat znalosti a zkušenosti a formovat jejich vztah k místu. **Polovina seniorů je víceméně místní, přijíždí z Libereckého kraje.**

Zájmy a možná nabídka

V zimě mají zájem především o běžecké lyžování (v průzkumu přes 90% oslovených), v létě o pěší turistiku (přes 70%) a cykloturistiku (30%). Mají zájem o návštěvu naučné stezky (37 %), program o lidové architektuře a starých řemeslech (31 %) a o program o návratu šelem (27 %). Z témat je nejvíce zajímavá historie oblasti (39%), základní informace o oblasti (31 %) a zvířata (29 %). Oceňují ticho a klid a zachovalou přírodu; vyhovují jim značené turistické stezky a cyklotrasy. Vyhledávají ubytování mimo komerční ubytovací zařízení.

Senioři, skupiny seniorů i prarodiče s vnoučaty jsou potenciálními návštěvníky Informačního střediska, zejména od jara do podzimu a s důrazem na prázdniny a prodloužené víkendy. Uvítají tipy na zajímavá místa v regionu, je pro ně důležitá cena za služby a možnost zaparkovat nebo bezpečně odložit kolo.

Skupina E: Střední aktuální dopad na stav území x Střední význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Skupiny odborníků / amatérských přírodovědců

Stručná charakteristika

Střední dopad na území u této skupiny vyplývá z jejího velmi konkrétního zaměření. Její členové mohou způsobit škody sběrem, sešlapem nebo rušením v nejcitlivějších lokalitách, kam se za vzácnými rostlinami či živočichy vydávají.

Střední význam z hlediska dlouhodobé podpory péče o území je dán hlavně její menší početností. Vzhledem k intenzivnímu zájmu o přírodu členové této skupiny nicméně mohou být velmi důležití při objasňování nutnosti péče o přírodu laické veřejnosti, při mapování druhů a dalších programech občanské vědy.

Zájmy a možná nabídka

Tato skupina nebyla průzkumem v dostatečném počtu zachycena. Ze zkušeností pracovníků Domů přírody vyplývá, že může patřit **k návštěvníkům Domu přírody**. Skupinu odborníků a amatérských přírodovědců lze oslovit spíše odbornějšími brožurami, aktuálními a přesnými informacemi o předmětu jejího zájmu na webu nebo přednáškami a exkurzemi v doprovodu erudovaných specialistů. Též je tuto skupinu možné zapojit do monitoringu, odborných projektů a do občanské vědy.

Chataři a chalupáři

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je dán tím, že se tato skupina v území nachází pravidelně a dlouhodobě a zpravidla má silný zájem na zachování jeho kvality. Problémy mohou nastat v souvislosti se stavebními úpravami nemovitostí, oplocováním pozemků, budováním bazénů a přístupových cest, se změnou obhospodařování pozemků (anglický trávník místo občas kosené louky apod.), s nakládáním s odpady (vyvážení biologických odpadů do přírodně hodnotných míst) nebo nedodržováním zákazů vjezdu.

Střední význam pro podporu péče o území souvisí v první řadě s jejich trvalou přítomností v území a s komplexním zájmem o jeho hodnotu. Na druhou stranu mohou podporu pro ochranu přírody komplikovat vlastní zkušenosti s omezeními spojenými např. s výstavbou na území CHKO.

Zájmy a možná nabídka:

Výzkumem se tuto skupinu nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Dle zkušeností z jiných území lze odhadovat, že tato skupina by mohla mít zájem o vycházku s průvodcem, diskusi s odborníkem, program o návratu šelem, o historii oblasti či o místních tradicích. Pokud by Dům přírody nabízel výše zmíněné aktivity, stejně jako tematicky zaměřené dočasné výstavy, mohl by tuto skupinu zaujmout, takže ji lze **považovat za potenciálně významnou cílovou skupinu i pro Dům přírody a Informační střediska**.

Klíčová sdělení

odůvodnění výběru témat a klíčových sdělení, na která bude navazovat interpretace v IS, a která by si návštěvníci měli odnést; výběr těchto sdělení musí logicky navazovat na potenciál území, definované cíle a cílové skupiny interpretace

IS je součástí interpretačního systému v celém území Jizerských hor. Témata prezentovaná v IS navazují na témata prezentovaná v DP i dalších částech interpretační infrastruktury, například na naučných stezkách, v dalších expozicích apod. Jejich provázanost posiluje dojem, který si návštěvník má z území odnést.

Různá klíčová sdělení však mohou mít v expozici IS různou míru důležitosti a může jim být přidělen různě velký prostor. Závisí to mimo jiné na lokalitě IS a jejím potenciálu pro ilustraci konkrétních klíčových sdělení.

V IS by měl návštěvník rovněž získat základní servis a informace o území a v případě zájmu by měl být nasměrován k dalším částem infrastruktury zejména v blízkém okolí.

Klíčová sdělení nejsou slogany, které by se měly doslova kopírovat a v této podobě objevit na všech interpretačních materiálech. Jejich úkolem je co nejlépe postihnout tematické souvislosti a obsahově vymezit, co budeme návštěvníkovi sdělovat. Tvůrce konkrétní interpretace si je pak dále rozpracuje sám. **Představují důležité vodítko, určují směr, od kterého by se tvůrce interpretace neměl odchýlit.**

Z celkového výčtu klíčových sdělení **zvýrazňujeme tučnou kurzívou**, která jsou zejména relevantní pro IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy. **Interpretačně lze sledovat 3 hlavní linie – 3 příběhy**, prezentované ve vnitřní i vnější expozici a v nabízených programech, exkurzích apod.:

- **Tetřívek obecný v Jizerských horách** (na hranici vyhynutí, projekt záchrany tetřívka, základní informace a hlavní principy, širší souvislosti – situace a aktivity v KRNP, tetřívčí lokality, pobídky k žádoucímu chování návštěvníků, zdroje informací a komunikační kanály...), viz zejména dílčí sdělení 1e. Poznámka: IS CHKO JH - Mariánskohorské boudy je v kontaktu s centrální částí hor, relativně nedaleko vymezených tetřívčích lokalit; **nebude-li DP umístěn v obdobné lokalitě (např. Bedřichov, Jizerka), je toto IS nejvhodnějším objektem k interpretaci záchrany tetřívka.**
- **Budní hospodaření na Mariánskohorských boudách** (přechod mezi náhorní plošinou a podhorskou zabydlenou krajinou; historie a současnost lokality; pastva ovcí jako způsob péče o krajinu), viz zejména dílčí sdělení 5 d, e.
- **Jizerské hory jako zdrojová oblast vody** (přehrady, pitná voda, retenční schopnost a souvislost s lesními ekosystémy a kvalitním lesním hospodařením, CHOPAV, příběh Protržené přehrady, říčka Jedlová, prameniště a zamokřené louky v okolí IS...), viz zejména dílčí sdělení 2 c, d, e; 3 a, c, e; 5 c.

Hlavní sdělení

Jizerské hory jsou krajinou horských lesů, rašelinišť a bystřin i malebných podhorských obcí, luk a pastvin. Jsou územím přírodních i krajinných kontrastů, které se zotavuje z ekologické imisní katastrofy a čelí klimatické změně i našim rostoucím nárokům na jeho hospodářské i rekreační využívání.

Dílčí sdělení

Klíčové sdělení 1

Jizerské hory jsou krajinou kontrastů, které odrážejí proměny vztahu člověka k horám, rozdílný charakter hor a podhůří, pestrost prostředí nebo přítomnost zachovalých a poškozených částí přírody v těsném sousedství.

- a) Jizerské hory zažily vlny zájmu o své přírodní zdroje, nucený odchod obyvatel německé národnosti, postupné osvojování regionu novým obyvatelstvem, vlnu solidarity v době ekologické imisní katastrofy i masovou popularitu jako turistická destinace.
- b) ***Drsný severský ráz téměř neosídlené náhorní plošiny Jizerských hor s vydatnými srážkami a dlouhou zimou kontrastuje se zabydlenou krajinou podhorských obcí, pastvin, luk i průmyslových údolí v podhůří.***
- c) Jizerské hory, ačkoli nevelké svou rozlohou, nabízejí nejen mimořádnou pestrost horské přírody, ale též tmavou noční oblohu.
- d) V Jizerských horách najdeme nedaleko od sebe mladé převážně smrkové lesy zotavující se po imisní kalamitě, fragmenty zachovalých horských a podmáčených smrčín, nejrozsáhlejší a nejzachovalejší oblast bučin v Čechách nebo rašeliniště evropského významu.
- e) ***Jizerské hory díky své pestrosti a rozdílnosti biotopů představují domov pro mnoho vzácných ptáků. Většina území Jizerských hor je vyhlášena jako Ptačí oblast, a to pro tetřívka obecného a malou sovu sýce rousného, kdy jeden upřednostňuje volné plochy rašelinišť a pasek a druhý horský les se stromy s dutinami.***

Klíčové sdělení 2

Nejvýraznějším fenoménem přírody a krajiny Jizerských hor i jejich hospodářského využití jsou zdejší lesy s nejistou budoucností a bohatou, pohnutou minulostí, jejíž důležitou kapitolou je ekologická katastrofa ve 2. polovině minulého století.

- a) Původní bukojedlosmrkový sudetský prales byl na většině území s výjimkou obtížně dostupných míst rozvrácen těžbou zejména pro potřeby sklářství a nahrazen ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami, které se rozpadly působením imisí, bořivých větrů a přemnoženého fytofágního (býložravého) a dřevokazného hmyzu.
- b) Strmé severní svahy hor s mozaikou horských klenových bučin, starých květnatých či acidofilních bučin a suťových lesů s převahou buku lesního, tvoří plošně nejrozsáhlejší komplex tohoto typu lesa v Čechách; jeho nejhodnotnější část je chráněna jako NPR Jizerskohorské bučiny a uvedena na kandidátské listině Světového dědictví UNESCO
- c) ***Smrkové monokultury i zachovalé fragmenty původních horských a podmáčených smrčín na náhorní plošině se v 80. letech 20. století rozpadly vlivem imisní zátěže z elektráren na území Polska a Německa a nevhodného lesního hospodaření a byly vykáceny v souvislé ploše asi 100 km². Zalesňování holin bylo velmi obtížné. Z důvodu odolnosti vůči imisím byly vysazovány smrky pichlavé, ty ale napadla začátkem tohoto století kloubnatka smrková. Dnes jsou místo smrků pichlavých vysazovány místní druhy, zejména buk lesní, javor klen, smrk ztepilý, jedle bělokorá a jeřáb ptačí s cílem zvýšit stabilitu a odolnost lesních porostů.***

- d) *Lesy na náhorní plošině vypadají zdravě a vitálně, ale jejich budoucnost je nejistá; rostou v půdě poškozené tzv. kyselými dešti (nízké pH, malý obsah humusu, vysoký obsah sloučenin síry a těžkých kovů) a není jasné, jak se vyrovnají s projevy probíhající klimatické změny – prudkými výkyvy teplot, přívalovými srážkami, suchem, bořivými větry ad.*
- e) *Na kvalitní péči o les, která je nezbytným předpokladem pro dobrý stav lesa v Jizerských horách, závisí nejen pestrost rostlin a živočichů vázaných na lesní prostředí, ale také schopnost krajiny zadržovat vodu v době sucha i povodní, chránit půdu před erozí, snižovat klimatické výkyvy a vytvářet vhodné prostředí pro rekreaci. Význam všech těchto funkcí v době klimatické změny roste.*

Klíčové sdělení 3

Jizerské hory jsou bohaté na vodní plochy a toky, rašeliniště a mokřady, které jsou domovem mnoha rostlin a živočichů; jsou významnou zdrojovou oblastí vody a vzhledem ke klimatické změně tento jejich význam poroste. Na vodní bohatství Jizerských hor i kvalitu života pod horami má zásadní vliv schopnost krajiny zadržet vodu v době sucha i povodní, a pro tu jsou důležité zdravé, ekologicky stabilní lesy, půda, mokřady, přirozené toky a jejich nivy.

- a) *Jizerské hory jsou srážkově nejbohatším místem v České republice a díky reliéfu krajiny, který tvoří zvlněná náhorní plošina, lesním porostům a rašeliništím, dokáží velké množství vody zadržet a postupně ji uvolňovat.*
- b) Vodní energie prudkých potoků a říček se podílela na hospodářském rozvoji území v minulosti a jako obnovitelný zdroj energie je omezeně využívána dodnes (malé vodní elektrárny). Při veškerém energetickém využívání vodních toků i odběrech vody dnes upřednostňujeme zachování dostatečného průtoku vody a prostupnosti toku pro ryby a další živočichy.
- c) *Jizerskohorské přehrady a vodní toky jsou významným zdrojem pitné vody pro statisíce lidí.*
- d) Rašeliniště na náhorní plošině, mokřady a vlhké louky v podhůří a vodní toky a nádrže poskytují prostor pro život vodních a mokřadních rostlin a živočichů a postupně se zotavují z poškození tzv. kyselými dešti. Velký význam mají také revitalizace regulovaných toků a odvodněných pozemků. Podhorským potokům jsou postupně navraceny jejich původní meandry a slepá ramena.
- e) *Skalnaté rokle a vodopády, které vytvářejí říčky a potoky strmě spadající zejména severními a severozápadními svahy hor, patří k půvabům jizerskohorské krajiny.*

Klíčové sdělení 4

Cesty pocházející z různých dob zpřístupnily kdysi opuštěné hory pěším turistům, běžcům na lyžích a cyklistům, kteří v současnosti přicházejí v takovém množství, že je ohrožen charakter hor jako klidného místa umožňujícího nerušený život rostlinám a živočichům i odpočinek lidem.

- a) Historické cesty, které využívali poutníci a obchodníci a které zpřístupnily bohatství hor zejména dřevorubcům a sklářům, přinesly v 19. a první polovině 20. století také rozvoj pěší turistiky.

- b) Současná síť lesních cest, která vznikla v souvislosti s likvidací ekologické imisní katastrofy v 70. a 80. letech 20. století, umožnila díky svým parametrům masový rozvoj běhu na lyžích a cykloturistiky v posledních 20 letech.
- c) Vysoká intenzita rekreačního využití území zejména v zimní a letní sezóně přináší nejenom konflikty mezi různými skupinami návštěvníků, ale i výrazně omezuje klidovou oblast a období, které jsou nezbytné pro život rostlin a živočichů v tomto chráněném přírodním území.
- d) ***Mohlo by se zdát, že Jizerské hory jsou místem určeným především pro rekreaci, sport a turistiku. Není tomu tak. Jizerské hory jsou též hospodářsky využívány, ale především jsou chráněným přírodním územím s výjimečným bohatstvím rostlin a živočichů. Respekt si zaslouží nejen příroda a krajina, ale také všichni, kdo o ni pečují či v ní odpovědně hospodaří.***

Klíčové sdělení 5

Podhůří Jizerských hor s tradiční rozptýlenou zástavbou a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů a rybníčků, ale i průmyslových údolí je neodmyslitelně spojeno s horami. Přírodní bohatství hor bylo základem života v podhůří, využívání tohoto bohatství a změny, které zde probíhají, zásadně ovlivnily a dodnes ovlivňují podobu hor i život v podhůří.

- a) Lesy Jizerských hor posloužily jako zdroj dřeva pro výstavbu obcí a měst a rozvoj sklářského průmyslu, který se postupně z hor přesunul do podhůří.
- b) V podzemí i na povrchu lidé těžili písek, hlínu, žulu a vápenec na budování cest i domů, kovové rudy k dalšímu zpracování či vzácné minerály.
- c) ***Voda horských toků byla základním zdrojem energie pro podhůří i zdrojem možného ohrožení během povodní. Zachované vodní systémy jsou cenným historickým dokladem o využívání vodní energie.***
- d) ***Mokřady a mokré louky v podhůří zadržují vodu a poskytují prostor k životu rostlinám i živočichům, kteří jsou našimi sousedy v krajině; patří mezi ně upolín nejvyšší, rostlina, kterou najdeme v logu CHKO Jizerské hory. Tyto ostrůvky pestré přírody dokážeme zachovat pouze citlivým hospodařením a trvalou péčí o ně tak, jak to dělali naši předchůdci.***
- e) ***Podhorská krajina Jizerských hor, pro niž je charakteristická rozptýlená zástavba, louky, pastviny, remízy a rybníčky, je dědictvím způsobu života a obživy našich předků. Stavby lidové architektury využívají místních materiálů (dřevo, kámen), cesty respektují terén, drobné sakrální stavby v krajině jsou zprávou o duchovním životě místních obyvatel.***

Prostředky interpretace

návrh konkrétních způsobů interpretace jednotlivých sdělení pro dané skupiny návštěvníků

Návrh prostředků

V tabulce jsou popsány možné prostředky, které slouží k interpretaci jednotlivých sdělení v expozicích (vnitřní i vnější), programech a dalších aktivitách IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy. Tabulka uvádí:

- dílčí sdělení specificky relevantní pro IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy
- zásadní skutečnosti a souvislosti, které potřebujeme vysvětlit, má-li návštěvník sdělení pochopit
- prostředky, kterými tyto skutečnosti a souvislosti můžeme jasně a názorně návštěvníkovi přiblížit v DP i IS a pomocí dalších prvků infrastruktury na území CHKO.
- specifické prostředky, které jsou pro IS zvláště vhodné, protože vycházejí z jeho umístění a zaměření

Klíčové sdělení 1

Jizerské hory jsou krajinou kontrastů, které odrážejí proměny vztahu člověka k horám, rozdílný charakter hor a podhůří, pestrost prostředí nebo přítomnost zachovalých a poškozených částí přírody v těsném sousedství.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
Drsný severský ráz téměř neosídlené náhorní plošiny Jizerských hor s vydatnými srážkami a dlouhou zimou kontrastuje se zabydlenou krajinou podhorských obcí, pastvin, luk i průmyslových údolí v podhůří.	➤ Jizerské hory mají více tváří, více podob, více krajin	• Fotogalerie představující kontrasty centrální části hor a podhůří • kvíz – mapa Jizerských hor s místními názvy a doplňováním fotografií/kreseb, prezentující rozdílnost centrální části a podhůří	• Krátký dokument: historie budního hospodaření na Mariánskohorských boudách (důvody a principy budního hospodaření, vzpomínky pamětníků (existují-li), příběhy s místem spojené) • Fotogalerie - historické foto z MHB • Venkovní expozice – ukázky pasení ovcí
Jizerské hory díky své pestrosti a rozdílnosti biotopů představují	➤ I když tetřívka nebo sýce nikdy neuvidíme, žijí tady,	• Komiks o životě tetřívka, sýce: co k životu potřebují? Co je ohrožuje a proč?	•

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
domov pro mnoho vzácných ptáků. Většina území Jizerských hor je vyhlášena jako Ptačí oblast, a to pro tetřívka obecného a malou sovu sýce rousného, kdy jeden upřednostňuje volné plochy rašelinišť a pasek a druhý horský les se stromy s dutinami.	zdejší krajina je jejich domovem ➤ Je třeba hospodařit v horách tak, aby měli potřebné podmínky k životu ➤ je třeba se chovat tak, aby nebyli rušeni	• Kvíz: co je a co není pravda o tetřívkoví a sýcovi? • Přednáška • Krátký dokument: číhaři, číhařství (co je to etymologie, lokality, vybavení a řemeslo, lov, využití ulovených ptáků...)	

Klíčové sdělení 2

Nejvýraznějším fenoménem přírody a krajiny Jizerských hor i jejich hospodářského využití jsou zdejší lesy s nejistou budoucností a bohatou, pohnutou minulostí, jejíž důležitou kapitolou je ekologická katastrofa ve 2. polovině minulého století.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
Smrkové monokultury i zachovalé fragmenty původních horských a podmáčených smrčinná náhorní plošině se v 80. letech 20. století rozpadly vlivem imisní zátěže z elektráren na území Polska a Německa a nevhodného lesního hospodaření a byly vykáceny v souvislé ploše asi 100 km². Zalesňování holin bylo velmi obtížné. Z důvodu odolnosti vůči imisím byly vysazovány smrky pichlavé, ty ale napadla začátkem tohoto století kloubnatka smrková. Dnes jsou místo smrků pichlavých vysazovány místní druhy, zejména buk lesní, javor klen, smrk ztepilý, jedle bělokorá a jeřáb btačí s cílem zvýšit stabilitu a odolnost lesních porostů.	➤ Smrkové monokultury jsou ekologicky nestabilní a není tedy divu, že neodolaly imisní zátěži ➤ 100 km² je obrovská plocha a takovou plochu zalesnit je téměř nemožné ➤ Smrk pichlavý do naší přírody nepatří; na jeho místě mají růst buky, jeřáby, jedle, javory ➤ Čím pestřejší les (více druhů dřevin různého věku), tím lépe	• 3D model/plastická mapa umístění polských a německých elektráren a zachycení imisní zátěže na svazích a hřebenech Jizerských hor; model anemoorografického systému • Hra „poznej rozdíly“: jedle bělokorá, smrk ztepilý, smrk pichlavý • Hra pro matematiky: kolik sazenic potřebuješ, chceš-li zalesnit 100 km² a úspěšnost zalesňování je 30 %? • Ekologická katastrofa v lesích Jizerských hor: dokumentární film, vzpomínky pamětníků; bylo tu – není tu: srovnávací fotografie • Hra: Vysaď „správný“ (ekologicky stabilní) les. Jaké dřeviny (sazenice) budeš potřebovat? Kolik?	• Průvodcovaná exkurze směrem k náhorní plošině – demonstrace rozsahu velkoplošného odlesnění v 80. letech 20. století, ukázky přeměny porostů se smrkem pichlavým • Krátký dokument a/nebo část vnitřní expozice: projekt zachrany jedle bělokoré, refugium Jedlový důl, vzpomínky pamětníků, sběrači šišek a jejich výpovědi, role Nadace pro Jizerské hory a dalších environmentálně zaměřených NNO, jedle bělokorá v Jizerských horách - současný stav • Průvodcovaná exkurze do Jedlového dolu
Lesy na náhorní plošině vypadají zdravě a vitálně, ale jejich budoucnost	➤ Jizerskohorské lesy vypadají nadějně, ale nemají vyhráno	• Program pro děti i dospělé: chemismus půd zasažených kyselými dešti (změny	• Průvodcovaná exkurze do okolí IS

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
je nejistá; rostou v půdě poškozené tzv. kyselými dešti (nízké pH, malý obsah humusu, vysoký obsah sloučenin síry a těžkých kovů) a není jasné, jak se vyrovnají s projevy probíhající klimatické změny – prudkými výkyvy teplot, přívalovými srážkami, suchem, bořivými větry ad.	➤ Klimatická změna je realita a na podobě našich lesů se zásadně projeví	pH, obsahu těžkých kovů apod.) • Krátký dokumentární film o projevech klimatické změny • Hra: vysázej les pro příští století (adaptovaný na změny klimatu)	
Na kvalitní péči o les, která je nezbytným předpokladem pro dobrý stav lesa v Jizerských horách, závisí nejen pestrost rostlin a živočichů vázaných na lesní prostředí, ale také schopnost krajiny zadržovat vodu v době sucha i povodní, chránit půdu před erozí, snižovat klimatické výkyvy a vytvářet vhodné prostředí pro rekreaci. Význam všech těchto funkcí v době klimatické změny roste.	➤ Les není jen továrna na dřevo ➤ Význam tzv. mimoprodukčních funkcí lesa roste	• Srovnávací fotografie: les, v němž jsou potlačeny mimoprodukční funkce X les plnící všechny očekávané funkce • Komiks na stejné téma • Průvodcovaná exkurze • Dokument o moudrém lesním hospodáři (osobní výpověď zkušeného lesníka)	• Průvodcovaná exkurze do okolí IS, ukázky lesního hospodaření směřujícího ke stabilnímu lesnímu ekosystému plnícímu mimoprodukční funkce

Klíčové sdělení 3

Jizerské hory jsou bohaté na vodní plochy a toky, rašeliniště a mokřady, které jsou domovem mnoha rostlin a živočichů; jsou významnou zdrojovou oblastí vody a vzhledem ke klimatické změně tento jejich význam poroste. Na vodní bohatství Jizerských hor i kvalitu života pod horami má zásadní vliv schopnost krajiny zadržet vodu v době sucha i povodní, a pro tu jsou důležité zdravé, ekologicky stabilní lesy, půda, mokřady, přirozené toky a jejich nivy.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
Jizerské hory jsou srážkově nejbohatším místem v České republice a díky reliéfu krajiny, který tvoří zvlněná náhorní plošina, lesním porostům a rašeliništím, dokáží velké množství vody zadržet a postupně ji uvolňovat.	➤ Jizerské hory a srážky (déšť, sníh) patří k sobě ➤ Vodu v krajině je třeba zadržet, a to dokáží lesy a rašeliniště	• Mapa srážek – porovnání Jizerských hor s jinými srážkově bohatými a/nebo chudými místy v ČR, v Evropě, ve světě; IT program: porovnání množství srážek v Jizerských horách v jakémkoli místě, které si návštěvník vybere • Krátký dokumentární film nebo model: jak les a rašeliniště zadržují vodu; srovnání s městem/zastavěnou krajinou • Fyzický model ve venkovní expozici: zadržení vody v lese X na zpevněných plochách	• Průvodcovaná exkurze do okolí IS s využitím tůně před objektem a rybníčku; prezentace zamokřených luk a prameništ – geomorfologie, funkce v krajině, rostliny a živočichové...
Jizerskohorské přehrady a vodní toky jsou významným zdrojem pitné vody pro statisíce lidí.	➤ Vodu z Jizerských hor pije skoro milion lidí ➤ Voda je strategická surovina, její hodnota v souvislosti s klimatickou změnou roste	• Mapa jizerskohorských přehrad, základní technická data prezentovaná srozumitelnou formou (srovnání); kdo pije vodu z Jizerek? (mapa hor, pod ní vodní nádrž a potrubí a kohoutky s názvy měst a obcí) • Krátký dokument: Pitná voda z Jizerských hor (historie budování josefodolské přehrady, vzpomínky pamětníků,	• Vnitřní expozice (mapa, obrazová dokumentace, model) - říčka Jedlová: kde pramení, kam teče, pro koho je zdrojem (pitné) vody, co ji může ohrožovat

		současný stav, prognóza) • Srovnávací fotogalerie: Jak se žije s vodou a jak se žije bez vody? (ČR a místa na Zemi s nedostatkem vody – příklady z každodenního života)	
Skalnaté rokle a vodopády, které vytvářejí říčky a potoky strmě spadající zejména severními a severozápadními svahy hor, patří k půvabům jizerskohorské krajiny.	➤ Voda je nejen potřebná, ale i krásná	• Fotogalerie nejkrásnějších (veřejnosti přístupných) vodopádů a horských partií vodních toků • Stálá fotosoutěž na téma „Voda v krajině Jizerských hor“	• Průvodcovaná exkurze se zaměřením na geologii a geomorfologii údolí Jedlové • Hledačka s tématem Jedlové • Fotografický kurs, malířský kurs využívající dramatické údolí Jedlové

Klíčové sdělení 4

Cesty pocházející z různých dob zpřístupnily kdysi opuštěné hory pěším turistům, běžcům na lyžích a cyklistům, kteří v současnosti přicházejí v takovém množství, že je ohrožen charakter hor jako klidného místa umožňujícího nerušený život rostlinám a živočichům i odpočinek lidem.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
Mohlo by se zdát, že Jizerské hory jsou místem určeným především pro rekreaci, sport a turistiku. Není tomu tak. Jizerské hory jsou též hospodářsky využívány, ale především jsou chráněným přírodním územím s výjimečným bohatstvím rostlin a živočichů. Respekt si zaslouží nejen příroda a krajina, ale také všichni, kdo o ni pečují či v ní odpovědně hospodaří.	➤ Lidé, kteří v horách hospodaří a starají se o ochranu přírody, si zaslouží respekt a podporu	- Graf: vývoj návštěvnosti Jizerských hor za 100 let (podle dostupných dat) - Fotogalerie: příklady činností (lesní hospodaření, zemědělské hospodaření, ochrana přírody a krajiny), se kterými se návštěvník může setkat - Kvíz/hra: jaké činnosti v horách neuvidíte? Co patří do Prahy a co na Jizerku? - Krátký dokument/osobní výpověď: turisté/cyklisté očima lesního hospodáře/dřevorubce/lesního dělníka/zemědělce	Venkovní expozice – prezentace pasení ovcí v souvislostech s OPK a v návaznosti na budní hospodaření

Klíčové sdělení 5

Podhůří Jizerských hor s tradiční rozptýlenou zástavbou a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů a rybníčků, ale i průmyslových údolí je neodmyslitelně spojeno s horami. Přírodní bohatství hor bylo základem života v podhůří, využívání tohoto bohatství a změny, které zde probíhají, zásadně ovlivnily a dodnes ovlivňují podobu hor i život v podhůří.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
Voda horských toků byla základním zdrojem energie pro podhůří i zdrojem možného ohrožení během povodní. Zachované vodní systémy jsou cenným historickým dokladem o využívání vodní energie.	➤ Vodní energie sloužila k pohonu strojů	- Model vodního systému Peklo - Průvodcovaná exkurze tamtéž - Program: příběh Protržené přehrady – promítání dokumentu i hraného dokumentu, výklad - Komiks/kreslený příběh skláře/podnikatele/továrníka ve vazbě na téma vody - Krátký dokument: ekonomické a sociální souvislosti rozvoje průmyslu díky využívání vodní energie (pracovní místa, kvalifikace lidí, kontakty se světem, sociální problémy...)	- Hraný dokument, komiks, fotodokumentace proměny místa v průběhu 100 let - příběh Protržené přehrady (jako doplněk k interpretaci v lokalitě samé) - Program pro rodiny s dětmi vycházející z Pohádky o Protržené přehradě (Helena Sobková) - Hledačka propojující IS MHB a areálem Protržené přehrady - Průvodcované exkurze na trase MHB – Protržená přehrada
Mokřady a mokré louky v podhůří zadržují vodu a poskytují prostor k životu rostlinám i živočichům, kteří jsou našimi sousedy v krajině; patří mezi ně upolín nejvyšší, rostlina, kterou najdeme v logu CHKO Jizerské hory. Tyto ostrůvky pestré přírody dokážeme zachovat pouze citlivým hospodařením a trvalou péčí o ně	➤ Krajina v podhůří je produktem způsobu života a obživy v ní; hospodařením vznikla a šetrným hospodařením se udržuje	- Fotogalerie: co roste a žije na loukách a v mokřadech - Krátký dokument: portrét zemědělce – hospodáře, pečujícího o cennou lokalitu (pasení, kosení...) - Krátký dokument: Upolínová louka na Jizerce a péče o ni (krásné záběry na kvetoucí louku, komentáře odborníků,	- Venkovní expozice – prezentace managementu lokality pasením - Fotogalerie „před a po“ : pozitivní vliv hospodaření/pasení na biotu v lokalitě MHB - Program o ovečkách a pasení pro rodiny s dětmi, školní výlety, školní skupiny

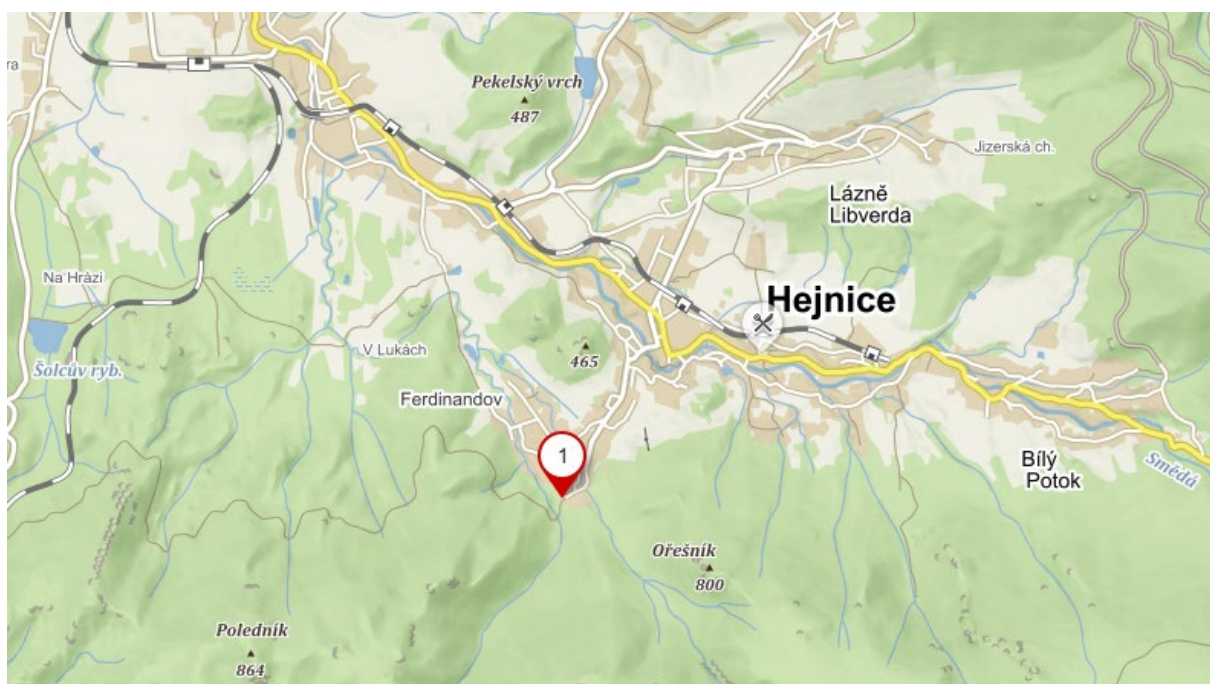
tak, jak to dělali naši předchůdci.		vysvětlení managementu, osobní výpovědi členů JJHS) • Průvodcovaná exkurze např. na Malou Stranu	
Podhorská krajina Jizerských hor, pro niž je charakteristická rozptýlená zástavba, louky, pastviny, remízy a rybníčky, je dědictvím způsobu života a obživy našich předků. Stavby lidové architektury využívají místních materiálů (dřevo, kámen), cesty respektují terén, drobné sakrální stavby v krajině jsou zprávou o duchovním životě místních obyvatel.	➤ Působ podhorské krajiny je výsledkem způsobu života místních obyvatel	• Fotogalerie: co je součástí kouzla zdejší podhorské krajiny? • Krátký dokument: Lidová architektura - její charakteristiky, příklady • Průvodcovaná exkurze za objekty lidové architektury, za cestami, za sakrálními stavbami, za krajinným rázem (zachovalé segmenty krajiny, nejkrásnější výhledy) • Program: S čím si dávní jizerskohorští stavebníci věděli rady, co uměli aneb stavební techniky/řemesla využívaná v objektech lidové architektury, při stavbě cest nebo božích muk	• Průvodcovaná exkurze: otisk způsobu života a obživy na MHB v krajině (boží muka, stavby, rybníček, tůň, pastviny, cesty...)

IS CHKO Jizerské hory -Ferdinandov

Budoucí objekt IS CHKO Jizerské hory je situován na pozemcích ve vlastnictví AOPK ČR (p.č. 953/19, 20, 21, k.ú.) při Viničné cestě a poblíž křižovatky turistických cest ve Ferdinandově, v kontaktu s NPR Jizerskohorské bučiny.

Předpokládá se vybudování a provoz minimalistického objektu, který bude zajišťovat zázemí pro poskytování informačních a interpretačních služeb v souvislosti s NPR Jizerskohorské bučiny. Bezprostřední okolí IS nabídne zázemí pro návštěvníky (odpočinek, WC, odložení odpadků, pitná voda) a venkovní expozici zaměřenou na interpretaci NPR Jizerskohorské bučiny.

IS bude otevřeno od května do října v režimu dle dohody s provozovatelem.

Účel interpretace

IS CHKO Jizerské hory je významným prostředkem interpretace pro naplňování účelu a cílů KPNV CHKO Jizerské hory. Území NPR Jizerskohorské bučiny je navrženo na zápis na Seznam světového dědictví UNESCO v rámci návrhu přírodní památky „Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy“. V případě, že památka bude zapsána na Seznam světového dědictví, IS bude informačně pokrývat nejen CHKO Jizerské hory, ale též, a možná především, NPR Jizerskohorské bučiny jako součást světového přírodního dědictví UNESCO.

Účelem vzniku IS je:

- oslovit návštěvníky zejména severní a severozápadní části Jizerských hor a Frýdlantska
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí a orientaci v území
- nabídnout atraktivní informační a interpretační služby, které pomohou
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území, zejména unikátní ekosystém smíšených lesů s převahou buku lesního; geomorfologicky pestrý terén se skalními hradbami, věžemi, plotnami, převisy, hříby apod.; dochovaná přirozená a přírodě blízká rostlinná a živočišná společenstva; genetický význam pro zachování původních populací dřevin (genová základna); EVL zahrnující NPR Jizerskohorské bučiny a navazující cenné lokality; zařazení na seznam WHS UNESCO
- návaznost na naučné stezky

Cíle interpretace

IS se zaměřuje na severní a severozápadní část CHKO, NPR Jizerskohorské bučiny a Frýdlantsko; proto je pro tuto lokalitu zásadní jen část cílů interpretace pro CHKO. Pro přehled jsou uvedeny všechny, ale cíle zásadní pro IS jsou uvedeny tučně.

Obecný cíl interpretace

Pomocí návštěvníků (místním i přespolním) vnímat význam, krásu, ale i zranitelnost přírody a krajiny Jizerských hor, ocenit její jedinečnost i snahy o její uchování cestou spolupráce státní ochrany přírody, hospodářů, obcí, neziskových organizací i dalších subjektů, a dát tak návštěvníkům možnost přispět k její ochraně a zachování.

Pro dosažení tohoto obecného cíle interpretace pak byly stanoveny KOMUNIKAČNÍ CÍLE, a to v oblasti vzdělávací, emoční a v oblasti chování:

Cíle poznávací:

- **uvědomit si, že Jizerské hory nejsou jen náhorní plošina, ale i jejich podhůří**
- **uvědomit si, že hodnotnou krajinu Jizerských hor tvoří nejenom lesy a rašeliniště náhorní plošiny, horské bystřiny s vodopády, žulové skály a balvanité svahy s bučinami, ale i dochovaná kulturní krajina podhůří s tradiční rozptýlenou zástavbou s prvky lidové architektury a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů, potoků a rybníčků**

- uvědomit si historický význam způsobu využívání přírodních zdrojů Jizerských hor, např. sklárny, které zásadně přispěly k likvidaci původního bukojedlosmrkového ekologicky stabilního lesa a vedly k jeho náhradě ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami; následkem imisní zátěže a nevhodného lesního hospodaření došlo v 80. letech 20. století k rozpadu lesních ekosystémů a k odlesnění náhorní plošiny na ploše asi 100 km²
- uvědomit si historický význam Němců ve vývoji krajiny Jizerských hora jejich odsunu po II. světové válce (kdysi 97% obyvatelstva), jehož výsledkem byla ztráta vazby ke krajině a zkušeností z jejího využívání a péče o ni;
- uvědomit si, že krajina Jizerských hor musí poskytovat dostatek klidu, prostoru a vhodného prostředí (biotopu) pro život mnoha vzácných druhů živočichů, např. mloka skvrnitého, vlka obecného, rysa ostrovida, tetřívka obecného, sýce rousného, kulíška nejmenšího, sokola stěhovavého, jeřába popelavého, a rostlin, například rosnatky bahenní, orchidejí, upolínu nejvyššího, hořečku ladního a dalších, a že tyto podmínky je třeba uchovat
- pochopit, že Jizerské hory jsou významný zdroj pitné vody a zdejší lesy a mokřady včetně rašelinišť jsou důležité pro zadržení vody v krajině v době sucha i povodní; s probíhající klimatickou změnou význam Jizerských hor jako zdroje vody dále poroste
- uvědomit si, že přírodu a krajinu Jizerských hor ohrožuje enormní tlak sportovců, rekreantů a dalších návštěvníků
- uvědomit si, že lesy složitě obnovované po ekologické imisní katastrofě jsou stále zranitelné, jejich budoucnost je nejistá a že péče o lesy se do budoucna neobejde bez výrazné změny přístupu v lesnickém hospodaření
- porozumět jedinečnosti a mezinárodnímu významu NPR Jizerskohorské bučiny

Cíle emoční

- pocítit půvab a magické kouzlo horské severské krajiny s rašeliništi, lesy, strmými balvanitými svahy bučin, roklemi divokých potoků a říček s vodopády
- vnímat krásu a genia loci malebné krajiny v podhůří s tradiční rozptýlenou zástavbou s prvky lidové architektury a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů, potoků a rybníčků, kterou vytvořily generace místních obyvatel
- pocítit respekt k silám přírody, jež plně poznat, předvídat a ovládnout není v lidské moci, a které se podílely na vytvoření této krajiny a trvale ji ovlivňují
- pocítit touhu po zachování rostlin, živočichů i neživé přírody v jejich rozmanitosti a kráse, a vůli k tomu vlastním dílem přispět k jejich zachování v jejich přirozeném prostředí
- pocítit sounáležitost se zdejší přírodou a krajinou a spoluzodpovědnost za její budoucnost

Cíle v oblasti chování

- chtít objevovat půvaby kulturní krajiny Jizerských hor
- respektovat omezení vyplývající ze zákonné ochrany území a prosazovat jejich respektování mezi ostatními návštěvníky a dalšími uživateli území, a tak svým chováním přispívat k ochraně zdejší přírody a krajiny
- chovat se ohleduplně k ostatním návštěvníkům a přispět tak k jejich příjemnému zážitku z návštěvy CHKO JH
- dopřát krajině a přírodě a bytostem zde žijícím klid a prostor pro život směřováním návštěvníků k pohybu jen po značených stezkách, nebo omezením nočního běžeckého lyžování ad.
- mít chuť podílet se na poznávání a sledování přírodních jevů, jako je výskyt rostlin a živočichů v CHKO JH např. zapojením do projektů tzv. občanské vědy (do terénu s BioLogem)
- respektovat a v jejich činnosti podporovat nejen profesionální i dobrovolné pracovníky ochrany přírody a krajiny, ale také místní hospodáře, kteří se podílejí na péči o krajinu Jizerských hor
- aplikovat poznatky a zkušenosti z návštěvy chráněných území v přírodě a krajině v okolí vlastního domova

Vybrané cílové skupiny interpretace

IS CHKO Jizerské hory je lokalizováno v relativně odlehleém a obtížně dostupném místě. Otevírá se zejména návštěvníkům severní a severozápadní části hor, jejich podhůří a území Frýdlantska. V návštěvnosti se jistě projeví blízkost Mezinárodního centra duchovní obnovy v Hejnicích a Lázní Libverda. Zařazení NPR Jizerskohorské bučiny na seznam světového přírodního dědictví UNESCO může výhledově přinést zvýšení počtu domácích i zahraničních návštěvníků se specifickým zájmem o jedinečné přírodní lokality. Populární Viničná cesta přivede do míst množství pěších turistů a cyklistů.

Vzhledem k plánovanému sezónnímu (květen – říjen) provozu a obvykle malému množství sněhu nepatří mezi cílové skupiny např. běžkaři. Naopak s ohledem na lokalizaci poblíž lezeckých terénů byli mezi potenciální návštěvníky zařazeni horolezci.

Skupina A: Vysoký aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Pěší návštěvníci

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na území u této skupiny vyplývá z její poměrně velké početnosti a z tendence vyhledávat klidovější oblasti a trasy, kde se nepotkávají s cyklisty. Problémy mohou působit hlavně

odhazováním odpadků, znečišťováním a eutrofizací okolí tras, hlukem a pohybem mimo značené cesty, kde mohou působit erozi, rušit zvířata a zasahovat do přirozeného vývoje rostlin. Specifikem této skupiny je stále častější doprovod psa, který zvětšuje vliv této skupiny návštěvníků na okolí tras.

Vysoký význam pro podporu péče o území souvisí s velkým zájmem o poznávání přírody a jejích krás (jako hlavní motiv k návštěvě označilo 67 %) a klid a odpočinek.

Zájmy a možná nabídka:

Dle výzkumu má tato skupina největší zájem o návštěvu naučné stezky, o program o návratu šelem nebo o program o lidové architektuře a řemeslech. Zájem o návštěvu expozice byl průměrný, nicméně vzhledem k velké početnosti skupiny ji lze **považovat za významnou cílovou skupinu pro budoucí Dům přírody a Informační střediska**. Z nabízených témat skupina projevila zájem o zvířata, historii oblasti, vodu a přehrady a lidovou architekturu, což by mělo být zohledněno při koncipování expozice Domu přírody i v jiných výstupech určených této cílové skupině.

Cykloturisté

Stručná charakteristika

Vysoký dopad na stav území vyplývá z velké početnosti této skupiny, která navíc dlouhodobě roste. Problémy mohou cykloturisté působit hlavně zanecháváním odpadků, znečišťováním okolí tras, rušením, jízdou po pěšinách, mimo cesty a volným terénem, střety s dalšími návštěvníky (pěší turisté, in-line bruslaři) a konflikty s hospodáři. Rostoucí popularita elektrokol ještě posiluje vysoký dopad této skupiny, protože díky snadnější jízdě na elektrokole se do terénu vydávají i méně zdatní cyklisté. Dojedou dále a rychleji, narušují tak klidovost dříve odlehlých území, zvyšuje se jejich počet v atraktivních a citlivých lokalitách a roste tlak na budování další infrastruktury (cesty, odpočívadla, značení, parkoviště apod.).

Vysoký význam z hlediska podpory péče o území vyplývá z velikosti skupiny i jejího zájmu o poznávání přírody a jejích krás a o klid a odpočinek. Obě tyto kvality území s jeho ochranou úzce souvisí.

Zájmy a možná nabídka:

Tato početná skupina do regionu přijíždí opakovaně. V průzkumu skupina projevila zájem o program o návratu šelem, zážitkovou exkurzi nebo návštěvu naučné stezky. Zájem o návštěvu expozice o Jizerských horách byl spíše **nižší**, nicméně vzhledem k početnosti skupiny ji lze **považovat za důležitou pro Dům přírody a Informační střediska**. Z témat projevili její členové největší zájem o základní informace o oblasti, zvířata, rostliny a historii oblasti, což by mělo být zohledněno při tvorbě expozice DP i návrhu programů určené této skupině návštěvníků.

Skupina B: Střední aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Rodiny s dětmi

Stručná charakteristika

Střední dopad na území souvisí s ohleduplnějším chováním této skupiny a její menší početností. Občas po této skupině zůstávají v přírodě odhozené odpadky včetně exkrementů a hygienických ubrousků; někdy se vyskytují problémy s hlučností či pohybem mimo značené trasy.

Z dlouhodobého pohledu jsou rodiny s dětmi pro podporu péče o území **vysoce významné**. Vyhledávají informace a nové podněty, a pokud se je podaří vhodně oslovit, mohou péči o přírodu aktivně a dlouhodobě podporovat.

Zájmy a možná nabídka

K nabídkám, které by rodiny s dětmi mohly oslovit, patří návštěva naučné stezky, program pro děti a program o návratu šelem, což by mohly být aktivity nabízené **Domem přírody a Informačními středisky**. Skupina projevila zájem o zvířata, vodu a přehradu, základní informace o oblasti a lidovou architekturu. Tato témata by měla být zohledněna při tvorbě programů zaměřených na rodiny s dětmi nebo v expozici DP.

Skupina D: Nízký aktuální dopad na stav území x Vysoký význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Dětské skupiny a tábory

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je podmíněn zpravidla dobrým vedením táborů a dětských skupin. Pořadatelé i účastníci táborů (skautských, turistických, sportovních apod.) se podle dosavadních zkušeností většinou k přírodě chovají s potřebným respektem a problémy v území působí minimálně.

Vysoký význam pro podporu péče o území je dán zájmem o přírodu, nízkým věkem členů skupiny a možností působit na ně prostřednictvím jejich vedoucích. To se týká především táborů skautských a turistických; tábory čistě sportovní, pořádané cestovními kancelářemi, jsou jiného charakteru, nemají významnější vazbu k místu ani k přírodě a pro komunikaci s nimi jsou vhodné jiné metody než interpretace.

Zájmy a možná nabídka

Skupinu se průzkumem nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Ze zkušenosti z jiných území je velmi pravděpodobné, že tato skupina může být významná z hlediska Domu přírody a Informačních středisek. Z témat by tato skupina mohla projevit zájem o zvířata, vodu a přehradu, základní informace o oblasti a lidovou architekturu. Zájem by mohla mít o návštěvu naučné stezky nebo program o návratu šelem, což by mohly být aktivity nabízené **Domem přírody a Informačními středisky**. Tato témata by měla být zohledněna v expozici DP a při tvorbě programů zaměřených na tuto skupinu.

Školní výlety

Stručná charakteristika:

Pro očekávaný **nízký dopad** je u této skupiny důležité kvalitní vedení ze strany pedagogů, které skupinu dokáže motivovat a usměrňovat její chování. Při absenci dobrého vedení může být dopad skupiny střední. Časté problémy zahrnují zejména odpadky odhozené v přírodě, eutrofizace okolí tras nebo rušení hlukem.

Z hlediska podpory péče o území je význam této skupiny **vysoký**, protože se z ní v budoucnu mohou rekrutovat zájemci o ochranu přírodního a kulturního dědictví regionu.

Zájmy a možná nabídka

Dle zkušeností existujících Domů přírody jsou školní skupiny důležitou součástí jejich uživatelů. Z témat by tuto skupinu mohla zajímat rostliny, zvířata, voda a přehrady, a do jisté míry také historie oblasti.

Senioři

Stručná charakteristika

Nízký dopad je dán jejich pohybem vesměs po značených trasách, jejich zájmem o přírodu a poznávání území (51 %) a preferencí odpočinku a klidu (69 %). Na Jizerských horách podle průzkumů oceňují právě krásy přírody, klid, ticho, lesy a rašeliniště. Jen výjimečně se pohybují mimo značené trasy. S některou z forem omezení pohybu v nejcennějších částech přírody souhlasí asi 70 % z nich.

Vysoký význam pro podporu péče o území vyplývá z rostoucího zastoupení seniorů v populaci obecně a z rostoucího počtu aktivních seniorů; v rámci dotazníkového průzkumu tvoří návštěvníci nad 65 let asi 10%, návštěvníci nad 55 let pak 20% celkového počtu. Senioři přijíždějí často v roli prarodičů, s vnoučaty, jejichž hodnotovou orientaci ovlivňují a mohou jim předávat znalosti a zkušenosti a formovat jejich vztah k místu. **Polovina seniorů je víceméně místní, přijíždí z Libereckého kraje.**

Zájmy a možná nabídka

V zimě mají zájem především o běžecké lyžování (v průzkumu přes 90% oslovených), v létě o pěší turistiku (přes 70%) a cykloturistiku (30%). Mají zájem o návštěvu naučné stezky (37 %), program o lidové architektuře a starých řemeslech (31 %) a o program o návratu šelem (27 %). Z témat je zajímavá nejvíce historie oblasti (39%), základní informace o oblasti (31 %) a zvířata (29 %). Oceňují ticho a klid a zachovalou přírodu; vyhovují jim značené turistické stezky a cyklotrasy. Vyhledávají ubytování mimo komerční ubytovací zařízení.

Senioři, skupiny seniorů i prarodiče s vnoučaty jsou potenciálními návštěvníky Informačního střediska, zejména od jara do podzimu a s důrazem na prázdniny a prodloužené víkendy. Uvítají tipy na zajímavá místa v regionu, je pro ně důležitá cena za služby a možnost zaparkovat nebo bezpečně odložit kolo.

Skupina E: Střední aktuální dopad na stav území x Střední význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Skupiny odborníků / amatérských přírodovědců

Stručná charakteristika

Střední dopad na území u této skupiny vyplývá z jejího velmi konkrétního zaměření. Její členové mohou způsobit škody sběrem, sešlapem nebo rušením v nejcitlivějších lokalitách, kam se za vzácnými rostlinami či živočichy vydávají.

Střední význam z hlediska dlouhodobé podpory péče o území je dán hlavně její menší početností. Vzhledem k intenzivnímu zájmu o přírodu členové této skupiny nicméně mohou být velmi důležití při objasňování nutnosti péče o přírodu laické veřejnosti, při mapování druhů a dalších programech občanské vědy.

Zájmy a možná nabídka

Tato skupina nebyla průzkumem v dostatečném počtu zachycena. Ze zkušeností pracovníků Domů přírody vyplývá, že může patřit **k návštěvníkům Domu přírody**. Skupinu odborníků a amatérských přírodovědců lze oslovit spíše odbornějšími brožurami, aktuálními a přesnými informacemi o předmětu jejího zájmu na webu nebo přednáškami a exkurzemi v doprovodu erudovaných specialistů. Též je tuto skupinu možné zapojit do monitoringu, odborných projektů a do občanské vědy.

Chataři a chalupáři

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je dán tím, že se tato skupina v území nachází pravidelně a dlouhodobě a zpravidla má silný zájem na zachování jeho kvality. Problémy mohou nastat v souvislosti se stavebními úpravami nemovitostí, oplocováním pozemků, budováním bazénů a přístupových cest, se změnou obhospodařování pozemků (anglický trávník místo občas kosené louky apod.), s nakládáním s odpady (vyvážení biologických odpadů do přírodně hodnotných míst) nebo nedodržováním zákazů vjezdu.

Střední význam pro podporu péče o území souvisí v první řadě s jejich trvalou přítomností v území a s komplexním zájmem o jeho hodnotu. Na druhou stranu mohou podporu pro ochranu přírody komplikovat vlastní zkušenosti s omezeními spojenými např. s výstavbou na území CHKO.

Zájmy a možná nabídka:

Výzkumem se tuto skupinu nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Dle zkušeností z jiných území lze odhadovat, že tato skupina by mohla mít zájem o vycházku s průvodcem, diskusi s odborníkem, program o návratu šelem, o historii oblasti či o místních tradicích. Pokud by Dům přírody nabízel výše zmíněné aktivity, stejně jako tematicky zaměřené dočasné výstavy, mohl by tuto skupinu zaujmout, takže ji lze **považovat za potenciálně významnou cílovou skupinu i pro Dům přírody a Informační střediska**.

Skupina G: Nízký aktuální dopad na stav území x Střední význam pro dlouhodobou podporu péče o území

Horolezci

Stručná charakteristika

Nízký dopad na území je dán tím, že i když je lezení vázané většinou na terény ve skalách v NPR, podléhá přísným pravidlům, která jsou většinou respektována a dodržována. Problémy jsou operativně řešeny. Navíc má většina členů této skupiny silný vztah k přírodě a chovají se k ní s respektem.

Střední význam z hlediska podpory péče o území je spojen se silným zájmem o přírodu, pobyt v ní a zachování klidu, což jsou hodnoty úzce spojené s ochranou přírody.

Zájmy a možná nabídka

Skupinu se průzkumem nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Z hlediska možné nabídky, která by skupinu mohla zaujmout, by se jednalo zejména o přednášky a diskuse s odborníky.

Klíčová sdělení

odůvodnění výběru témat a klíčových sdělení, na která bude navazovat interpretace v IS, a která by si návštěvníci měli odnést; výběr těchto sdělení musí logicky navazovat na potenciál území, definované cíle a cílové skupiny interpretace

IS je součástí interpretačního systému v celém území Jizerských hor. Témata prezentovaná v IS navazují na témata prezentovaná v DP i dalších částech interpretační infrastruktury, například na naučných stezkách, v dalších expozicích apod. Jejich provázanost posiluje dojem, který si návštěvník má z území odnést.

Různá klíčová sdělení však mohou mít v expozici IS různou míru důležitosti a může jim být přidělen různě velký prostor. Závisí to mimo jiné na lokalitě IS a jejím potenciálu pro ilustraci konkrétních klíčových sdělení.

V IS by měl návštěvník získat základní servis a informace o území a v případě zájmu by měl být nasměrován k dalším částem infrastruktury zejména v blízkém okolí.

Klíčová sdělení nejsou slogany, které by se měly doslova kopírovat a v této podobě objevit na všech interpretačních materiálech. Jejich úkolem je co nejlépe postihnout tematické souvislosti a obsahově vymezit, co budeme návštěvníkovi sdělovat. Tvůrce konkrétní interpretace si je pak dále rozpracuje sám. **Představují důležité vodítko, určují směr, od kterého by se tvůrce interpretace neměl odchýlit.**

Z celkového výčtu klíčových sdělení **zvýrazňujeme tučnou kurzívou**, která jsou zejména relevantní pro IS CHKO Jizerské hory - Ferdinandov.

Hlavní sdělení

Jizerské hory jsou krajinou horských lesů, rašelinišť a bystřin i malebných podhorských obcí, luk a pastvin. Jsou územím přírodních i krajinných kontrastů, které se zotavuje z ekologické imisní katastrofy a čelí klimatické změně i našim rostoucím nárokům na jeho hospodářské i rekreační využívání.

Dílčí sdělení

Klíčové sdělení 1

Jizerské hory jsou krajinou kontrastů, které odrážejí proměny vztahu člověka k horám, rozdílný charakter hor a podhůří, pestrost prostředí nebo přítomnost zachovalých a poškozených částí přírody v těsném sousedství.

- a) Jizerské hory zažily vlny zájmu o své přírodní zdroje, nucený odchod obyvatel německé národnosti, postupné osvojování regionu novým obyvatelstvem, vlnu solidarity v době ekologické imisní katastrofy i masovou popularitu jako turistická destinace.
- b) Drsný severský ráz téměř neosídlené náhorní plošiny Jizerských hor s vydatnými srážkami a dlouhou zimou kontrastuje se zabydlenou krajinou podhorských obcí, pastvin, luk i průmyslových údolí v podhůří.
- c) Jizerské hory, ačkoli nevelké svou rozlohou, nabízejí nejen mimořádnou pestrost horské přírody, ale též tmavou noční oblohu.
- d) *V Jizerských horách najdeme nedaleko od sebe mladé převážně smrkové lesy zotavující se po imisní kalamitě, fragmenty zachovalých horských a podmáčených smrčín, nejrozsáhlejší a nejzachovalejší oblast bučin v Čechách nebo rašeliniště evropského významu.*
- e) *Jizerské hory díky své pestrosti a rozdílnosti biotopů představují domov pro mnoho vzácných ptáků. Většina území Jizerských hor je vyhlášena jako Ptačí oblast, a to pro tetřívka obecného a malou sovu sýce rousného, kdy jeden upřednostňuje volné plochy rašelinišť a pasek a druhý horský les se stromy s dutinami.*

Klíčové sdělení 2

Nejvýraznějším fenoménem přírody a krajiny Jizerských hor i jejich hospodářského využití jsou zdejší lesy s nejistou budoucností a bohatou, pohnutou minulostí, jejíž důležitou kapitolou je ekologická katastrofa ve 2. polovině minulého století.

- a) *Původní bukojedlosmrkový sudetský prales byl na většině území s výjimkou obtížně dostupných míst rozvrácen těžbou zejména pro potřeby sklárství a nahrazen ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami, které se rozpadly působením imisí, bořivých větrů a přemnoženého fytofágního (býložravého) a dřevokazného hmyzu.*
- b) *Strmé severní svahy hor s mozaikou horských klenových bučin, starých květnatých či acidofilních bučin a suťových lesů s převahou buku lesního, které pokrývají strmé severní svahy hor, tvoří plošně nejrozsáhlejší komplex tohoto typu lesa v Čechách; jeho nejhodnotnější část je chráněna jako NPR Jizerskohorské bučiny a je uvedena na kandidátské listině Světového dědictví UNESCO.*
- c) Smrkové monokultury i zachovalé fragmenty původních horských a podmáčených smrčinná náhorní plošině se v 80. letech 20. století rozpadly vlivem imisní zátěže z elektráren na území Polska a Německa a nevhodného lesního hospodaření a byly vykáceny v souvislé ploše asi 100 km². Zalesňování holin bylo velmi obtížné. Z důvodu odolnosti vůči imisím byly vysazovány smrky pichlavé, ty ale napadla začátkem tohoto století kloubnatka smrková. Dnes jsou místo smrků pichlavých vysazovány místní druhy, zejména buk lesní, javor klen, smrk ztepilý, jedle bělokorá a jeřáb ptačí s cílem zvýšit stabilitu a odolnost lesních porostů.
- d) Lesy na náhorní plošině vypadají zdravě a vitálně, ale jejich budoucnost je nejistá; rostou v půdě poškozené tzv. kyselými dešti (nízké pH, malý obsah humusu, vysoký obsah sloučenin síry a těžkých kovů) a není jasné, jak se vyrovnají s projevy probíhající klimatické změny – prudkými výkyvy teplot, přívalem srážkami, suchem, bořivými větry ad.

- e) *Na kvalitní péči o les, která je nezbytným předpokladem pro dobrý stav lesa v Jizerských horách, závisí nejen pestrost rostlin a živočichů vázaných na lesní prostředí, ale také schopnost krajiny zadržovat vodu v době sucha i povodní, chránit půdu před erozí, snižovat klimatické výkyvy a vytvářet vhodné prostředí pro rekreaci. Význam všech těchto funkcí v době klimatické změny roste.*

Klíčové sdělení 3

Jizerské hory jsou bohaté na vodní plochy a toky, rašeliniště a mokřady, které jsou domovem mnoha rostlin a živočichů; jsou významnou zdrojovou oblastí vody a vzhledem ke klimatické změně tento jejich význam poroste. Na vodní bohatství Jizerských hor i kvalitu života pod horami má zásadní vliv schopnost krajiny zadržet vodu v době sucha i povodní, a pro tu jsou důležité zdravé, ekologicky stabilní lesy, půda, mokřady, přirozené toky a jejich nivy.

- a) Jizerské hory jsou srážkově nejbohatším místem v České republice a díky reliéfu krajiny, který tvoří zvlněná náhorní plošina, lesním porostům a rašeliništím, dokáží velké množství vody zadržet a postupně ji uvolňovat.
- b) Vodní energie prudkých potoků a říček se podílela na hospodářském rozvoji území v minulosti a jako obnovitelný zdroj energie je omezeně využívána dodnes (malé vodní elektrárny). Při veškerém energetickém využívání vodních toků i odběrech vody dnes upřednostňujeme zachování dostatečného průtoku vody a prostupnosti toku pro ryby a další živočichy.
- c) Jizerskohorské přehrady a vodní toky jsou významným zdrojem pitné vody pro statisíce lidí.
- d) Rašeliniště na náhorní plošině, mokřady a vlhké louky v podhůří a vodní toky a nádrže poskytují prostor pro život vodních a mokřadních rostlin a živočichů a postupně se zotavují z poškození tzv. kyselými dešti. Velký význam mají také revitalizace regulovaných toků a odvodněných pozemků. Podhorským potokům jsou postupně navraceny jejich původní meandry a slepá ramena.
- e) *Skalnaté rokle a vodopády, které vytvářejí říčky a potoky strmě spadající zejména severními a severozápadními svahy hor, patří k půvabům jizerskohorské krajiny.*

Klíčové sdělení 4

Cesty pocházející z různých dob zpřístupnily kdysi opuštěné hory pěším turistům, běžcům na lyžích a cyklistům, kteří v současnosti přicházejí v takovém množství, že je ohrožen charakter hor jako klidného místa umožňujícího nerušený život rostlinám a živočichům i odpočinek lidem.

- a) Historické cesty, které využívali poutníci a obchodníci a které zpřístupnily bohatství hor zejména dřevorubcům a sklářům, přinesly v 19. a první polovině 20. století také rozvoj pěší turistiky.
- b) Současná síť lesních cest, která vznikla v souvislosti s likvidací ekologické imisní katastrofy v 70. a 80. letech 20. století, umožnila díky svým parametrům masový rozvoj běhu na lyžích a cykloturistiky v posledních 20 letech.
- c) *Vysoká intenzita rekreačního využití území zejména v zimní a letní sezóně přináší nejenom konflikty mezi různými skupinami návštěvníků, ale i výrazně omezuje klidovou oblast*

a období, které jsou nezbytné pro život rostlin a živočichů v tomto chráněném přírodním území.

- d) *Mohlo by se zdát, že Jizerské hory jsou místem určeným především pro rekreaci, sport a turistiku. Není tomu tak. Jizerské hory jsou též hospodářsky využívány, ale především jsou chráněným přírodním územím s výjimečným bohatstvím rostlin a živočichů. Respekt si zaslouží nejen příroda a krajina, ale také všichni, kdo o ni pečují či v ní odpovědně hospodaří.*

Klíčové sdělení 5

Podhůří Jizerských hor s tradiční rozptýlenou zástavbou a otevřenou krajinou luk, pastvin, remízů a rybníčků, ale i průmyslových údolí je neodmyslitelně spojeno s horami. Přírodní bohatství hor bylo základem života v podhůří, využívání tohoto bohatství a změny, které zde probíhají, zásadně ovlivnily a dodnes ovlivňují podobu hor i život v podhůří.

- a) Lesy Jizerských hor posloužily jako zdroj dřeva pro výstavbu obcí a měst a rozvoj sklářského průmyslu, který se postupně z hor přesunul do podhůří.
- b) V podzemí i na povrchu lidé těžili písek, hlínu, žulu a vápenec na budování cest i domů, kovové rudy k dalšímu zpracování či vzácné minerály.
- c) Voda horských toků byla základním zdrojem energie pro podhůří i zdrojem možného ohrožení během povodní. Zachované vodní systémy jsou cenným historickým dokladem o využívání vodní energie.
- d) Mokřady a mokré louky v podhůří zadržují vodu a poskytují prostor k životu rostlinám i živočichům, kteří jsou našimi sousedy v krajině; patří mezi ně upolín nejvyšší, rostlina, kterou najdeme v logu CHKO Jizerské hory. Tyto ostrůvky pestré přírody dokážeme zachovat pouze citlivým hospodařením a trvalou péčí o ně tak, jak to dělali naši předchůdci.
- e) Podhorská krajina Jizerských hor, pro niž je charakteristická rozptýlená zástavba, louky, pastviny, remízy a rybníčky, je dědictvím způsobu života a obživy našich předků. Stavby lidové architektury využívají místních materiálů (dřevo, kámen), cesty respektují terén, drobné sakrální stavby v krajině jsou zprávou o duchovním životě místních obyvatel.

Prostředky interpretace

návrh konkrétních způsobů interpretace jednotlivých sdělení pro dané skupiny návštěvníků

Návrh prostředků

V tabulce jsou popsány možné prostředky, které slouží k interpretaci jednotlivých sdělení v expozicích (vnitřní i vnější), programech a dalších aktivitách IS CHKO Jizerské hory- Ferdinandov. Tabulka uvádí:

- dílčí sdělení specificky relevantní pro IS CHKO Jizerské hory ve Ferdinandově
- zásadní skutečnosti a souvislosti, které potřebujeme vysvětlit, má-li návštěvník sdělení pochopit
- prostředky, kterými tyto skutečnosti a souvislosti můžeme jasně a názorně návštěvníkovi přiblížit v DP, IS a pomocí dalších prvků infrastruktury na území CHKO.
- specifické prostředky, které jsou pro IS zvláště vhodné, protože vycházejí z jeho umístění a zaměření

Klíčové sdělení 1

Jizerské hory jsou krajinou kontrastů, které odrážejí proměny vztahu člověka k horám, rozdílný charakter hor a podhůří, pestrost prostředí nebo přítomnost zachovalých a poškozených částí přírody v těsném sousedství.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
V Jizerských horách najdeme nedaleko od sebe mladé převážně smrkové lesy zotavující se po imisní kalamitě, fragmenty zachovalých horských a podmáčených smrčín, nejrozsáhlejší a nejzachovalejší oblast bučin v Čechách nebo rašeliniště evropského významu.	➤ Není les jako les; les může nabývat mnoha podob ➤ Rašeliniště a bučiny Jizerských hor jsou mimořádně cenné a v rámci Čech jedinečné – nikde jinde v Čechách nic podobného neuvidíte	• Fotodokumentace jednotlivých typů lesa • Terénní exkurze s výkladem • Krátký film představující hlavní typy lesa v JH	• Mapa a fotogalerie: NPR Jizerskohorské bučiny, WHS UNESCO – představení významu, základní data a charakteristiky • Přednáška • Průvodcovaná exkurze
Jizerské hory díky své pestrosti	➤ I když tetřívka nebo sýce	• Komiks o životě tetřívka, sýce: co k životu	• Program: Vítání ptačího zpěvu na Viničné

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
a rozdílnosti biotopů představují domov pro mnoho vzácných ptáků. Většina území Jizerských hor je vyhlášena jako Ptačí oblast, a to pro tetřívka obecného a malou sovu sýce rousného, kdy jeden upřednostňuje volné plochy rašelinišť a pasek a druhý horský les se stromy s dutinami.	nikdy neuvidíme, žijí tady, zdejší krajina je jejich domovem ➤ Je třeba hospodařit v horách tak, aby měli potřebné podmínky k životu ➤ Je třeba se chovat tak, aby nebyli rušeni	potřebují? Co je ohrožuje a proč? • Kvíz: co je a co není pravda o tetřívce a sýci? • Přednáška • Krátký dokument: číhaři, číhařství (co je to etymologie, lokality, vybavení a řemeslo, lov, využití ulovených ptáků...)	cestě a v údolí Štolpichu • Fotogalerie ptáků žijících v bučinách, poznávací kvíz, hlasy ptáků

Klíčové sdělení 2

Nejvýraznějším fenoménem přírody a krajiny Jizerských hor i jejich hospodářského využití jsou zdejší lesy s nejistou budoucností a bohatou, pohnutou minulostí, jejíž důležitou kapitolou je ekologická katastrofa ve 2. polovině minulého století.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
Původní bukojedlosmrkový sudetský prales byl na většině území s výjimkou obtížně dostupných míst rozvrácen těžbou zejména pro potřeby sklářství a nahrazen ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami, které se rozpadly působením imisí, bořivých větrů a přemnoženého fytofágního (býložravého) a dřevokazného hmyzu.	➤ Kdysi byly hory pokryty pralesem, který lidé skoro všude vykáceli ➤ Smrkové monokultury jsou ekologicky nestabilní ➤ Většina lesů, které dnes v Jizerských horách uvidíte, nejsou lesy původní, ale lesy člověkem pozměněné ➤ Ekologická katastrofa v Jizerských horách nebyla náhodná; přispělo k ní nesprávné hospodaření v lesích	• „Časosběrný dokument“ (jeho co nejlepší kreslená náhražka) dokumentující rozvoj skláren a související likvidaci původních lesů/pralesů • Hra: co do pralesa patří/co do pralesa nepatří? • Srovnávací kvíz: čím se liší bukojedlosmrkový prales od stejnověké smrkové monokultury? Najdi x odlišností • Přednáška	• Krátký dokument: příběh horní hranice bučin (změny na horní hranici bučin vlivem odlesnění náhorní plošiny, zalesňování, role Nadace pro Jizerské hory, současný stav) • Animace, kreslený dokument, komiks: Vývoj území a lesních ekosystémů na území NPR JHB od počátku přemyslovského osídlení německými kolonisty (původní stav, vliv osídlení, proměny lesa, těžba pouze na dostupných místech, budování cest, rozvoj turistiky, nástup imisní zátěže a její projevy v bučinách, bezzásadové zóny, současný stav, predikce budoucnosti – vliv klimatické změny...)
a) Strmé severní svahy hor s mozaikou horských klenových bučin, starých květnatých či acidofilních bučin a suťových lesů s převahou buku lesního tvoří plošně nejrozsáhlejší	➤ Jizerskohorské bučiny jsou velmi cenné a je třeba je chránit ➤ Jizerskohorské bučiny jsou největší v Čechách	• Krátký dokumentární film o bučinách • Mapa – uvedení NPR Jizerskohorské bučiny do kontextu obdobných lesů v Evropě/Střední Evropě: kde jsou? Jak jsou velké? Mapa bučin na seznamu světového dědictví UNESCO	• Vycházky do divočiny • Tematické průvodcované exkurze • Hledačka v okolí IS • Venkovní expozice: (pochozí?) model NPR Jizerskohorské bučiny • Venkovní expozice: „arboretum“ dřevin

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
komplex tohoto typu lesa v Čechách; jeho nejhodnotnější část je chráněna jako NPR Jizerskohorské bučiny a uvedena na kandidátské listině Světového dědictví UNESCO		• Kvíz: co v bučinách najdete/nenajdete? (rostliny živočichové, kameny, stavby...) • Průvodcovaná exkurze, případně vycházka do divočiny	typických pro JHB (buk, klen, mléč, lípa, smrk, jedle...), poznávání borky, pupenů, listů, plodů • Kvíz: jaké dřeviny v JHB nenajdete?
Na kvalitní péči o les, která je nezbytným předpokladem pro dobrý stav lesa v Jizerských horách, závisí nejen pestrost rostlin a živočichů vázaných na lesní prostředí, ale také schopnost krajiny zadržovat vodu v době sucha i povodní, chránit půdu před erozí, snižovat klimatické výkyvy a vytvářet vhodné prostředí pro rekreaci. Význam všech těchto funkcí v době klimatické změny roste.	➤ Les není jen továrna na dřevo ➤ Význam tzv. mimoprodukčních funkcí lesa roste	• Srovnávací fotografie: les, v němž jsou potlačeny mimoprodukční funkce X les plnící všechny očekávané funkce • Komiks na stejné téma • Průvodcovaná exkurze • Dokument o moudrém lesním hospodáři (osobní výpověď zkušeného lesníka)	• Krátký dokument: bezzásahové zóny v NPR JHB jejich význam – co se díky nim dozvídáme? • Průvodcovaná exkurze na území NPR JHB na téma mimoprodukčních funkcí lesa

Klíčové sdělení 3

Jizerské hory jsou bohaté na vodní plochy a toky, rašeliniště a mokřady, které jsou domovem mnoha rostlin a živočichů; jsou významnou zdrojovou oblastí vody a vzhledem ke klimatické změně tento jejich význam poroste. Na vodní bohatství Jizerských hor i kvalitu života pod horami má zásadní vliv schopnost krajiny zadržet vodu v době sucha i povodní, a pro tu jsou důležité zdravé, ekologicky stabilní lesy, půda, mokřady, přirozené toky a jejich nivy.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
Skalnaté rokle a vodopády, které vytvářejí říčky a potoky strmě spadající zejména severními a severozápadními svahy hor, patří k půvabům jizerskohorské krajiny.	➤ Voda je nejen potřebná, ale i krásná	- Fotogalerie nejkrásnějších (veřejnosti přístupných) vodopádů a horských partií vodních toků - Stálá fotosoutěž na téma „Voda v krajině Jizerských hor“	Průvodcovaná exkurze k vodopádům Štolpichu, Černého potoka (geologie geomorfologie)

Klíčové sdělení 4

Cesty pocházející z různých dob zpřístupnily kdysi opuštěné hory pěším turistům, běžcům na lyžích a cyklistům, kteří v současnosti přicházejí v takovém množství, že je ohrožen charakter hor jako klidného místa umožňujícího nerušený život rostlinám a živočichům i odpočinek lidem.

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
Vysoká intenzita rekreačního využití území zejména v zimní a letní sezóně přináší nejenom konflikty mezi různými skupinami návštěvníků, ale i výrazně omezuje klidovou oblast a období, které jsou nezbytné pro život rostlin a živočichů v tomto chráněném přírodním území.	➤ Jizerské hory jsou malé a přetížené, lidé si tu překáží navzájem a společně překáží přírodě; pojďme někam jinam!	- Fotogalerie dokumentující davy lidí v horách (cyklisté, pěší, běžkaři, účastníci sportovních akcí...): dnešní podoba „jizerskohorské idylly“ ☹ - Komiks: cyklisté a běžkaři (případně další skupiny turistů) pohledem tetřívka, sýce, vlka... - Krátký dokument prezentující projevy a dopady přetížení návštěvností (odpadky a exkrementy, vyšlapané cesty, psi bez vodítka, fronty aut, prchající a hynoucí zvířata...emotivní, za srdce beroucí) - Krátký dokument a informační materiál/brožura: Klidová oblast Zadní hory (význam a klady klidové oblasti (např. prostor pro život velkých šelem), prostorové vymezení, popis žádoucího chování návštěvníků)	- Terénní exkurze: pobytové stopy živočichů v různých ročních obdobích - Venkovní expozice: příklady úkrytů různých živočichů (kde bydlí martináček, tesařík piluna, mihule, mlok, čáp černý, kuna skalní, vlk...) - Fotogalerie: jak žije sokol stěhovavý (návrat sokola stěhovavého) - Krátký dokument: horolezectví v Jizerských horách (skály a jejich názvy, historie lezení, slavní lezci a slavné cesty, ukázky z vrcholových knížek) a jak se v území chovat (zákaz lezení v konkrétních lokalitách době hnízdění sokola, respektovat „zimní klid“ lezením na ledech mimo NPR, lezení povoleno pouze pro členy ČHS apod.)
Mohlo by se zdát, že Jizerské hory jsou místem určeným především pro rekreaci, sport a turistiku. Není tomu tak. Jizerské hory jsou též hospodářsky	➤ Lidé, kteří v horách hospodaří a starají se o ochranu přírody, si zaslouží respekt	- Graf: vývoj návštěvnosti Jizerských hor za 100 let (podle dostupných dat) - Fotogalerie: příklady činností (lesní hospodaření, zemědělské hospodaření,	Komiks/animace/dokument (z Jizerky, ale třeba je i něco z bučin?): svážení dřeva na saních (jak naložit saně, práce svážeče a její nebezpečí, jak vypadaly cesty a kudy

Dílčí, podrobnější sdělení	Co v souvislosti se sdělením potřebujeme, aby návštěvník pochopil	Prostředky interpretace DP	Specifické prostředky interpretace IS
využívány, ale především jsou chráněným přírodním územím s výjimečným bohatstvím rostlin a živočichů. Respekt si zaslouží nejen příroda a krajina, ale také všichni, kdo o ni pečují či v ní odpovědně hospodaří.	a podporu	ochrana přírody a krajiny), se kterými se návštěvník může setkat • Kvíz/hra: jaké činnosti v horách neuvidíte? Co patří do Prahy a co na Jizerku? • Krátký dokument/osobní výpověď: turisté/cyklisté očima lesního hospodáře/dřevorubce/lesního dělníka/zemědělce	vedly, příběhy svážečů/pomníčky: kámen Brzda, Augstenův pomníček, buk Anděla strážného, Kratzerův obrázek, Preisslerův kříž...) • Průvodcovaná exkurze na téma cesty v NPR JHB (názvy, kdy a za jakým účelem byly budovány, současné využití) • Krátký dokument: přibližování dřeva koňmi • Fotogalerie/Průvodcovaná exkurze: Clam-Gallasovská obora

Expozice v DP a IS – využití technických prvků

Vzhledem k omezeným zdrojům a jejich efektivnímu využití je **důležité pečlivě zvážit množství, účela přístupnost technických prvků v expozici**. Všechny technické prvky mají velkou schopnost poutat pozornost. Proto je zásadní, aby byly využity pro podporu sdělení. Tyto prvky by měly být kořením expozice, a proto by jejich využití mělo být uvážlivé. To platí pro všechny technické prvky od animovaných modelů, interaktivních digitálních her až po zvukové a světelné efekty. Kvalitní vícejazyčný úvodní spot o hodnotě CHKO je např. stejně důležitý jako film ve formátu 3D, který podle zveřejněných studií cca 12% lidí nemůže sledovat, protože jim způsobuje problémy od bolesti hlavy až po nevolnost podobnou kinetóze. Proto je potřeba zajistit, aby vždy existovala varianta 2D dostupná všem.

Technický scénář expozice DP musí být připravován v úzké návaznosti na libreto a respektovat konkrétní možnosti a fyzické vlastnosti prostor, v nichž bude příslušná expozice nebo její část umístěna.

Maskot

Dle JAK DP AOPK ČR je při interpretaci v objektech DP a IS využíván regionální symbol, tzv. maskot, nejlépe živočich, charakteristický pro konkrétní CHKO. Doporučuje se, aby maskoti byli jedineční pro danou CHKO, tedy aby se zvíře-maskot neopakovalo ve více CHKO.

V Jizerských horách je tímto maskotem, splňujícím požadavky JAK i specifika CHKO JH, **sýc rousný**. Byl vybrán zejména proto, že

- Je vizuálně výrazný (velká hlava, výrazné oči)
- Patří mezi autochtonní druhy
- Patří mezi silně ohrožené druhy; symbolizuje potřebnost a veřejnou prospěšnost ochrany přírody a krajiny; je druhem Ptačí oblasti
- Vzbuzuje sympatie, přitahuje pozornost – malá, něžně vyhlížející sovička s výraznými očima a chlupatými nohama; hlasový projev je zvukomalebný, neevokuje smrt (jako např. sýček), nevzbuzuje strach (jako např. pušтік); patří mezi tajemné soumravné a noční tvory
- Obývá přirozené horské smrkové lesy s výskytem bezlesí (rašeliniště) a smíšené lesy; je součástí ekosystému přirozeného lesa; lze jej proto využít pro DP i pro obě plánovaná IS
- Je symbolem lidských zásahů do života lesa (v lese chybí dutinové stromy – je třeba napomáhat hnízdění sýce instalováním budek; lovením myší zajišťuje biologickou ochranu lesa)
- Spolu s tetřívkem obecným symbolizuje potřebu a akutní, jejich existenci ohrožující nedostatek klidu a ticha v centrální části hor

Doprovodná infrastruktura a služby

plánovaná výstavba a tvorba doprovodné infrastruktury (např. venkovní areál DP, odpočívadla) a potenciál rozvoje služeb spojených s interpretací (např. poskytování vzdělávacích programů)

Tato kapitola vychází z Doporučených směrů rozvoje území CHKO (viz plánovací část KPNV) a **obsahuje dvě části:**

- 1)** k jednotlivým obecným doporučením KPNV uvádí **konkrétní doporučení ve vztahu k DP a IS**
- 2)** doporučuje **další opatření spojená přímo se zajištěním obsahové náplně a chodu DP a IS.**

Navrhovaná opatření mají přispět k tomu, aby se podařilo **zachovat hodnoty území, ochránit (dále nesnižovat) kvalitu života místních obyvatel v turistických lokalitách, nezvyšovat počet návštěvníků a ochránit kvalitu návštěvnického zážitku.**

Obecné zásady a doporučení – vazba k DP a IS

ad) Zadní hory – klidová oblast

Doporučení pro DP a IS:

- Vymezení klidové oblasti, zdůvodnění jejího významu a žádoucí pravidla chování prezentovat v DP a IS, nabídnout jako součást digitálního průvodce, na webu DP a IS, na fb; cílem je získání veřejné podpory cestou porozumění významu klidové oblasti – „divočiny“
- Prezentovat a obhajovat v DP i IS důvody omezení úprav Jizerské magistrály s cílem větší klidovosti (úprava rolbami během dne)
- chránit Zadní hory před popularizací a propagací (Výletník, skupiny na FB ad. – po dohodě)
- monitorovat stav a vývoj Zadních hor z hlediska výskytu a pohybu velkých šelem apod. (fotopasti) tak, aby byla k dispozici solidní argumentace ve prospěch Zadních hor (např. vlk a rys potřebují rozsáhlé klidové území, které nemusí nutně současně patřit k přírodovědně nejhodnotnějším) a výsledky prezentovat v rámci expozic a programů DP a IS
- propagovat nové nástupní místo – parkoviště v Bílém Potoce, jakmile bude v provozu

ad) Propagace a vybavení (úprava značených tras, dopravní obslužnost) podhůří Jizerských hor a atraktivních lokalit mimo centrální část hor s cílem odlehčit centrální části hor/náhorní plošně

Doporučení pro DP a IS:

- při propagaci Jizerských hor omezovat používání fotografií z centrální části (rašeliniště, skalnaté vrcholy) a využívat zejména fotografie z podhůří (louky, cesty v podhůří, Frýdlantsko, kostely, stavby lidové architektury, boží muka, památné stromy, vyhlídky v podhůří, technické památky, přírodní potoky a s nimi spjaté rostliny a živočichové, zahrady ad.)
- pro potřeby propagace (toto jsou taky Jizerské hory!) navrhnout a popsat konkrétní lokality, na kterých bude možno vyložit hodnotu a krásu krajiny na svazích a v podhůří a budou sloužit jako příklady/prototypy atraktivity podhůří (Malá Strana, severní podhůří – krajina podél Olešky, Smědé, Karlov ad.)
- nawebu jizerky.nature.cz, na webu DP a IS a na portálech typu Výletník uplatňovat doporučení výletů v podhůří a mimo centrální část hor
- propagovat Frýdlantsko a navazující německé a polské příhraničí jako turistické destinace zejména pro rodiny s dětmi, starší lidi, milovníky kombinace sportu a kultury

- v DP i IS nabízet Jizerku jako cílovou, nikoli výchozí lokalitu; propagovat možnosti aktivit na Jizerce (NS Bukovec – Jizerka – Rašeliniště Jizerky, návštěva muzea, výhledově možná hledačka, průvodcované exkurze apod.), propagovat výletní trasy mezi Horním Polubným, Kořenovem, Souší a Desnou
- propagovat Prosečský a Černostudniční hřeben jako výletní a sportovní alternativu pro obyvatele Liberce a Jablonce
- informovat o možnostech běžeckého lyžování v oblasti Vysokého hřebene včetně možností nočního lyžování
- propagovat polské území (Jakuszyce, Orle, skiareál Stóg Izerski) včetně infomateriálův češtině

ad) Optimalizace vedení, úpravy a provozu Jizerské magistrály

Doporučení pro DP a IS:

- informovat o provozu Jizerské magistrály v souladu se zpracovaným PR plánem
- prezentovat výsledky monitoringu stavu (početnost apod.) populací živočichů (tetřívky, sýc ad.) a vyhodnocení efektu omezení týkajících se Jizerské magistrály;
- informovat o omezeních nočního pohybu lyžařů včetně kvalitní argumentace
- promyšleně pracovat s podpůrnými stanovisky významných osobností – sportovců ovlivňujících veřejné mínění (Stanislav Řezáč, Zuzana Kocumová a další) ve věci omezení Jizerské magistrály, nočního lyžování apod., s jejich pomocí usnadnit porozumění zájmům ochrany přírody a krajiny a zvýšit jejich podporu

ad) Prezentace Jizerských hor jako zdrojové oblastivody, CHOPAV

Doporučení pro DP a IS:

- nabízet, školit apod. zapojení veřejnosti do občanské vědy s využitím technologií (BioLog apod.)
- nabízet „vodní“ programy pro školy cestou EVVO a místně zakotveného učení, včetně revitalizací a obnovy rašelinišť souvislosti s tématem sucha a povodní
- interpretačně (terénní exkurze) využít areál Protržené přehrady (současná interpretace se věnuje pouze historickým událostem, téma retence vody v souvislosti s lesem a rašeliništi nepostihuje)
- nabízet programy, terénní exkurze apod. týkající se budování cestní sítě v souvislosti se zásahy do vodního režimu

ad) Ochrana tetřívčích lokalit

Doporučení pro DP a IS:

- prezentovat vizuální podobu ochrany tetřívčích lokalit
- postupovat v souladu s kampaní „V Krkonoších a Jizerkách jsem (ještě) doma“; informovat o významu tetřívky a míře jeho ohroženosti a o způsobech, jak může veřejnost k jeho ochraně přispět (např. vyloučení nočního lyžování s čelovkami alespoň v blízkosti tetřívčích lokalit)
- informovat o vhodných lokalitách pro noční lyžování s čelovkami (Břízky, Vysoký hřeben, hrabětické louky, v Bedřichově louky u vodojemu, okruh Bedřichov – Nová Louka – Černá Nisa – Maliník. Areály s možným nočním osvětlením a umělým zasněžováním: Břízky, Bedřichov u vodojemu, Smržovka, Maxov)

- prezentovat podpůrná stanoviska významných osobností (Zuzana Kocumová, Stanislav Řezáč a další) a s jejich pomocí komunikovat cíle kampaně a nezbytná omezení směrem k běžkařské veřejnosti

ad) Silnice Smědava - Souš:

Doporučení pro DP a IS:

- vysvětlovat nevhodnost parkování aut podél silnice (zajížděním většího počtu aut do lesa vzniká nové liniové nástupní místo podél silnice v úseku Smědava - Souš), nabízet vhodnější řešení

ad) Nástupní místo v Bílém Potoce

Doporučení pro DP a IS:

- v DP a IS informovat o existenci nového nástupního místa, o pravidlech jeho provozu
- informovat o turistických trasách vycházejících z nového nástupního místa, a o nově umístěné interpretační infrastruktuře

ad) Omezení individuální dopravy, podpora cestování veřejnou dopravou

Doporučení pro DP a IS:

- informovat o výhodách veřejné dopravy, nabízet využití skibusů a cyklobusů, jízdní řády apod.
- propagovat tipy na výlety s odlišným výchozím a cílovým bodem a s využitím veřejné dopravy
- upozorňovat na problémy s živelným zimním parkováním

ad) Oddělení pěších a cyklotras tam, kde je to potřebné a možné

Doporučení pro DP a IS:

- informovat o existenci tras vyhrazených pro pěší; argumentačně využít kvalitu návštěvnického zážitku, bezpečnost, zájmy OPK; systematicky cyklisty odrazovat od cest vyhrazených pro pěší
- propagovat podhůří (zejména Frýdlantsko) jako bezpečné a atraktivní území pro cyklisty

ad) Vybavení nástupních míst, využití pro interpretaci

Doporučení pro DP a IS:

- V tištěné i elektronické podobě nabízet tipy na vycházky/výlety v okolí nástupních míst mimo centrální část
- Upozorňovat na vybavení nástupních bodů návštěvnickou infrastrukturou (WC, místo na odložení odpadu) a interpretační infrastrukturou (panel s mapou, pravidly a jednoduchou interpretací), případně na návštěvnickou infrastrukturu obcí a dalších partnerů
- informovat o vhodném nakládání s odpady („Co sis přivezl, to si odvez“, případně možnost odložit odpad na parkovištích opatřených nádobami na odpad); zaměřit se na k přírodě šetrné vykonávání potřeby v přírodě (zahrabat, nepoužívat vlhčené ubrousky ad.)

ad) Posílení komunikace s návštěvníky

Doporučení pro DP a IS:

- zajistit vzájemnou informovanost DP a obou IS o nabízených programech, akcích apod.; zajistit vzájemnou propagaci

- informovat o méně tradičních formách interpretace (toulavec, mobilní informační bod) a lokalitách a termínech, kdy se odehrává
- spolupracovat s partnery v území na vzájemné informovanosti a propagaci

ad) Posílení komunikace a spolupráce s partnery

Doporučení pro DP a IS:

- při provozu DP a IS v praxi využívat zpracovanou komunikační strategii s hlavními/klíčovými partnery (popis stavu, cílů, hlavních témat, komunikačních nástrojů...)
- do programů, výstav, exkurzí a dalších akcí v DP a IS zapojovat místní/regionální významné/známé osobnosti, nestátní neziskové organizace, příspěvkové organizace apod., programy a výstavy připravovat ve spolupráci
- jako základ pro spolupráci využívat KPNV

Další opatření spojená přímo se zajištěním obsahové náplně a chodu DP

Využít poskytování turistických informačních služeb k ochraně hodnot území

Doporučení pro DP a IS:

- DP a IS mají jasně stanovené poslání, které musí provozovatelé respektovat. DP a IS by měly poskytovat **pouze informace o takových akcích, službách a produktech, které jsou v souladu s KPNV, případně podporují služby a chování přátelské k životnímu prostředí.**
- Pravidelně školit pracovníky DP a IS ve spolupráci s DM, AOPK ČR a dalšími partnery (školení zahrnující práci v turistickém informačním centru, chování ke klientům, koordinaci poskytovaných informací s ostatními, poskytování informací a dalších služeb v souladu s IP CHKO a DP Jizerských hor)
- Ve spolupráci s AOPK ČR proškolit personál v tom, **kam lidi v území posílat a kam ne, proč ne, a co návštěvníkům říkat o místní přírodě a podmínkách návštěvy území**
- Ve spolupráci s AOPK ČR a externími školiteli **proškolit místní průvodce a aktivně nabízet jejich služby návštěvníkům**
- Propagovat prostřednictvím turistických informačních služeb nabídku DP a IS

Zajistit částečnou přístupnost mimo otevírací dobu DP/IS

Doporučení:

- Zajistit, aby **hrací prvky pro děti, odpočívadla a posezení** v okolí DP, které jsou volně přístupné i v době mimo otevírací dobu, **zprostředkovávaly návštěvníkům klíčové myšlenky expozice DP**

Zajistit snadnou orientaci

Návštěvníci pro kvalitní zážitek potřebují 1) snadno se dostat do areálu a po návštěvě najít jednoduše zpáteční cestu na hlavní komunikaci, 2) zorientovat se v prostoru a nabídce, aby si mohli návštěvu rozplánovat a 3) najít důležité body v areálu. Základní orientační prvky jsou stanoveny v JAK.

Doporučení:

- **Využít standardní hnědé dopravní značení významných turistických cílů.**

- **Výrazně vyznačit DP a IS na mapě CHKO** na záchytných parkovištích na území CHKO a v nejbližším okolí
- **Využít standardní značení KČT** k nasměrování pěších návštěvníků, cykloturistů a návštěvníků, kteří použijí veřejnou dopravu.
- **Zajistit zanesení DP a IS do turistických map** – tištěných i on-line
- K orientaci poblíž DP a IS **využít standardizované třístranné kiosky**, které jsou součástí povinného vybavení všech Domů přírody (blíže stanoveno v JAK). Na kiosku bude:
  - mapa širšího okolí s vyznačením
    - DP, resp. IS, případně místa, kde se návštěvník nachází (pokud kiosk nebude umístěn přímo u DP či IS) a nejdůležitějších objektů
    - možných okruhů pro pěší, jejich zaměřením, časovou a fyzickou náročností
    - směru a vzdálenosti od nástupních míst okruhů naučných stezek, se stručnou informací o jejich zaměření a náročnosti (pouze pokud to bude žádoucí a jedná se o vhodnou lokalitu a zaměření stezky)
    - umístění dalších význačných bodů vhodných k návštěvě
  - stručná charakteristika nabídky DP a odhadované časové náročnosti aktivit
  - provozní doba a kontakty na provozovatele DP a IS
- **Viditelně označit vstup do DP a IS v souladu s požadavky AOPK ČR**
- **Vytvořit přehledný navigační systém uvnitř DP a IS**

Zajistit místa k odpočinku a funkčně je využít

Doporučení:

- **Zajistit přímo v areálu DP a IS a v nejbližším okolí možnost posadit se a odpočinout si.** Využít odpočinková místa ke komunikování hlavních sdělení a pravidel chování v území CHKO. V jejich okolí průběžně udržovat pořádek.

Zajistit pořádek v DP a IS a jejich blízkém okolí i v CHKO

Doporučení:

- **Informovat návštěvníky na parkovišti u DP a IS stejně jako na dalších vstupních bodech do CHKO o skutečnosti, že v chráněných lokalitách (rezervacích) nejsou odpadkové koše a že by si vše, co přinesou, měli také odnést.**
- **Průběžně udržovat pořádek v okolí odpočívadel** po dohodě se správcí území a hospodáři. Pořádek motivuje k pořádku, nepořádek usnadňuje znečišťování.
- **Umožnit odložení a třídění odpadu v objektech DP a IS.**

Nabídnout základní možnost občerstvení

Doporučení:

- Nabízet v souladu s posláním Domů přírody, alespoň z části **regionálně vyprodukované potraviny a podporovat co nejekologičtější chování (množství a typy obalů apod.).** Nabídku občerstvení přizpůsobit ročnímu období – tj. například teplé /studené nápoje.
- Zajistit **přístup ke zdroji vody** v areálu, aby si návštěvníci mohli nabrat pitnou vodu.
- **Upozorňovat při prodeji, že v území mimo obce nejsou odpadkové koše (a proč),** nabídat návštěvníky k tomu, aby se na výlet dostatečně vybavili a odpadky odnášeli zpět mimo

rezervace. Ke zvážení je prodej plastových sáčků, do kterých je možné odpadky uložit a pak je vzít zpět.

Zajistit pro návštěvníky bezplatné WC

Doporučení:

- **Zajistit v DP a IS WC**, které by mělo být všem návštěvníkům k dispozici **zdarma**. Využít WC ke komunikaci klíčových sdělení.
- Zvážit především v sezónu řešení toalet v době mimo provoz DP a IS v lokalitách potenciálně prezentovaných v souvislosti s DP. Hrozí znečišťování doprovodných lokalit.

Zajistit možnost bezpečně odložit kola a batohy

Doporučení:

- **Zajistit přímo v objektech DP a IS či jejich areálech možnost odložit koloda stojanů nebo uzamykatelných kójí.** Návštěvníci s dražšími koly do DP a IS nepůjdou, pokud nebudou mít možnost kolo na dobu prohlídky bezpečně odložit.
- **Zajistit návštěvníkům možnost bezpečně a bezplatně odložit batohy např. formou uzamykatelných boxů.** Pokud tuto možnost mít nebudou, buď do expozice nepůjdou, nebo se ve stísněných prostorech stanou překážkou pro ostatní a mohou poškodit expozici.

Zajistit kvalitní interpretaci, edukativní a environmentální aktivity

viz také karty k prvkům v Aplikační části

Expozice

Expozice budou podrobně řešeny v rámci realizace DP a IS. Vzhledem k tomu, že DP má poskytnout celkový obrázek o CHKO, nelze zde dílčí témata rozebírat podrobně. Expozice IS bude více místně a tematicky zaměřená.

Doporučení:

- **Zajistit, aby expozice byly z hlediska obsahu i formy v souladu s KPNV a Interpretčním plánem DP a IS a dobrou praxí v interpretaci místního dědictví.**
- **Navázat na expozice DP a IS prohlídky s průvodcem a doprovodné programy a využívat je v rámci vzdělávacích aktivit pro školy.**
- **Sdělení zhuštěně prezentovaná v expozici DP a IS reflektovat v dalších částech infrastruktury v území.**

Venkovní prvky u DP

U DP a IS lze využít venkovní hrací prvky pro děti a autorské výtvarné prvky. U dětských prvků lze využít např. motivy související s maskotem DP a dalšími druhy, se kterými se dětský návštěvník setká v expozici či typickými rysy krajiny, místy, která lze doporučit k návštěvě. U všech navrhovaných prvků doporučujeme zvážit, pro koho jsou určeny a kde budou umístěny. Umělecky zajímavé funkční prvky musí být zároveň vhodné pro cílovou skupinu návštěvníků DP, kterým budou sloužit – např. senior využije jen takovou lavičku či posezení, ze kterého bez problémů zase vstane a na němž se bude cítit bezpečně.

Doporučení:

- **Zajistit, aby všechny hrací a výtvarné prvky byly v souladu s klíčovými sděleními a s potřebami hlavních cílových skupin návštěvníků.**
- **Zajistit, aby minimálně k části prvků byl přístup i v době, kdy není otevřen DP a IS**

Prohlídka expozice s průvodcem

Součástí nabídky DP, případně IS bude možnost absolvovat prohlídku expozice s průvodcem (na objednávku). Průvodce prohlídku uzpůsobí potřebám a zájmům příslušné skupiny.

Doporučení:

- **Zajistit proškolení personálu v zásadách průvodcovské činnosti a interpretace místního dědictví**
- **Nabídnout možnost prohlídky expozice s výkladem průvodce**

Procházka/vyjíždka s průvodcem (pěším i cyklo)

Součástí nabízených služeb DP a IS by měly být i vycházky či vyjíždky s proškoleným průvodcem. Tito průvodci by mohli být pracovníci DP a IS, ale mohli by to být i další průvodci proškolení v zásadách interpretace místního dědictví a průvodcovské služby, včetně školení první pomoci. Propagace této nabídky by měla být řešena v těsné spolupráci s destinačním managementem a ubytovateli v oblasti.

Doporučení:

- **Zajistit proškolení personálu DP a IS v zásadách průvodcovské činnosti a interpretace místního dědictví**
- **Nabídnout návštěvníkům možnost terénní exkurze či vyjíždky s průvodcem**

Menší okruhy pro běžného návštěvníka

Je potřeba počítat s tím, že i rodiny s menšími dětmi se budou chtít kromě návštěvy DP a IS i projít. Trasa nemusí být značena turistickými značkami, stačí např. dřevěné šipky. Vhodnou nabídkou může být hledačka v blízkém okolí DP/IS tematicky vycházející z KPNV.

Doporučení:

- Vzhledem k charakteru předpokládaných cílových skupin DP a IS vytvořit:
  - a) okruh pro malé děti (do 0,5 km)** přímo u DP/IS, který by využil dětské prvky v okolí DP
  - b) kratší okruh (do 3,5 km)** v blízkém okolí DP a IS vhodný nejen pro rodiny s dětmi, ale i další návštěvníky DP.

Programy DP a IS pro školní skupiny a rodiny s dětmi

Zejména v období mimo hlavní prázdninovou turistickou sezónu lze očekávat, že školní skupiny budou tvořit významnou část návštěvníků DP a IS.

Doporučení:

- **Připravit atraktivní nabídku programů** odpovídající individuálním potřebám klientů. Při tvorbě programové nabídky pracovníky DP a IS **spolupracovat s vhodnými partnery z řad NNO a pedagogů** z místních škol, kteří dobře znají nejen region, ale i potřeby svých kolegů pedagogů. Inspiraci mohou získat také v rámci spolupráce s pracovníky již zavedených Domů přírody v ČR.

Motivační aktivity pro děti (hledačky)

Hledačky mohou vhodně doplnit nabídku nízkonákladových aktivit v CHKO pro skupiny v dětském věku a pro rodiny s dětmi.

Doporučení:

- Využít a propagovat hledačky, které již existují v území CHKO a okolí
- Podporovat vznik dalších hledaček, jejichž posláním bude v souladu s KPNV.

Evaluace

Efektivitu interpretace ve vztahu k DP a IS lze posuzovat na dvou základních úrovních:

- 1) do jaké míry je naplňován účel DP a IS jako důležitého prostředku interpretace,**
- 2) do jaké míry je dosaženo stanovených komunikačních cílů DP a IS.**

1) Hodnocení účelnosti interpretace

DP a IS by měly pomocí komunikačních prostředků, jako jsou informační služby, průvodcovské služby, programy, expozice apod. dosáhnout toho, aby plnily konkrétní úlohu na území CHKO.

Účel DP Jizerských hor byl stanoven následovně (viz Účel interpretace):

- směřovat do něj část toku přijíždějících návštěvníků,
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí,
- nabídnout atraktivní interpretační a informační služby, které pomohou:
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území.

Účel ISCHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy byl stanoven následovně (viz Účel interpretace):

- oslovit zejména návštěvníky jižní a jihovýchodní části CHKO Jizerské hory (Tanvaldsko, Desná)
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí a orientaci v území,
- nabídnout atraktivní interpretační a informační služby, které pomohou:
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území s důrazem na funkci lokality výskytu tetřívka obecného; podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst, zejména spojených s přítomností tetřívka v území
  - prezentovat ukázky managementu pastvou (ovce, kozy) jako součást vnější expozice DP

Účel IS CHKO Jizerské hory - Ferdinandov byl stanoven následovně (viz Účel interpretace):

- oslovit návštěvníky zejména severní a severozápadní části Jizerských hor a Frýdlantska
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí a orientaci v území
- nabídnout informační a interpretační služby, které pomohou
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území, zejména unikátní ekosystém smíšených lesů s převahou buku lesního; geomorfologicky pestrý terén se skalními hradbami, věžemi, plotnami, převisy, hříby apod.; dochovaná přirozená a přírodě blízká rostlinná a živočišná společenstva; genetický význam pro zachování původních populací dřevin (genová základna); EVL zahrnující NPR Jizerskohorské bučiny a navazující cenné lokality; zařazení na seznam WHS UNESCO

Aby bylo možné zhodnotit, do jaké míry DP a IS stanovený účel a svou roli v rámci CHKO naplňují, je potřeba k jednotlivým bodům formulovat konkrétní, měřitelné, akceptovatelné, reálné a pokud možno termínované cíle:

Díky informacím a nabídce DP a IS

1. DP nebo IS jsou uváděny 50 % návštěvníků území CHKO mezi 3 cíli v CHKO, které navštívili v posledních dvou letech nebo se chystají navštívit v průběhu příštích 12 měsíců
2. 70 % návštěvníků DP a IS pochopí, proč je důležité respektovat omezení parkování, vjezdu na kole i motorovými vozidly, vstupu do zakázaných zón a pohybu mimo značené cesty pro zachování přírodního a kulturně-historického dědictví CHKO
3. 50 % návštěvníků DP a IS bude mít po absolvování prohlídky jasno v tom, které další lokality na území CHKO a v nejbližším okolí v budoucnu navštíví.
4. 50 % návštěvníků DP a IS bude mít po absolvování prohlídky jasno v tom, jak významné jsou Jizerské hory jako zdrojová oblast vody a že při zadržování vody hrají klíčovou roli lesy a rašeliniště
5. 50% návštěvníků DP a IS bude mít jasno v tom, že tetřev obecný patří do přírody Jizerských hor a je třeba jej zachránit
6. 50% návštěvníků DP a IS bude mít jasno v tom, že jizerskohorské bučiny mají evropský význam a zaslouží si ochranu

Způsob hodnocení

Dosažení výše uvedených konkrétních cílů, lze vyhodnotit kombinací metod. Cíl 1 lze zkoumat formou dotazníkového průzkumu prováděného na území CHKO. Pomocným ukazatelem je také sledování vývoje návštěvnosti DP a IS. Cíle 2, 3, 4, 5 a 6 lze zhodnotit na základě dotazníkového průzkumu prováděného mezi návštěvníky, kteří opouštějí DP a IS.

Forma, rozsah, načasování, frekvence a způsob vyhodnocení jednotlivých šetření musí být upřesněny odborníkem na oblast statistických šetření a průzkumů.

U cílů 2, 3, 4, 5 a 6 je důležité, aby první vyhodnocení proběhlo co nejdříve po otevření DP a IS, aby bylo možno ověřit jeho funkčnost a v případě potřeby provést potřebné změny.

2) Hodnocení dosažení komunikačních cílů

DP a IS jsou v první řadě prostředky komunikace s návštěvníky. O jejich efektivitě rozhoduje, do jaké míry dokážou návštěvníkům srozumitelně sdělit klíčové informace, vzbudit žádané emoce a motivovat je k určitému jednání. Tyto cíle jsou definovány v části Cíle interpretace, vztahují se přímo k návštěvníkům DP a IS. Formulují, co by návštěvníci měli po zhlédnutí expozice pochopit (cíle vzdělávací), pocítit (cíle emoční) a udělat (cíle v oblasti chování).

Vyhodnocování toho, do jaké míry se záměry tvůrců interpretace potkávají s realitou, je pro efektivitu fungování DP a IS stěžejní. Týká se to jak fáze vzniku DP a jeho expozic, tak období po jeho otevření.

Ve fázi vzniku

- Zásada 1: U klíčových komunikačních prostředků vybraných AOPK ČR, bude příslušným dodavatelem před zadáním do výroby otestována a doložena jejich efektivita úspěšně komunikovat stanovené sdělení alespoň dvěma třetinám návštěvníků z příslušné cílové skupiny. Doporučuje se použití maket v dostatečném měřítku (ideálně 1:1), prezentovaných vzorku budoucích uživatelů.

Po otevření expozice

- Zásada 2: Formou strukturovaných rozhovorů s návštěvníky z různých cílových skupin bude po zprovoznění DP a IS po dohodě s AOPK ČR periodicky ověřovaná efektivita expozic jako celku a jeho částí. Alespoň dvě třetiny respondentů by měly pochopit sdělení testované expozice či její části.
- Zásada 3: V případě, že sdělení expozice nebo testovaných částí pochopí méně než dvě třetiny dotázaných návštěvníků, provede provozovatel expozice příslušné úpravy. Při jejich navrhování postupuje podle Zásady 1 a výsledek ověřuje dle Zásady 2.

Forma, rozsah, načasování, frekvence a způsob vyhodnocení jednotlivých šetření musí být podle konkrétní situace upřesněny odborníkem na interpretaci.

Poznámka:

Pro správce území, subjekty činné v cestovním ruchu, organizace, které pečují o místní přírodní a kulturně-historické dědictví provozovatele DP a IS bude důležité sledovat nejen počet návštěvníků, ale i jejich názory. Získané informace mohou být velmi užitečné při plánování a usměrňování rozvojových aktivit. Je tedy vhodné zajistit dlouhodobé sledování dat. Pokud nebude možné získávat nadále data ze sčítačů, je potřeba minimálně jednou za rok udělat sčítání a jednou za dva roky průzkum, který odráží trendy v názorech návštěvníků a umožňuje získat jejich zpětnou vazbu.

Na tomto úkolu by měly DP a IS aktivně spolupracovat. Jako návštěvnické středisko CHKO by měl DP a IS shromažďovat potřebná data o počtu návštěvníků a měl by se se zjištěnými údaji a trendy pracovat.

Jako vzor může posloužit průzkum realizovaný při přípravě KPNV. Otázky dotazníku je možné změnit, doporučujeme však jeho znění konzultovat s odborníkem, aby některé otázky zůstaly zachovány a umožňovaly dlouhodobé srovnání.

Aplikační část

Navrhovaná opatření

V aplikační části vycházíme ze zjištění Analytické části KPNV a z návrhů definovaných v Plánovací části Interpretčního plánu DP a IS. Řešíme v ní, jaká opatření je třeba zrealizovat, jejich logickou návaznost a kdo by měl být nositelem navržených opatření.

Čeho mají opatření pomoci dosáhnout, je podrobněji popsáno v kapitole Účel a cíle interpretace v Plánovací části dokumentu. Připomínáme zde proto pouze část týkající se přímo DP a IS, které patří k nejdůležitějším nástrojům práce s návštěvníkem na území CHKO.

Dům přírody Jizerských hor má pomoci:

- směřovat do něj část toku příjezdějících návštěvníků,
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí,
- nabídnout atraktivní interpretační a informační služby, které pomohou:
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území.

ISCHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy má pomoci:

- oslovit zejména návštěvníky jižní a jihovýchodní části CHKO Jizerské hory (Tanvaldsko, Desná)
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí a orientaci v území,
- nabídnout atraktivní interpretační a informační služby, které pomohou:
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území s důrazem na funkci lokality výskytu tetřívka obecného; podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst, zejména spojených s přítomností tetřívka v území
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat historii vývoje a současného stavu lesních ekosystémů Jizerských hor
  - prezentovat ukázky managementu pastvou (ovce, kozy) jako součást vnější expozice DP

IS CHKO Jizerské hory- Ferdinandov má pomoci

- oslovit návštěvníky zejména severní a severozápadní části Jizerských hor a Frýdlantska
- nabídnout návštěvníkům vhodné zázemí a orientaci v území
- nabídnout atraktivní informační a interpretační služby, které pomohou
  - působit na zodpovědné chování návštěvníků v celém území,
  - podpořit ochranu konfliktních a citlivých míst,
  - prezentovat a vhodným způsobem komunikovat hodnoty území, zejména unikátní ekosystém smíšených lesů s převahou buku lesního; geomorfologicky pestrý terén se skalními hradbami, věžemi, plotnami, převisy, hříby apod.; dochovaná přirozená a přírodě blízká rostlinná a živočišná společenstva; genetický význam pro zachování původních

populací dřevin (genová základna); EVL zahrnující NPR Jizerskohorské bučiny a navazující cenné lokality; zápis na seznam WHS UNESCO

Účel a cíle interpretace a roli DP a IS doporučujeme vždy zdůrazňovat při prezentaci KPNV i jednotlivých navrhovaných opatření dalším partnerům a subjektům v území jako jsou např. obce, informační centra či jiné subjekty poskytující služby cestovního ruchu.

Opatření, která navrhujeme, jsou trojí povahy – institucionální opatření, činnosti a tzv. projekty.

- Pro naplnění Interpretačního plánu DP a IS je potřeba, aby jeho budoucí provozovatel, zadavatel AOPK ČR a další partneři v regionu zajišťovali některé průběžné i jednorázové **činnosti** související s provozem, ale především s koordinační a komunikační rolí DP a IS jako návštěvnického střediska CHKO.
- **„Projekty“** zde rozumíme konkrétní záměry, jejichž realizace je pro naplňování cílů interpretačního plánu DP a IS (a celé KPNV) důležitá. Mohou zahrnovat návazné části infrastruktury, jako je naváděcí a orientační systém, dále produkty pro návštěvníky – například tiskoviny nebo suvenýry, ale i služby – prohlídky s průvodcem apod.
- **Institucionální opatření** jsou nezbytná k tomu, aby byla vytvořena dostatečná kapacita k realizaci výše zmíněných „projektů“ a činností.

Veškerá zde uvedená opatření je potřeba chápat jako součást naplňování Interpretačního plánu celého území CHKO. DP a IS mají napomáhat koordinaci komunikace s návštěvníky na území CHKO a částečně prezentaci vytvářet. Většina opatření pro DP a IS má přesah do celého území CHKO a je prováděna s opatřeními v Aplikační části IP CHKO.

Institucionální opatření

Tato opatření by měla mít v krátkodobém i střednědobém výhledu prioritu. Jsou zásadní nejen pro realizaci DP a IS a zajištění jejich provozu, ale i naplňování cílů interpretace na území CHKO, tak jak je stanovil Interpretační plán, s nímž úzce souvisí aktivní ovlivňování směřování rozvoje cestovního ruchu v území.

Hlavní opatření v této oblasti jsou:

1. **trvalé zajištění dostatečné kapacity pracovníka pro oblast práce s veřejností**, který bude mít na starosti CHKO Jizerské hory (nejlépe 1 celý pracovní úvazek přímo na pracovišti Správy CHKO)
2. **kvalitní obsazení pracovních pozic v DP a IS**
3. **zajištění průběžné komunikace a koordinace** mezi zástupci AOPK ČR, provozovatelem DP a IS, zástupci TIC, destinačního managementu a klíčových obcí v regionu – **vytvoření Stálé pracovní skupiny**

V případě, že by se nepodařilo kvalitně personálně obsadit pozice pracovníků DP a IS, byla by vážně ohrožena realizace a naplnění smyslu interpretačních plánů CHKO i DP a IS.

Zajištění personální kapacity

Kdo: AOPK ČR

Co: zajistit dostatečnou kapacitu pracovníka pro práci s veřejností na Správě CHKO Jizerské hory pro agendu území CHKO, vč. komunikace s DP a IS

Souvislost s DP a IS: z pohledu DP a IS je to kontaktní člověk, který bude průběžně spolupracovat – dodávat informace, podněty a sledovat, jestli se DP a IS svou činností neodklánějí od dohodnutého směru vycházejícího z KPNV a metodicky vést a zajišťovat školení o ochraně přírody a krajiny.

Proč – co je účelem:

- zajistit spolupráci s partnery v území v oblasti rozvoje cestovního ruchu a jeho usměrňování jako jsou obce, vlastníci a hospodáři, kraje, destinační management, muzea, informační centra a jiní důležití partneři poskytující služby v cestovním ruchu
- zajistit pravidelná mimosezónní setkání se zástupci destinačního managementu a pracovníky informačních center uvnitř i v okolí CHKO, na nichž Správa CHKO získá zpětnou vazbu o průběhu uplynulé sezóny a případných problémech, které bude potřeba řešit, a bude mít možnost informovat o tom, co AOPK ČR v území dělá – na rozdíl od zveřejňování zpráv umožňuje tento způsob osobní kontakt a dává příležitost věci vysvětlit nebo naopak klást dotazy apod.
- zajistit kontakt a průběžnou komunikaci s médii, monitoring médií o území CHKO
- realizovat konkrétní projekty a spolupracovat nebo konzultovat přípravu dalších produktů cestovního ruchu a částí infrastruktury v CHKO a bezprostředním okolí tak, aby výsledek nebyl v rozporu s KPNV (a interpretačními plány CHKO a DP) a ochranou přírodních a kulturně-historických hodnot území
- sledovat dopady návštěvnosti na předměty ochrany na území CHKO
- sledovat stav návštěvnické infrastruktury + pohyb návštěvníků v území ve vazbě na návštěvnickou infrastrukturu a reagovat na aktuální situaci, konzultovat případná opatření – ta se pak promítnou i do přípravy konkrétních projektů či produktů
- připravovat a spolupracovat na sledování návštěvnosti na území CHKO a hodnocení naplňování KPNV (a obou interpretačních plánů), případně konkrétních částí návštěvnické infrastruktury
- **zajistit efektivní přenos informací mezi AOPK ČR a provozovatelem DP Jizerských hor a obou IS**

Kdy: co nejdříve, nejlépe 2019

Zdroje: rozpočtové prostředky AOPK ČR

Nalézt vhodného provozovatele DP Jizerských hor a obou informačních středisek, rozhodnout o lokalizaci DP

Kdo: AOPK ČR

Co: potenciálním partnerům v území prezentovat ucelený záměr vybudování a provozování DP a IS (jako součást KPNV) a podmínky, které musí potenciální provozovatel respektovat
dosáhnout dohody o oboustranně výhodném a dlouhodobě udržitelném zajištění provozu DP/ISs konkrétním provozovatelem

Proč – co je účelem:

- zapojit budoucího provozovatele DP a IS do procesu plánování a budování DP a IS s cílem optimalizovat budoucí spolupráci
- rozhodnout o finálním umístění DP
- motivovat budoucího provozovatele DP a IS ke kvalitnímu zajištění provozu a s tím souvisejícímu personálnímu a materiálnímu zabezpečení
- v průběhu plánování a budování rozpoznávat a odstraňovat možná nedorozumění a problémy, které by do budoucna mohly komplikovat vzájemnou spolupráci

(Poznámka: provozovatelé DP a IS nemusí být tatáž organizace)

Kvalitní obsazení pracovních pozic v DP Jizerských hor, v IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy a v IS CHKO Jizerské hory - Ferdinandov

Kdo: Provozovatel DP, resp. IS ve spolupráci s AOPK ČR

Co: kvalitně obsadit místa pracovníků DP a obou IS

Pozice:

- pracovník Domu přírody
- pracovník informačního centra
- programový pracovník / lektor

Proč – co je účelem:

- **zajistit spolupráci s realizátory DP a IS při jeho přípravě v souladu s cíli definovanými KPNV a interpretačními plány CHKO a DP / IS**
- **zajistit provoz DP a IS v souladu s cíli definovanými interpretačním plánem DP / IS**
- **zajistit pravidelnou a průběžnou komunikaci se zástupci AOPK ČR**
- zajistit spolupráci s partnery v území v oblasti rozvoje cestovního ruchu a jeho usměrňování jako jsou obce, vlastníci a hospodáři, kraje, destinační management, muzea, informační centra a jiní strategičtí partneři poskytující služby v cestovním ruchu
- zajistit kontakt a průběžnou komunikaci s médii

- realizovat konkrétní projekty a spolupracovat nebo konzultovat přípravu dalších produktů cestovního ruchu a částí infrastruktury v CHKO a bezprostředním okolí tak, aby výsledek nebyl v rozporu s interpretačními plány a ochranou přírodních a kulturně-historických hodnot území
- sledovat dopady návštěvnosti na předměty ochrany na území CHKO zejména v okolí DP, navrhnout a realizovat návazná opatření
- sledovat stav návštěvnické infrastruktury + pohyb návštěvníků v okolí DP ve vazbě na návštěvnickou infrastrukturu a reagovat na aktuální situaci, konzultovat případná opatření – ta se pak promítnou i do přípravy konkrétních projektů či produktů
- provádět evaluaci vlastní činnosti a návazná opatření

Kdy: tak, aby se mohli zapojit do příprav a realizace DP, resp. IS (programová náplň) před jejich otevřením

Zdroje: Provozovatel DP, provozovatelé obou IS

Pozn.: při výběru pracovníků doporučujeme využít zkušeností z již fungujících DP (např. Poodří, Třeboňska) a vybírat pracovníky, kteří jsou schopni se plnohodnotně zastoupit v různých rolích

Zajištění průběžné komunikace a koordinace – vytvoření stálé pracovní skupiny

Kdo: iniciuje AOPK ČR, zapojení provozovatel DP, provozovatel IS, klíčové TIC v regionu, další partneři

Co: vytvořit stálou pracovní skupinu

Proč – co je účelem:

- **vytvořit stálou skupinu zástupců klíčových hráčů v území, kteří mohou zásadním způsobem ovlivnit naplňování cílů KPNV v území**
členové: doporučujeme oslovit klíčové členy v rámci procesu tvorby / připomínkování / prezentace KPNV
četnost schůzek: pravidelně, min. 1x za rok (mimo sezónu), nejlépe ale před a po sezóně
návaznost: skupina by měla pracovat s výstupy ze schůzek TIC a získané zpětné vazby, mohla by na tyto schůzky termínově navazovat
- **zajistit pravidelnou komunikaci a koordinaci kroků** s cílem usměrňovat návštěvnost v CHKO a vytvářet jednotnou prezentaci CHKO, která bude podporovat zachování přírodního a kulturně-historického dědictví na území CHKO a v jeho nejbližším okolí
- **zajistit průběžnou a dlouhodobou koordinaci kroků mezi AOPK ČR, provozovatelem DP CHKO Jizerské hory a obou IS-a zástupci klíčových aktérů v oblasti cestovního ruchu v území**
- **v souladu s KPNV (a interpretačními plány) upřesňovat jednotlivé kroky (plán činnosti DP, resp. IS) na daný rok**
- **hodnotit naplňování KPNV a kroků realizovaných DP resp. IS za předchozí rok (plán činnosti)**

Kdy: co nejdříve, pracovní skupina by měla být ustavena a pracovat dostatečně dopředu před zahájením činnosti DP, resp. IS, aby se podle něj už mohl provoz v prvním roce činnosti řídit

Zdroje: AOPK ČR ve spolupráci s ostatními členy

Činnosti

Uvedené činnosti jsou nezbytné k naplnění KPNV (a interpretačních plánů) a zahrnují jednorázové, opakované i průběžné aktivity, které zajišťuje především Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Správa CHKO Jizerské hory (dále AOPK ČR) ve spolupráci s partnery, zejména obcemi, turistickými informačními centry, vzdělávacími a paměťovými institucemi, podnikateli a nestátními neziskovými organizacemi působícími v území. V současné době nefunguje v území organizace destinačního managementu (dále DM), která by pokrývala celé území a plnila roli organizace destinačního managementu v plné šíři; svou činnost opět nadějně rozvíjí Sdružení Jizerské hory – turistický region Liberecko, Jablonecko, Frýdlantsko a Tanvaldsko. Toto Sdružení uvádíme v tabulce pod zkratkou DM s nadějí, že bude hrát významnou roli v udržitelném rozvoji cestovního ruchu v území. Pokud by se tak nestalo, budou její roli tak jako dosud částečně suplovat ostatní partneři.

Níže uvedená tabulka stručně popisuje doporučené činnosti a stanovuje, kterého subjektu se daná činnost dotýká. Činnosti jsou pro větší přehlednost seskupeny podle tematických oblastí (koncepce, komunikace apod.).

Koncepční činnosti

Co	Kdo
1. Zajistit přípravu Domu přírody Jizerských hor, IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy a IS CHKO Jizerské hory – Ferdinandov jako důležitých prostředků komunikace o území CHKO. Rozhodnout o lokalizaci DP, zajistit provozovatele DP a IS, zpracovat na základě IP libreto, scénář expozic a projektovou dokumentaci.	AOPK ČR, provozovatel DP, provozovatelé IS
2. Zajistit realizaci Domu přírody Jizerských hor, IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy a IS CHKO Jizerské hory – Ferdinandov jako důležitých prostředků komunikace o území CHKO. Vybrat a dozorovat realizátora DP a IS.	AOPK ČR, provozovatel DP, provozovatelé IS
3. Zajistit provoz Domu přírody Jizerských hor, IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy a IS CHKO Jizerské hory – Ferdinandov jako důležitých prostředků komunikace o území CHKO. K propagaci DP a IS a jejich programové nabídky využívat TIC, DM, subjekty CR v území, muzea a další partnerské organizace.	AOPK ČR, provozovatel DP, provozovatelé IS
4. Sledovat vnější prezentaci území formující očekávání návštěvníka a obraz území navenek a systematicky ji ovlivňovat ve smyslu vytváření reálných představ o CHKO Jizerské hory a možnostech / aktivitách, které s respektem k ochraně přírody a krajiny nabízí	AOPK ČR, DM, TIC, obce, partneři, provozovatelé DP a IS

5. Vytvořit komunikační kanály a zajistit jejich dlouhodobé fungování v rámci Stálé pracovní skupiny. Zajistit dlouhodobě funkční přenos informací mezi DP a IS a AOPK ČR a DM. Komunikace musí odrážet plán činností na daný rok dohodnutý Stálou pracovní skupinou a být v souladu s KPNV.	DP a IS, AOPK, DM
6. Zajistit koordinaci kroků a komunikaci v rámci zapojených institucí či organizací. Komunikace o CHKO a její návštěvnické infrastruktury by navenek měla být jednotná a v souladu s cíli a obsahem KPNV (tj. regionální i centrální pracoviště dané instituce by například mělo znát závěry KPNV a jeho částí, všichni zaměstnanci DP a IS by měli vědět, k čemu DP a IS slouží a jak o něm komunikovat atd.).	AOPK ČR, obce, DM, provozovatelé DP a IS
7. Vytvořit marketingovou strategii pro DP a IS, pracovat s vizuální identitou DP a IS stanovenou manuálem (JAK) + maskotem DP. Marketing DP a IS musí být v souladu s KPNV CHKO, klíčovými sděleními a zásadami (nejde v první řadě o vytvoření turistického cíle s co největší návštěvností – DP a IS má zejména pomoci prezentovat CHKO a hodnoty území a má jasně daný účel a cíle)	AOPK ČR, provozovatel DP, provozovatelé IS, DM
8. Dlouhodobě podporovat návaznost a synergii dalších částí návštěvnické infrastruktury a služeb v území (expozice, naučné stezky, prohlídky s průvodcem, programy pro školy atd.) v souladu s interpretačním plánem území CHKO Jizerské hory, DP a obou IS. Spolupracovat s vlastníky a provozovateli kulturních objektů, muzeí apod.	AOPK ČR, DP a IS, TIC, DM, obce
9. U infrastruktury v okolí DP a IS stanovit, kdo za ni bude zodpovědný, bude monitorovat její stav a bude ji udržovat (včetně značení) – vyvarovat se ad hoc částí infrastruktury vznikající v rámci projektů (a mimo rámec KPNV a IP DP), ke kterým se po uplynutí projektu často už nikdo nehlásí	DP a IS + všichni zřizovatelé a realizátoři
10. Podílet se na monitoringu návštěvnosti CHKO a jeho dopadů na území (ve spolupráci s odborníky)	AOPK ČR, DM, vysoké školy
11. Spolupracovat na sledování rozvoje nových sportů a aktivit, které mohou negativně ovlivnit návštěvnický zážitek ostatních návštěvníků (drony, elektroskútry a elektrokola, adrenalinové sporty, team-buildingové aktivity apod.)	AOPK ČR, vysoké školy, DP, IS, DM,
12. Spolupracovat na aktualizaci pravidel chování (vhodná forma a zpracování pro cílové skupiny návštěvníků CHKO), která budou využívána při prezentaci a interpretaci v území. Tam, kde je to vhodné, využít pro návštěvníky-cyklisty Kodex terénního cyklisty.	AOPK ČR, TIC, DM, DP a IS
13. Připravit upozornění na možná základní zdravotní rizika např. v důsledku extrémních teplot, náročného terénu, výskytu klíšťat, nebezpečí úrazu při určitých povětrnostních podmínkách + nutné vybavení pro výlety (voda, vhodná obuv atd.). Využívat tyto informace při prezentaci a interpretaci	AOPK ČR, TIC, DM, DP a IS

v území.	
14. Spolupracovat na přípravě nízkonákladových a k přírodě šetrných možností trávení volného času (vycházkové okruhy, tištěný a digitální průvodce, hledačky...), podporovat jejich rozvoj	AOPK ČR, DP a IS, DM, TIC, subjekty ČR
15. Provazovat stávající a nově vznikající pěší trasy, cyklotrasy, vycházkové okruhy a tipy na výlety s nabídkou místních služeb v obcích (občerstvení, ubytování, průvodcovské a informační služby, WC, expozice apod.)	DM, TIC ve spolupráci se subjekty cestovního ruchu a obcemi
16. Udržovat vlastní návštěvnickou a interpretační infrastrukturu v dobrém stavu , pravidelně provádět kontrolu značení a orientačních prvků.	DP a IS
17. Pravidelně a podle potřeby hodnotit vlastní činnost a pracovat s výsledky hodnocení získanými např. na základě zpětné vazby od návštěvníků DP a IS, Stálé pracovní skupiny, odborníků na různé oblasti činnosti DP a IS apod.	DP a IS, AOPK ČR, ve spolupráci s odborníky
18. Udržovat dobrou kvalitu poskytovaných služeb v DP a IS, včetně vzdělávání zaměstnanců a zajištění jejich účasti na společných akcích DP v ČR, setkání informačních center v regionu apod.	DP a IS, AOPK ČR, DM, ve spolupráci s odborníky

Komunikace

Co	Kdo
1. Zajistit pravidelnou činnost Stálé pracovní skupiny (viz institucionální opatření) – komunikace a koordinace směřující k jednotnému přístupu k prezentaci území CHKO a udržování stálého povědomí o aktuální situaci v CHKO	AOPK ČR, provozovatel DP a IS, TIC v regionu, další partneři
2. Komunikovat limity a specifika území i vhodné způsoby jeho využití směrem k návštěvníkům, ale především k subjektům, které jsou či budou aktivně zapojeny do cestovního ruchu (obce, destinační management, ubytovatelé, informační centra, další poskytovatelé služeb, kraje, organizátoři hromadných akcí). Koordinovat postup s kolegy z DM, AOPK, dalších informačních center.	DP a IS ve spolupráci s DM, AOPK ČR

3. Komunikovat s médii na základě pokynů Stálé pracovní skupiny , znalosti místních poměrů, aktuálních a přesných informací a předcházet tak nedorozuměním, nereálným očekáváním návštěvníků a zbytečným následným potížím	DP a IS ve spolupráci s DM, AOPK ČR
4. Zajistit komunikaci a spolupráci s různými typy organizací působících v území mimo strukturu Stálé pracovní skupiny (např. místně příslušné ZO ČSOP a další NNO, střediska ekologické výchovy, významní ubytovatelé, vlastníci a provozovatelé atraktivit)	AOPK ČR, DM, DP a IS
5. Komunikovat pravidla chování v CHKO a propagovat nabídku vhodných tras a programů DP pro různé skupiny návštěvníků prostřednictvím spolupráce s DM, ubytovateli a dalšími poskytovateli služeb	DP a IS, AOPK ČR, DM, TIC, provozovatelé atraktivit
6. Komunikovat návštěvníkům území citlivost některých částí CHKO. Nabádat návštěvníky k tomu, aby se na výlety dostatečně vybavili (extrémně horké počasí, náročný terén, nedostatek zdrojů pitné vody atd.) a odpady odnášeli zpět mimo území CHKO.	DP a IS, AOPK ČR, DM, TIC, provozovatelé atraktivit v území
7. Komunikovat návštěvníkům lokalizaci a kapacitu parkovišť v území (případně také max. dobu parkování) a dostupné služby a infrastrukturu u parkoviště (občerstvení, toalety, kontejnery na odpad, hřiště, posezení, vstupní panely s mapou...)	DP a IS, ve spolupráci s DM, obcemi, vlastníky pozemků
8. Na parkovištích a terminálech hromadné dopravy, v informačních materiálech a mediálních výstupech informovat o možných rizicích pohybu po Jizerských horách. Vídat pěší, kteří se řídí pravidly chování návštěvníka CHKO, cyklisty, kteří dodržují kodex terénního cyklisty a respektují omezení vyplývající z ochranného režimu na území CHKO. Zdůrazňovat potřebu respektu mezi skupinami návštěvníků (např. pěší a cyklisté) i návštěvníků k místním obyvatelům.	DM, AOPK ČR, DP a IS

Infrastruktura

1. Vytvořit expozici doprovodnou infrastrukturu DP a obou IS tak, aby byly obsahově i po formální stránce v souladu s KPNV (interpretačním plánem CHKO i IP DP a IS) a dobrou praxí v interpretaci místního dědictví. Totéž se týká budoucích aktualizací či úprav.	Realizátor DP a IS ve spolupráci s AOPK ČR a odborníky
2. Ve spolupráci s DM sledovat a upozorňovat vydavatele turistických map či provozovatele on-line map na případné změny tras či označení lokalit, aby neposkytovali zavádějící informace. Spolupracovat s KČT na značení tras.	AOPK ČR, TIC, DM, DP a IS

3. Udržovat infrastrukturu v dobrém stavu uvnitř i v okolí DP a obou IS – týká se všech vlastníků a provozovatelů infrastruktury.	DP a IS spolu s dalšími vlastníky a realizátory
4. Odstraňovat neaktuální či nefunkční infrastrukturu v areálu DP a obou IS a nejbližším okolí , která negativně ovlivňuje návštěvnický zážitek (nefunkční turistické značení, neaktuální mapy v terénu, panely apod.), včetně infrastruktury, o kterou není možné se dále starat – týká se všech vlastníků a provozovatelů infrastruktury.	DP a IS ve spolupráci s AOPK ČR, DM, subjekty v cestovním ruchu
5. Každou přípravu či aktualizaci nové části infrastruktury, produktu cestovního ruchu či interpretační služby DP a obou IS plánovat s přihlédnutím k interpretačnímu plánu území, zásadám dobré interpretace a limitům využití území stanoveným v KPNV.	AOPK ČR, DM, TIC, obce, subjekty v cestovním ruchu, DP a IS

Dopravní dostupnost a parkoviště

1. Vyřešit dostatečnou parkovací kapacitu pro návštěvníky DP a IS Ferdinandov.	AOPK ČR, realizátoři DP a IS
2. Zajistit na příjezdových komunikacích v dostatečném okruhu naváděcí systém pro DP a obě IS, podle potřeby ho upravovat a udržovat ho stále funkční	AOPK ČR, realizátoři DP a IS
3. Zajistit vyznačení přístupu k DP a oběma IS, označit DP a IS v souladu s vizuální identitou (danou grafickým manuálem a JAK) pro všechny DP v ČR .	AOPK ČR, realizátoři DP a IS
4. Zajistit a poskytovat návštěvníkům v DP a obou IS možnost odložit a uschovat kola a zavazadla	Realizátor DP a IS, DP a IS
5. Zajistit snadnou orientaci v areálu a budově DP a obou IS a udržovat orientační systém funkční	Realizátor DP a IS, DP a IS

Regionální produkty a suvenýry

1. Identifikovat vhodné regionální produkty a nabízet je v DP a obou IS , například i jako součást nabídky občerstvení. Nabídka by měla podporovat nejen regionální produkty, ale i zásady šetrného využívání zdrojů, nakládání s odpady apod. Získávat průběžnou zpětnou vazbu a reagovat na poptávku.	Realizátor, pak provozovatel DP a IS - spolupráce s DM a AOPK ČR

2. Využívat certifikované regionální produkty, ve spolupráci s DM zvážit certifikaci kvalitních služeb a zážitků nabízených DP a obou IS (například procházky s místním průvodcem, průvodcované prohlídky, programy apod.)	DP a IS ve spolupráci s DM a AOPK ČR

Programy

1. Vytvářet programy pro návštěvníky DP a IS tak, aby naplňovaly účel a cíle KPNV (interpretace klíčových sdělení o Jizerských horách a o NPR Jizerskohorské bučiny, usměrnění návštěvnosti), přizvat k přípravě místní odborníky a využívat místní zdroje. Do cílových skupin programové nabídky zahrnout také školy, školní skupiny, skupiny organizované mládeže a případně další organizované skupiny (senioři apod.)	AOPK ČR, DM, provozovatelé atraktivit, spolupracující NNO zabývající se EVVO, DP a IS
2. Připravit postupně ke každé exponované návštěvnické lokalitě programy pro cílové skupiny návštěvníků , které ji navštěvují (mohou být využívány stále, jen sezónně nebo i nárazově na akcích). Využívat místní odborníky.	AOPK ČR, DM, NNO, muzea, TIC, DP a IS
3. Vytvářet programy pro školní skupiny v rámci výuky i na školních výletech a pro organizované skupiny dětí mimo školní výuku (táborníci, skauti apod.). U výukových programů se zaměřit na školy na území CHKO a v blízkém okolí, pro zpracování programů využít metodiku místně zakotveného učení.	AOPK ČR ve spolupráci s MAPy, školami, NNO zabývajícími se EVVO, DP a IS
4. Připravovat cíleně programy, které umožní nízkonákladové trávení volného času mimo nejcennější části přírody (tipy na výlety s využitím veřejné dopravy, objevování polské části Jizerských hor, hledačky apod.). Umísťovat programy tam, kde je / bude dostatečné zázemí (odpočinkové plochy, občerstvení, WC). Koordinovat vznik a zaměření programů s nabídkou místních muzeí a jiných institucí. Nabídku propagovat cestou webu, DP, IS, digitálního průvodce, návštěvnické mapy.	AOPK ČR, DM, TIC, partneři v území, DP a IS
5. Zpracovat celoroční nabídku programů pro místní obyvatele, chataře a chalupáře s cílem motivovat je k ohleduplnému chování	AOPK ČR, obce, DP a IS
6. Vyškolit personál DP a IS a místní průvodce, aby dokázali vhodným způsobem využívat nástroje interpretace místního dědictví a pracovat s interpretačním plánem (spolupráce se školenými interprety a průvodci)	DM, AOPK ČR, TIC

Projekty

Do této oblasti patří široká škála konkrétních záměrů, které jsou stručně popsány v jednotlivých kartách. Klíčová sdělení v kartách jednotlivých prvků interpretační infrastruktury nejsou uvedena v plném znění, jsou zkrácena kódem – např. 2a. V plném znění je najdete v Plánovací části, kapitole *Klíčová sdělení*.

Karty jednotlivých prvků mohou správcům a realizátorům interpretace sloužit k evidenci jednotlivých interpretačních prvků a ke sledování jejich technického stavu, aktuálnosti apod. Jasně říkají, k čemu byl daný prvek zřízen, jaká klíčová sdělení má v daném místě CHKO komunikovat, pro jakou cílovou skupinu návštěvníků je určen, jak je zajištěna jeho údržba apod.

Pozn: U návrhů spojených s Domem přírody a oběma informačními středisky je nutno respektovat Jednotný architektonický koncept (JAK) a příslušný grafický manuál.

Přehled karet s navrhovanými „projekty“, tj. prvky interpretace

Kód	Název prvku
DP1	Dům přírody Jizerských hor
IS1	Informační středisko CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy
IS2	Informační středisko CHKO Jizerské hory - Ferdinandov
K1	Web Domu přírody Jizerských hor
K2	Web Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy
K3	Web Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Ferdinandov
S1	Suvenýry
P1	Návštěvnické programy DP a IS
P2	Průvodcovské služby DP a IS

Karta interpretačního prvku

kód prvku	DP1
název prvku	<i>Dům přírody Jizerských hor</i>
lokalizace prvku	DP zatím není lokalizován
popis prvku (stručně 1 věta)	DP Jizerských hor bude součástí sítě návštěvnických středisek AOPK ČR. Dům přírody a jeho vizuální identita i koncepce bude vycházet zJednotného architektonického konceptu (JAK) vytvořeného pro program Dům přírody. Dům přírody je moderní návštěvnické středisko ve ZCHÚ ve správě AOPK ČR, určené pro veřejnost, které plní 4 základní služby: 1. vítá návštěvníky v území a poskytuje jim vše pro jejich fyzický komfort a potřeby 2. orientuje a informuje návštěvníky 3. vzbuzuje zájem a vytváří pozitivní vztah návštěvníků k navštívenému místu 4. poskytuje vhodné místo pro setkávání Bude-li Dům přírody pojednán jako novostavba, bude vzorovým a ukázkovým pasivním objektem z přírodních a místních materiálů, bude v něm umístěna dlouhodobá interaktivní expozice o přírodě a krajině CHKO v interiéru i exteriéru. V DP se budou pořádat krátkodobé výstavy na aktuální regionální témata. Návštěvník zde bude moc získat informační a propagační tiskoviny a materiály o ochraně přírody a krajiny, bude se moci zúčastnit přednášek, workshopů, seminářů, exkurzí s certifikovanými průvodci, stráží přírody a odbornými pracovníky AOPK ČR, a výukových programů vedených lektory.
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	DP umožňuje seznámit návštěvníky s územím CHKO Jizerské hory a jeho jedinečností, účelem jejího vyhlášení a dlouhodobými cíli ochrany přírody a péče o kulturně-historické hodnoty území. Pomáhá usměrňovat pohyb návštěvníků v území – směřovat pozornost do vybraných lokalit a k dalším částem infrastruktury. Jeho důležitým úkolem je vysvětlovat a prezentovat omezení, s nimiž se návštěvník v CHKO setká, i pravidla, kterými by se měl při pobytu v CHKO řídit, a jejichž dodržováním aktivně přispívá k zachování přírodních i kulturně-historických hodnot území. DP má prezentovat CHKO jako celek a vycházet ze sdělení KPNV CHKO Jizerské hory a Interpretačního plánu DP Jizerských hor. DP bude nabízet vzdělávací a osvětové programy pro návštěvníky v interiéru i exteriéru. K návštěvnickým programům bude využito také (podle okolností v konkrétní lokalitě)blízké okolí DP. Programy budou realizovány i na dalších vhodných lokalitách v CHKO, včetně MZCHÚ (vždy v souladu se zásadami KPNV CHKO Jizerské hory).
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen) <i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů.</i>	(Skupina A) pěší turisté, cykloturisté, běžci na lyžích – turisté, (Skupina B)Rodiny s dětmi (Skupina D)dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) Skupiny odborníků / amatérských přírodovědců, chataři

<i>Tučně jsou vyznačeny nejvýznamnější cílové skupiny.</i>	a chalupáři (Skupina G) horolezci

Karta realizace

kód prvku	DP1
název prvku	<i>Dům přírody Jizerských hor</i>
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Důležité součásti areálu DP: - vnitřní expozice, venkovní expozice, související lokality (konkretizace dle finálního umístění DP) - Jasný orientační systém v rámci DP (toalety, informace, směr prohlídky v expozici, přístupnost apod.) - Mapa, podle níž se návštěvník zorientuje, a která ho nasměruje do vhodných lokalit – zde se nacházíte (před vstupem do Domu přírody i uvnitř objektu) Všechna sdělení (klíčová i dílčí) budou v DP Jizerských hor zmíněna, i když některá nebudou rozpracována do větší hloubky.
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: - Rozhodnout o umístění DP - vybrat investora a provozovatele - nastavit dlouhodobý, spolehlivý způsob spolupráce a komunikace mezi zadavatelem DP (AOPK ČR) a provozovatelem, který bude zásadní pro fungování DP v dalších letech - zajistit návaznost DP na subjekty koordinující a usměrňující práci s návštěvníky a cestovní ruch v regionu (viz Institucionální opatření) - přípravit projekt DP Jizerských hor dle připraveného Interpretačního plánu DP a v souladu s ním navrhnout expozice a související programy - zajistit finanční prostředky na realizaci - zajistit realizaci stavby a expozic, přípravy interpretace a úpravy venkovního areálu DP a souvisejících lokalit - zajistit kvalitní personální obsazení DP - vytvořit plnohodnotný obsah DP kromě expozice (návazné programy, hledačky, pravidelné akce) - přípravit zapojení DP do již fungující sítě DP v ČR - přípravit propojení DP se stávající informační a interpretační infrastrukturou v území (sít' informačních center, muzeí, naučných stezek, rozhleden...) - zajištění provozu DP
cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např. celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	Většina uživatelů by díky DP Jizerských hor měla: - chtít dodržovat pravidla chování, která jsou nezbytná pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud dodržují pravidla, aktivně přispívají k ochraně území - mít pocit, že pomáhají území i tím, že respektují správce území, místní obyvatele, ty, kdo o území pečují, i jiné skupiny návštěvníků, které v území potkají - dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO (viz hlavní sdělení) a pocítit obdiv k jedinečnosti území - dozvědět, kde se nacházejí lokality doporučené k návštěvě

	• pochopit, jaké je zaměření vybraných naučných stezek a expozic
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	Návštěvnické středisko s vnitřní a vnější expozicí, hracími prvky pro děti, posezením/lavičkami u DP, které poskytuje interpretační a informační služby. Expozice a programy budou dostupné též pro děti včetně nečtenářů (věk do 6 let).
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část a celek)	Rozpočet na realizaci DP není předmětem tohoto dokumentu, bude součástí projektové žádosti. Max. 75 mil Kč na přímé realizační náklady bez DPH
Monitoring / řízení kvality	• Před schválením k výrobě by měl zhotovitel návrhy klíčových prvků expozice DP vybrané AOPK ČR otestovat na vzorku potenciálních návštěvníků, aby bylo zjištěno, zda naplňují stanovené cíle. • Provozovatel DP bude průběžně sledovat zpětnou vazbu od návštěvníků a dalších uživatelů a podněty využije v rámci činnosti Domu přírody.

Karta interpretačního prvku

kód prvku	IS1
název prvku	<i>Informační středisko CHKO Jizerské hory – Mariánskohorské boudy</i>
lokalizace prvku	Albrechtice v Jizerských horách, lokalita Mariánskohorské boudy, objekt č.ev. 702, p.č. 447/1.
popis prvku (stručně 1 věta)	Informační středisko CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy bude součástí sítě návštěvnických a informačních středisek AOPK ČR Dům přírody a jeho vizuální identita i koncepce respektuje jednotný architektonický koncept (JAK) vytvořený pro DP v ČR. V objektu bude umístěna expozice (vnitřní i venkovní) a zázemí pro návštěvníky zahrnující toalety, provoz informačních služeb, případně drobné občerstvení. Programy budou realizovány i na dalších vhodných lokalitách v CHKO, vždy v souladu se zásadami KPNV CHKO Jizerské hory.
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	Umožňuje seznámit návštěvníky s územím CHKO Jizerské hory a jeho jedinečností, účelem jejího vyhlášení a dlouhodobými cíli ochrany přírody a péče o kulturně-historické hodnoty území. Pomáhá usměrňovat pohyb návštěvníků v území – směřovat pozornost do vybraných lokalit a k dalším částem infrastruktury. Jeho důležitým úkolem je vysvětlovat a prezentovat omezení, s nimiž se návštěvník v CHKO setká i pravidla, kterými by se měl při pobytu v CHKO řídit, a jejichž dodržováním aktivně přispívá k zachování přírodních i kulturně-historických hodnot území. Informační středisko CHKO Jizerské hory má prezentovat CHKO Jizerské hory jako celek a vycházet ze sdělení KPNV CHKO Jizerské hory a interpretačního plánu DP a IS CHKO Jizerské hory a IS NPR Jizerskohorské bučiny. Vzhledem k lokalizaci IS se předpokládá zaměření expozice na témata spojená s vodohospodářským významem Jizerských hor, s programem záchrany tetřívka obecného a s historií budního hospodářství na Mariánskohorských boudách. Expozice a programy budou dostupné též pro děti včetně nečtenářů (věk do 6 let).
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen) <i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů. Tučně jsou označeny nejvýznamnější cílové skupiny.</i>	(Skupina A) pěší turisté, cykloturisté, běžci na lyžích – turisté, (Skupina B) Rodiny s dětmi (Skupina D) dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) Skupiny odborníků / amatérských přírodovědců, chataři a chalupáři

Karta realizace

kód prvku	IS1
název prvku	Informační středisko CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Důležité součásti prostor Informačního střediska: • Menší vnitřní stálá expozice • Jasný orientační systém (dle manuálu JAK) v rámci IS (toalety, informace, směr prohlídky v expozici, přístupnost apod.) • Mapa, podle níž se návštěvník zorientuje a která ho nasměruje do vhodných lokalit – zde se nacházíte (před vstupem do IS i uvnitř objektu) • Jednotlivé prvky dle manuálu pro navrhování návštěvnických středisek AOPK ČR JAK (vstupní cedule, interiérová mapa) • multifunkční prostor pro promítání, přednášky, programy
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: • Vybrat provozovatele IS (v případě, že AOPK ČR nebude provozovat vlastními silami) • nastavit dlouhodobý, spolehlivý způsob spolupráce a komunikace mezi zadavatelem IS a provozovatelem (v případě, že AOPK ČR nebude provozovat vlastními silami), který bude zásadní pro fungování IS v dalších letech • zajistit návaznost IS na subjekty koordinující a usměrňující práci s návštěvníky a cestovní ruch v regionu (viz Institucionální opatření) • připravit projekt IS dle schváleného Interpretačního plánu DP a IS KMK a navrhnout na základě něj scénář expozice a nabídku programů a plán činnosti • zajistit finanční prostředky na realizaci • zajistit realizaci stavební rekonstrukce půdy, úpravy vstupu do budovy a expozice • zajistit kvalitní personální obsazení IS • vytvořit plnohodnotný obsah IS kromě expozice (nabídka navazujících programů, pravidelné akce apod.) • připravit zapojení IS do již fungující sítě DP v ČR • připravit propojení IS se stávající informační a interpretační infrastrukturou (sítí informačních center, muzeí apod.) • zajištění provozu IS
cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např.	Většina uživatelů by díky IS měla:

celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	• chtít dodržovat pravidla chování, která jsou nezbytná pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud dodržují pravidla, aktivně přispívají k ochraně území a ochraně přírody • mít pocit, že pomáhají území i tím, že respektují správce území, místní obyvatele, ty, kdo o území pečují a/nebo v něm hospodaří, i jiné skupiny návštěvníků, které v území potkají • dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO (viz hlavní sdělení) a pocítit obdiv k jedinečnosti území • dozvědět, kde se nacházejí lokality doporučené k návštěvě • pochopit, jaké je zaměření vybraných naučných stezek a expozic
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	Informační středisko s vnitřní expozicí a prostorem pro realizaci programů.
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část a celek)	Rozpočet na realizaci IS není předmětem tohoto dokumentu, odhad max. 20 mil. Kč
Monitoring / řízení kvality	• Před schválením k výrobě by měl zhotovitel návrhy klíčových prvků expozice IS vybrané AOPK ČR otestovat na vzorku potenciálních návštěvníků, aby bylo zjištěno, zda naplňují stanovené cíle. • Provozovatel IS bude průběžně sledovat zpětnou vazbu od návštěvníků a dalších uživatelů a podněty využije v rámci své činnosti.

Karta interpretačního prvku

kód prvku	IS2
název prvku	<i>Informační středisko CHKO Jizerské hory - Ferdinandov</i>
lokalizace prvku	Pozemky ve vlastnictví AOPK ČR (p.č. 953/19, 20, 21) při Viničné cestě a poblíž křižovatky turistických cest ve Ferdinandově, v kontaktu s NPR Jizerskohorské bučiny.
popis prvku (stručně 1 věta)	Informační středisko CHKO Jizerské hory- Ferdinandov bude součástí sítě návštěvnických a informačních středisek AOPK ČR Dům přírody a jeho vizuální identita i koncepce respektuje jednotný architektonický koncept (JAK) vytvořený pro DP v ČR. V objektu bude umístěna expozice a zázemí pro návštěvníky zahrnující toalety, provoz informačních služeb, případně drobné občerstvení. Programy budou realizovány i na dalších vhodných lokalitách v CHKO, vždy v souladu se zásadami KPNV CHKO Jizerské hory.
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	Umožňuje seznámit návštěvníky s územím NPR Jizerskohorské bučiny a stejnojmenným územím, které je zapsáno na kandidátské listině světového dědictví UNESCO, s jeho jedinečností, účelem jejího vyhlášení a dlouhodobými cíli ochrany přírody a péče o kulturně-historické hodnoty území. Pomáhá usměrňovat pohyb návštěvníků v území – směřovat pozornost do vybraných lokalit a k dalším částem infrastruktury. Jeho důležitým úkolem je vysvětlovat a prezentovat omezení, s nimiž se návštěvník v CHKO setká i pravidla, kterými by se měl při pobytu v CHKO řídit, a jejichž dodržováním aktivně přispívá k zachování přírodních i kulturně-historických hodnot území. Informační středisko CHKO Jizerské hory prezentuje NPR Jizerskohorské bučiny jako součást CHKO Jizerské hory; bude tedy vycházet ze sdělení KPNV CHKO Jizerské hory a interpretačního plánu DP a IS NPR Jizerskohorské bučiny. Vzhledem k lokalizaci IS se předpokládá zaměření na NPR Jizerskohorské bučiny a jejich zapsání na seznam WHS UNESCO. Programy budou dostupné též pro děti včetně nečtenářů (věk do 6 let).
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen) <i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů. Tučně jsou označeny nejvýznamnější cílové skupiny.</i>	(Skupina A) pěší turisté, cykloturisté (Skupina B) Rodiny s dětmi (Skupina D) dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) skupiny odborníků/amatérští přírodovědci; chataři a chalupáři (Skupina G) horolezci

Karta realizace

kód prvku	IS2
název prvku	Informační středisko CHKO Jizerské hory- Ferdinandov
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Důležité součásti prostor Informačního střediska: • Skromnávnitřní stáláexpozice • Jasný orientační systém (dle manuálu JAK) v rámci IS (toalety, informace, směr prohlídky v expozici, přístupnost apod.) • Mapa, podle níž se návštěvník zorientuje a která ho nasměruje do vhodných lokalit – zde se nacházíte (před vstupem do IS i uvnitř objektu) • Jednotící prvky dle manuálu pro navrhování návštěvnických středisek AOPK ČR JAK (vstupní cedule, interiérová mapa) • multifunkční prostor pro promítání, přednášky, programy
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: • Vybrat provozovatele IS (v případě, že AOPK ČR nebude provozovat vlastními silami) • nastavit dlouhodobý, spolehlivý způsob spolupráce a komunikace mezi zadavatelem IS a provozovatelem (v případě, že AOPK ČR nebude provozovat vlastními silami), který bude zásadní pro fungování IS v dalších letech • zajistit návaznost IS na subjekty koordinující a usměrňující práci s návštěvníky a cestovní ruch v regionu (viz Institucionální opatření) • připravit projekt IS dle schváleného Interpretačního plánu DPJizerských hor a IS a navrhnout na základě něj scénář expozice a nabídku programů a plán činnosti • zajistit finanční prostředky na realizaci • zajistit realizacistavební rekonstrukce půdy, úpravy vstupu do budovy a expozice • zajistit kvalitní personální obsazení IS • vytvořit plnohodnotný obsah IS kromě expozice (nabídka navazujících programů, pravidelné akce apod.) • připravit zapojení IS do již fungující sítě DP v ČR • připravit propojení IS se stávající informační a interpretační infrastrukturou (sítí informačních center, muzeí apod.) • zajištění provozu IS
cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např.	Většina uživatelů by díky IS měla:

celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	• chtít dodržovat pravidla chování, která jsou nezbytná pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud dodržují pravidla, aktivně přispívají k ochraně území a ochraně přírody • mít pocit, že pomáhají území i tím, že respektují správce území, místní obyvatele, ty, kdo o území pečují, i jiné skupiny návštěvníků, které v území potkají • dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO (viz hlavní sdělení) a pocítit obdiv k jedinečnosti území • dozvědět, kde se nacházejí lokality doporučené k návštěvě • pochopit, jaké je zaměření vybraných naučných stezek a expozic
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	Informační středisko se skromnou vnitřní expozicí, venkovní expozicí a prostorem pro realizaci programů souvisejících zejména s NPR Jizerskohorské bučiny.
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část a celek)	Rozpočet na realizaci IS není předmětem tohoto dokumentu, odhad max. 10 mil. Kč
Monitoring / řízení kvality	• Před schválením k výrobě by měl zhotovitel návrhy klíčových prvků expozice IS vybrané AOPK ČR otestovat na vzorku potenciálních návštěvníků, aby bylo zjištěno, zda naplňují stanovené cíle. • Provozovatel IS bude průběžně sledovat zpětnou vazbu od návštěvníků a dalších uživatelů a podněty využije v rámci své činnosti.

Karta interpretačního prvku

kód prvku	K1
název prvku	<i>Web DP Jizerských hor</i>
lokalizace prvku	Součást webu sítě návštěvnických středisek CHKO v České republice: http://www.dumprirody.cz/
popis prvku (stručně 1 věta)	Webové stránky určené návštěvníkům CHKO Jizerské hory, návštěvnického střediska CHKO (Domu přírody)
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	Základní prostředek pro prezentaci hodnot území CHKO, který nabízí návštěvníkům možnost naplánovat si návštěvu Jizerských hor. Umožňuje usměrnit očekávání návštěvníků již před příjezdem do území a směřovat jejich pozornost do vybraných lokalit a časových období roku. Umožňuje informovat návštěvníky i místní veřejnost o aktuálním dění v CHKO, včetně osvětových akcí. Umožňuje prezentovat přímo či odkazovat na podrobnější / odbornější informace, které není možné či účelné zájemcům poskytnout např. formou panelů přímo v terénu. Prostřednictvím odkazů by web měl být propojen především s webovými prezentacemi TIC, destinačního managementu a webem Správy CHKO Jizerské hory
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen) <i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů</i>	(Skupina A) pěší turisté, cykloturisté, běžci na lyžích – turisté, (Skupina B) Rodiny s dětmi (Skupina D) dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) Skupiny odborníků / amatérských přírodovědců, chataři a chalupáři (Skupina G) horolezci

Karta realizace

kód prvku	K1
název prvku	Web DP Jizerských hor
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Web bude zahrnovat tyto oblasti: • přivítání návštěvníků v území; prezentace území CHKO jako jedinečné lokality, založená na klíčových sděleních KPNV CHKO Jizerské hory • představení hlavních hodnot území a lokalit, kde je návštěvníci mohou vidět (pouze vhodné lokality viz Zdroje interpretace) • podrobnější informace o vybraných tématech, o která je zájem (dle aktuální potřeby) • mapa území CHKO a jeho nejbližšího okolí (měla by odpovídat tištěné mapě CHKO pro návštěvníky (viz Aplikační část IP CHKO, karta T1 Návštěvnícká mapa Jizerských hor), případně tematické mapy (oblasti s omezenou přístupností, geologická mapa, zajímavé kulturně-historické lokality ap.)) • usměrnění očekávání – občerstvení, odpadkové koše, dopravní dostupnost apod. + vysvětlení omezení pohybu v území – proč je nutné a k čemu je dobré • odkazy na turistické cíle a poskytované informační a průvodcovské služby (pokud jsou v souladu s cíli KPNV) • pravidla chování v území (a rady pro pohyb v území), včetně Pravidel pro návštěvníky CHKO a Kodexu terénního cyklisty • upozornění na zdravotní rizika a doporučení pro pohyb po CHKO (viz tabulka Činnosti) • kontakty pro případ ohrožení (policie, záchranáři, hasiči) • informace o aktuálním dění v CHKO a pozvánky na akce pro veřejnost • odkazy na TIC, muzea, prohlídkové objekty a další zajímavé zdroje informací o Jizerských horách včetně polské části (pokud jsou v souladu s cíli KPNV) Klíčová sdělení (myšlenky), se kterými by se mělo pracovat: všechna klíčová sdělení
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: • zajistit přípravu kvalitního obsahu již před spuštěním webu a otevřením DP • nastavit pravidla pro publikování a recenzování příspěvků a nad fungováním webu (Rada DP) • zajistit fotografie a vhodné mapy • zajistit propagaci webu a informovat o něm další zainteresované subjekty (destinační management, informační centra, ubytovatelé, obce)

	• propojit web odkazy s ostatními již existujícími weby v regionu (DM, TIC, muzea, prohlídkové objekty apod.) a vyměnit si odkazy • zajistit dlouhodobou spolupráci a pravidelnou aktualizaci informací na krajských webech a webu Czechtourismu, které budou oprávněně očekávat, že web DP bude důvěryhodným zdrojem informací o CHKO • zajistit pravidelnou aktualizaci obsahu webových stránek • zajistit chod webu (personální a finanční zajištění) • spustit web a v předstihu připravovat veřejnost na otevření DP
cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např. celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	Většina uživatelů by díky webu měla: • dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO (viz hlavní a dílčí sdělení) a pocítit obdiv k jedinečnosti území • chtít navštívit DP + dozvědět se, kde se nacházejí další lokality doporučené k návštěvě • pochopit, jaké je zaměření dalších expozic v regionu, včetně IS CHKO a kde jsou poskytovány průvodcovské služby • uvědomit si, že dodržovat pravidla chování v CHKO (včetně respektování určitých omezení) je nezbytné pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud pravidla dodržují, aktivně přispívají k ochraně Jizerských hor
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	Základní webová prezentace území, která by měla pro potenciálního i aktuálního návštěvníka vytvářet celistvý obraz území CHKO Jizerské hory. Web by měl návštěvníkovi poskytnout: a) potřebné základní turistické informace o území (dostupnost, orientace, služby, omezení, s nimiž se v CHKO setká) b) prezentovat vhodná pravidla chování při návštěvě a pobytu v CHKO, c) obsahovat podrobnější informace, které není v terénu nutné prezentovat všem a návštěvník si je v případě hlubšího zájmu může na webu snadno dohledat, d) odkazy na další užitečné existující zdroje informací o Jizerských horách
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část a celek)	Příprava obsahu: 50 – 150 tis. Kč Uveřejnění obsahu: zdarma – financováno AOPK ČR Testování / ladění: 20 – 50 tis. Kč Provoz webu (za 1 rok): práce redaktora 50 – 150 tis. Kč
Monitoring / řízení kvality	• Řízení obsahu webu bude součástí systému průběžné komunikace mezi provozovatelem DP a AOPK ČR • Před spuštěním bude obsah a forma webu otestován na vzorku potenciálních návštěvníků a bude zjišťováno, jestli naplňuje stanovené cíle • Bude průběžně sledována zpětná vazba od návštěvníků

	a dalších uživatelů (informační centra, místní subjekty v cestovním ruchu – např. ubytovatelé), která bude zohledněna při úpravách a aktualizaci obsahu webu

Karta interpretačního prvku

kód prvku	K2
název prvku	<i>Web Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy</i>
lokalizace prvku	Součást webu sítě návštěvnických středisek CHKO v České republice: http://www.dumprirody.cz/
popis prvku (stručně 1 věta)	Webové stránky určené návštěvníkům CHKO Jizerské hory, informačního střediska CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	Základní prostředek pro prezentaci hodnot území CHKO, který nabízí návštěvníkům možnost naplánovat si návštěvu Jizerských hor. Umožňuje usměrnit očekávání návštěvníků již před příjezdem do území a směřovat jejich pozornost do vybraných lokalit a časových období roku. Umožňuje informovat návštěvníky i místní veřejnost o aktuálním dění v CHKO, včetně osvětových akcí. Umožňuje prezentovat přímo či odkazovat na podrobnější / odbornější informace, které není možné či účelné zájemcům poskytnout např. formou panelů přímo v terénu. Prostřednictvím odkazů by web měl být propojen především s weby DP Jizerských hor, IS CHKO Jizerské hor - Ferdinandov, webovými prezentacemi TIC, destinačního managementu a webovými stránkami Správy CHKO Jizerské hory.
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen) <i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů</i>	(Skupina A) pěší turisté, cykloturisté, běžci na lyžích – turisté, (Skupina B) Rodiny s dětmi (Skupina D) dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) Skupiny odborníků / amatérských přírodovědců, chataři a chalupáři

Karta realizace

kód prvku	K2
název prvku	Web Informačního střediska CHKO Jizerské hory – Mariánskohorské boudy
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Web bude zahrnovat tyto oblasti: • přivítání návštěvníků v území; prezentace území CHKO jako jedinečné lokality, založená na klíčových sděleních KPNV CHKO Jizerské hory • představení hlavních hodnot území a lokalit, kde je návštěvníci mohou vidět (pouze vhodné lokality viz Zdroje interpretace) • podrobnější informace o vybraných tématech, o která je zájem (dle aktuální potřeby) • mapa území CHKO a jeho nejbližšího okolí (měla by odpovídat tištěné mapě CHKO pro návštěvníky (viz Aplikační část IP CHKO, karta T1 Návštěvnícká mapa Jizerských hor), případně tematické mapy (oblasti s omezenou přístupností, geologická mapa, zajímavé kulturně-historické lokality ap.) • usměrnění očekávání – občerstvení, odpadkové koše, dopravní dostupnost apod. + vysvětlení omezení pohybu v území – proč je nutné a k čemu je dobré • odkazy na turistické cíle a poskytované informační a průvodcovské služby (pokud jsou v souladu s cíli KPNV) • pravidla chování v území (a rady pro pohyb v území), včetně Pravidel pro návštěvníky CHKO a Kodexu terénního cyklisty • upozornění na zdravotní rizika a doporučení pro pohyb po CHKO (viz tabulka Činnosti) • kontakty pro případ ohrožení (policie, záchranáři, hasiči) • informace o aktuálním dění v CHKO a pozvánky na akce pro veřejnost • odkazy na TIC, muzea, prohlídkové objekty a další zajímavé zdroje informací o Jizerských horách (pokud jsou v souladu s cíli KPNV) Klíčová sdělení (myšlenky), se kterými by se mělo pracovat: Zejména klíčová sdělení 1 b, c; 2 c, d, e; 3 a, c, e; 4d; 5 c, d, e
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: • zajistit přípravu kvalitního obsahu již před spuštěním webu a otevřením IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy • nastavit pravidla pro publikování a recenzování příspěvků a nad fungováním webu (Rada DP a IS) • zajistit fotografie a vhodné mapy • zajistit propagaci webu a informovat o něm další zainteresované subjekty (destinační management,

	informační centra, ubytovatelé, obce) • propojit web odkazy s ostatními již existujícími weby v regionu (DP, CHKO, DM, TIC, muzea, prohlídkové objekty apod.) a vyměnit si odkazy • zajistit dlouhodobou spolupráci a pravidelnou aktualizaci informací na krajských webech a webu Czechtourismu, které budou oprávněně očekávat, že web IS bude důvěryhodným zdrojem informací o CHKO • zajistit pravidelnou aktualizaci obsahu webových stránek • zajistit chod webu (personální a finanční zajištění) • spustit web a v předstihu připravovat veřejnost na otevření IS
cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např. celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	Většina uživatelů by díky webu měla: • dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO (viz hlavní a dílčí sdělení) a pocítit obdiv k jedinečnosti území • chtít navštívit IS + dozvědět se, kde se nacházejí další lokality doporučené k návštěvě, například DP • pochopit, jaké je zaměření dalších expozic v regionu a kde jsou poskytovány průvodcovské služby • uvědomit si, že dodržovat pravidla chování v CHKO (včetně respektování určitých omezení) je nezbytné pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud pravidla dodržují, aktivně přispívají k ochraně Jizerských hor
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	Základní webová prezentace území, která by měla pro potenciálního i aktuálního návštěvníka vytvářet celistvý obraz území CHKO Jizerské hory. Web by měl návštěvníkovi poskytnout: a) potřebné základní turistické informace o území (dostupnost, orientace, služby, omezení, s nimiž se v CHKO setká) b) prezentovat vhodná pravidla chování při návštěvě a pobytu v CHKO, c) obsahovat podrobnější informace, které není v terénu nutné prezentovat všem a návštěvník si je v případě hlubšího zájmu může na webu snadno dohledat, d) odkazy na další užitečné existující zdroje informací o Jizerských horách.
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část a celek)	Příprava obsahu: 50 – 150 tis. Kč Uveřejnění obsahu: zdarma – financováno AOPK ČR Testování / ladění: 20 – 50 tis. Kč Provoz webu (za 1 rok): práce redaktora 50 – 150 tis. Kč
Monitoring / řízení kvality	• Řízení obsahu webu bude součástí systému průběžné komunikace mezi provozovatelem DP a AOPK ČR (Rada DP a IS) • Před spuštěním bude obsah a forma webu otestován na vzorku potenciálních návštěvníků a bude zjišťováno, jestli naplňuje stanovené cíle

	• Bude průběžně sledována zpětná vazba od návštěvníků a dalších uživatelů (informační centra, místní subjekty v cestovním ruchu – např. ubytovatelé), která bude zohledněna při úpravách a aktualizaci obsahu webu

Karta interpretačního prvku

kód prvku	K2
název prvku	<i>Web Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Ferdinandov</i>
lokalizace prvku	Součást webu sítě návštěvnických středisek CHKO v České republice: http://www.dumprirody.cz/
popis prvku (stručně 1 věta)	Webové stránky určené návštěvníkům CHKO Jizerské hory, informačního střediska CHKO Jizerské hory - Ferdinandov.
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	Základní prostředek pro prezentaci hodnot území CHKO, který nabízí návštěvníkům možnost naplánovat si návštěvu území Jizerských hor a zejména NPR Jizerskohorské bučiny. Umožňuje usměrnit očekávání návštěvníků již před příjezdem do území a směřovat jejich pozornost do vybraných lokalit a časových období roku. Umožňuje informovat návštěvníky i místní veřejnost o aktuálním dění v CHKO, včetně osvětových akcí. Umožňuje prezentovat přímo či odkazovat na podrobnější / odbornější informace, které není možné či účelné zájemcům poskytnout např. formou panelů přímo v terénu. Prostřednictvím odkazů by web měl být propojen především s webem DP Jizerských hor, IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy, webovými prezentacemi TIC, destinačního managementu a webovými stránkami Správy CHKO Jizerské hory.
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen) <i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů</i>	Všechny cílové skupiny návštěvníků, ale především ty skupiny, které budou nejpravděpodobnějšími návštěvníky Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Ferdinandov, tj.: (Skupina A) pěší turisté, cykloturisté (Skupina B) Rodiny s dětmi (Skupina D) dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) skupiny odborníků/amatérští přírodovědci; chataři a chalupáři (Skupina G) horolezci

Karta realizace

kód prvku	K2
název prvku	Web Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Ferdinandov
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Web bude zahrnovat tyto oblasti: • přivítání návštěvníků v území; prezentace území NPR Jizerskohorské bučiny jako jedinečné lokality, založená na klíčových sděleních KPNV CHKO Jizerské hory a IP IS NPR Jizerskohorské bučiny • představení hlavních hodnot území a lokalit, kde je návštěvníci mohou vidět (pouze vhodné lokality viz Zdroje interpretace) • podrobnější informace o vybraných tématech, o která je zájem (dle aktuální potřeby) • mapa území CHKO a jeho nejbližšího okolí (měla by odpovídat tištěné mapě CHKO pro návštěvníky (viz Aplikační část IP CHKO, karta T1 Návštěvnícká mapa Jizerských hor), případně tematické mapy (oblasti s omezenou přístupností, geologická mapa, zajímavé kulturně-historické lokality ap.)) • usměrňování očekávání – občerstvení, odpadkové koše, dopravní dostupnost apod. + vysvětlení omezení pohybu v území – proč je nutné a k čemu je dobré • odkazy na turistické cíle a poskytované informační a průvodcovské služby (pokud jsou v souladu s cíli KPNV) • pravidla chování v území (a rady pro pohyb v území), včetně Pravidel pro návštěvníky CHKO a Kodexu terénního cyklisty • upozornění na zdravotní rizika a doporučení pro pohyb po CHKO (viz tabulka Činnosti) • kontakty pro případ ohrožení (policie, záchranáři, hasiči) • informace o aktuálním dění v CHKO a pozvánky na akce pro veřejnost • odkazy na TIC, muzea, prohlídkové objekty a další zajímavé zdroje informací o Jizerských horách (pokud jsou v souladu s cíli KPNV) Klíčová sdělení (myšlenky), se kterými by se mělo pracovat: Zejména klíčová sdělení 1d, e; 2a, b, e; 3e; 4c, d
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: • zajistit přípravu kvalitního obsahu již před spuštěním webu a otevřením IS • nastavit pravidla pro publikování a recenzování příspěvků a nad fungováním webu (Rada DP a IS) • zajistit fotografie a vhodné mapy • zajistit propagaci webu a informovat o něm další zainteresované subjekty (destinační management, informační centra, ubytovatelé, obce)

	• propojit web odkazy s ostatními již existujícími weby v regionu (DP, CHKO, DM, TIC, muzea, prohlídkové objekty apod.) a vyměnit si odkazy • zajistit dlouhodobou spolupráci a pravidelnou aktualizaci informací na krajských webech a webu Czechtourismu, které budou oprávněně očekávat, že web IS bude důvěryhodným zdrojem informací o CHKO Jizerské hory a NPR Jizerskohorské bučiny • zajistit pravidelnou aktualizaci obsahu webových stránek • zajistit chod webu (personální a finanční zajištění) • spustit web a v předstihu připravovat veřejnost na otevření IS
cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např. celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	Většina uživatelů by díky webu měla: • dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO a NPR (viz hlavní a dílčí sdělení) a pocítit obdiv k jedinečnosti území • chtít navštívit IS + dozvědět se, kde se nacházejí další lokality doporučené k návštěvě, například DP • pochopit, jaké je zaměření dalších expozic v regionu a kde jsou poskytovány průvodcovské služby • uvědomit si, že dodržovat pravidla chování v CHKO (včetně respektování určitých omezení) je nezbytné pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud pravidla dodržují, aktivně přispívají k ochraně Jizerských hor
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	Základní webová prezentace území, která by měla pro potenciálního i aktuálního návštěvníka vytvářet celistvý obraz NPR Jizerskohorské bučiny v rámci CHKO Jizerské hory. Web by měl návštěvníkovi poskytnout: a) potřebné základní turistické informace o území (dostupnost, orientace, služby, omezení, s nimiž se v CHKO setká) b) prezentovat vhodná pravidla chování při návštěvě a pobytu v CHKO, c) obsahovat podrobnější informace, které není v terénu nutné prezentovat všem a návštěvník si je v případě hlubšího zájmu může na webu snadno dohledat, d) odkazy na další užitečné existující zdroje informací o Jizerských horách.
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část a celek)	Příprava obsahu: 50 – 150 tis. Kč Uveřejnění obsahu: zdarma – financováno AOPK ČR Testování / ladění: 20 – 50 tis. Kč Provoz webu (za 1 rok): práce redaktora 50 – 150 tis. Kč
Monitoring / řízení kvality	• Řízení obsahu webu bude součástí systému průběžné komunikace mezi provozovatelem DP a AOPK ČR (Rada DP a IS) • Před spuštěním bude obsah a forma webu otestován na vzorku potenciálních návštěvníků a bude zjišťováno, jestli

	naplňuje stanovené cíle Bude průběžně sledována zpětná vazba od návštěvníků a dalších uživatelů (informační centra, místní subjekty v cestovním ruchu – např. ubytovatelé), která bude zohledněna při úpravách a aktualizaci obsahu webu

Karta interpretačního prvku

kód prvku	S1
název prvku	<i>Suvenýry</i>
lokalizace prvku	K dispozici v DP a IS
popis prvku (stručně 1 věta)	Suvenýry z návštěvy CHKO Jizerské hory, DP a kteréhokoli z obou IS
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	Umožňuje připomenout návštěvníkům území CHKO a sdělení, která viděl, zažil v expozici DP a IS i po návratu domů. Suvenýry jsou důležitým pojítkem mezi územím a návštěvníkem. Mohou skrz vzpomínky na zajímavé zážitky připomenout informace o území. Alespoň u části suvenýrů by měla být vazba nejen na CHKO, ale přímo i DP a IS (např. maskot DP, druhy zmiňované jako součást expozice, slogan připomínající klíčová sdělení). Při volbě suvenýrů a typu propagace, je stále potřeba dbát na účel DP a obou IS, např. je-li celkovou myšlenkou usměrnění toku a množství návštěvníků + usměrňování jejich očekávání, je důležité zvážit, jaké motivy a jaká místa vybrat na pohlednici. Pokud budou samostatně prezentovány DP a IS, měly by na pohlednici být kontakty, kde si návštěvník může najít další informace, včetně toho, kdy jsou DP a IS otevřeny. Výběr suvenýrů je vhodné konzultovat s DM (zkušenosti s reakcemi návštěvníků a trendy v marketingu) a Správou CHKO. <u>Suvenýry (stejně jako ostatní interpretační prvky v CHKO) by nikdy v návštěvníkovi neměly budit dojem a očekávání, které území nemůže splnit.</u> Základní pravidla a některé typy suvenýrů pro DP uvádí JAK.
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen)	(Skupina A) pěší turisté, cykloturisté, běžci na lyžích - turisté (Skupina B) Rodiny s dětmi

<i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů</i>	(Skupina D) dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) skupiny odborníků/amatérští přírodovědci

Karta realizace

kód prvku	S1
název prvku	Suvenýry
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Vhodné jsou např. suvenýry s motivem maskota DP. Zajímavé budou suvenýry, které jsou praktické a zároveň dokreslují charakter území a pobytu v něm: menší čokolády s tematickým potiskem na obalu, energetické tyčinky, regionální výrobky, které se dají využít jako svačina, ale i jako suvenýr z území, ale například i balíčky papírových kapesníků (umožňují potisk, je tedy možné s nimi cíleně pracovat – jsou důležitou součástí osvěty „uklízej po sobě“ a upřednostňování tohoto typu rozložitelného odpadu před stále více se šířícími vlhčenými ubrousky, které jsou velkým problémem a v přírodě se rozkládají nepoměrně déle; dále reflexní pásky pro cyklisty, bidony... Využít lze také např. klasické předměty jako trička, plátěné tašky (kvalitní), dřevěné tužky, guma, omalovánky, hrníčky, magnety. Klíčová sdělení (myšlenky), se kterými by se mělo pracovat: • lze využít klíčová sdělení vypovídající o charakteru území a vtipně (i výtvarně) je zpracovat, např. tetřívka obecná – <i>V Jizerkách jsem (ještě) doma</i> • suvenýry s nápisy by mohly podpořit snahy o udržení zvláštního charakteru území, ale také motivovat a ocenit správné chování, např. omezení nočního lyžování (<i>Kdo má rád přírodu, v noci spí</i>) na reklamní placce - buttonu nebo <i>Nezanechám stopu</i> na plastové toaletní lopatice Sdělení by však měl být pouze omezený počet a měla by jasně oslovovat cílové skupiny návštěvníků
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: • zvolit vhodné suvenýry po konzultaci s pracovníky DM, informačních center a provozovatelů atraktivit, kteří mají největší přehled o tom, jaký typ suvenýrů je návštěvníky žádaný – mít přitom ale na paměti cíle interpretace a sdělení! Nejde jen o podporu cestovního ruchu bez jiného cíle. • vytvořit maskota DP, aby se s ním dalo pracovat • navrhnout vhodné texty (slogany) v souladu se sděleními • zajistit návrhy a výrobu • zajistit distribuci • zajistit finanční prostředky

cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např. celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	Většina uživatelů by si díky suvenýrům měla připomenout: • příběhy, které charakterizují CHKO a které se objevily v expozici DP • v čem spočívá jedinečnost CHKO (hlavní sdělení) • že svým chováním (podle pravidel) aktivně přispěli k ochraně území • zážitek z území (a má možnost dát o jedinečnosti území vědět dalším lidem) • pocit, že zakoupením suvenýru podpořili CHKO a region (proto by mělo jít o regionální výrobky)
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	Různé předměty jako: sklenička medu, trička, cyklistické dresy, plátěné tašky, dřevěné tužky, pohlednice, magnetky, reflexní bezpečnostní pásky na rukáv (používané cyklisty nebo chodci, kteří musí jít po špatně osvětlených cestách nebo silnici), bidony s potiskem, čokoládky, energetické tyčinky, papírové kapesníky, hroznový cukr – vše s potiskem, malé kalendáříky s čísly pro případ ohrožení apod.
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část a celek)	Med s potiskem 1ks: 200-300 Kč Tričko s potiskem 1ks: 200-500 Kč Cyklistický dres s potiskem 1ks: 400-800 Kč Plátěná taška s potiskem 1ks: 200-400 Kč Dřevěné tužky s potiskem 1ks: 30-50 Kč Reflexní páska s potiskem 1ks: 30-50 Kč Bidony s potiskem 1ks: 150-300 Kč
Monitoring / řízení kvality	Bude průběžně sledována prodejnost suvenýrů a zpětná vazba od návštěvníků a dalších uživatelů (DM, místní subjekty v cestovním ruchu – např. ubytovatelé, informační centra), která bude zohledněna při případných úpravách a aktualizaci obsahu (např. vhodné slogany na suvenýrech)

Karta interpretačního prvku

kód prvku	P1
název prvku	<i>Návštěvnické programy DP a IS a mobilním infobodu</i>
lokalizace prvku	areál DP Jizerských hor (nutno rozhodnout o finální lokalizaci), IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy IS CHKO Jizerské hory - Ferdinandov, jejich okolí, území CHKO (dle umístění mobilního infobodu) i jeho okolí – viz příloha Zdroje interpretace
popis prvku (stručně 1 věta)	Vytvoření základní nabídky návštěvnických programů pro hlavní cílové skupiny návštěvníků DP a IS
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	Návštěvnost DP a IS je očekávána v hlavních turistických sezónách (DP otevřen celoročně, IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy s omezeními v zimní sezóně též celoročně, IS CHKO Jizerské hory - Ferdinandov května do října, mobilní infobod od dubna/května do října a dle potřeby v souvislosti se sportovními akcemi – například Jizerská padesátka) i mimo ně. Zejména v období mimo hlavní prázdninovou turistickou sezónu lze očekávat, že významnou část návštěvníků DP a IS budou tvořit školní skupiny, už před začátkem prázdnin a pak po jejich skončení také rodiny s malými dětmi. Proto je potřeba připravit atraktivní nabídku programu odpovídající potřebám nejdůležitějších cílových skupin návštěvníků v daných obdobích. Doporučujeme tvůrcům programů, aby přípravu konzultovali s odborníky na interpretaci, pedagogickými pracovníky, pracovníky – lektory středisek ekologické výchovy, muzejními pedagogy či lektory např. ZOO a pracovníky již zavedených Domů přírody v ČR POZOR:Interpretační programy nabízené v DP a IS (včetně programů pro školní skupiny) musí být podle požadavků Ministerstva životního prostředí odlišné od klasických výukových programů nabízených středisky ekologické výchovy (!)
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen) <i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů</i>	(Skupina A) pěší turisté, cykloturisté, běžci na lyžích - turisté (Skupina B) Rodiny s dětmi (Skupina D) dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) skupiny odborníků/amatérští přírodovědci, chataři a chalupáři, účastníci sportovních akcí

Karta realizace

kód prvku	P1
název prvku	<i>Návštěvnícké programy DP a IS</i>
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Klíčová sdělení (myšlenky), se kterými by se mělo v aktivitě především pracovat: • konkrétní sdělení podle účelu a cíle programu • zvolené sdělení musí vycházet z IP CHKO a IP DP a IS • sdělení by mělo být zmíněno v expozici DP nebo IS a realizováno ve vhodné lokalitě v areálu DP či IS nebo v blízkém okolí, případně širším území CHKO (případně vhodném území za hranicí CHKO)
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: • vybrat vhodná základní témata programů i lokality • vybrat vhodného zpracovatele, případně partnera, který má v této oblasti práce s veřejností zkušenosti a bude při přípravě programů spolupracovat • u programů pro školy je nezbytná úzká spolupráce s pedagogy z místních škol, kteří region dobře znají, ale znají také potřeby svých kolegů • zajistit kvalitního realizátora programů, který je povede (personálně vázán k DP a IS)
cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např. celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	Většina návštěvníků, kteří absolvují program, by měla: • dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO (viz hlavní sdělení) či konkrétní zvolené lokality v CHKO a okolí • chtít dodržovat pravidla chování, která jsou nezbytná pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud dodržují pravidla, aktivně přispívají k ochraně území • získat pocit, že čas strávený v DP či IS a na navštívené lokalitě je dobře strávený čas (především pedagogové, rodiče, vedoucí)
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	• zpracovaný návštěvnícký program včetně metodiky a pomůcek
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část a celek)	Konzultace volby základních témat a sdělení ke zpracování, průběžné konzultace: 3-5 tis. Kč Zpracování programu: 20-50 tis. Kč Pomůcky: 2-10 tis. Kč

Monitoring / řízení kvality	• V průběhu procesu přípravy programu proběhnou konzultace se zástupci cílové skupiny a před spuštěním bude program otestován na vzorku potenciálních návštěvníků. Bude zjišťováno, jestli naplňuje stanovené cíle. • V dalším období bude sledována zpětná vazba, která bude zohledněna při případné aktualizaci/změně aktivity programu

Karta interpretačního prvku

kód prvku	P2
název prvku	<i>Průvodcovské služby DP a IS, toulavá interpretace</i>
lokalizace prvku	areál DP Jizerských hor a blízké okolí, IS CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy, IS CHKO Jizerské hory - Ferdinandov, území celé CHKO a okolí, viz příloha Zdroje interpretace
popis prvku (stručně 1 věta)	• Vytvoření nabídky tras s vyškoleným průvodcem pro návštěvníky DP a IS • Vyškolení „toulavce“ – toulavého interpretátora
význam prvku (1 odstavec, proč je důležitý)	Nabídka průvodcovských služeb v rámci vnitřní expozice DP nebo IS a jejich nejbližšího okolí, případně i v širším okolí DP a IS a na souvisejících lokalitách může významně zkvalitnit návštěvnický zážitek a přispět k vyšší efektivitě interpretace. Úspěšná nabídka předpokládá proškolené interpretační průvodce schopné zaujmout různé skupiny návštěvníků a přiblížit jim jedinečnost území prostředky a příklady, kterým porozumí. Toulavá interpretace osloví návštěvníky v nejcennějších a návštěvnický zatížených lokalitách (např. Čihadla, Jizerka, Smědava), kde není k dispozici jiné interpretační zázemí (DP, IS).
Cílová skupina (1 věta – pro koho je prvek určen) <i>Pozn: v závorce je uvedeno příslušné označení cílové skupiny v plánovací části KPNV a interpretačních plánů</i>	(Skupina A) pěší turisté, cykloturisté, běžci na lyžích - turisté (Skupina B) Rodiny s dětmi (Skupina D) dětské skupiny a tábory, školní výlety, senioři (Skupina E) skupiny odborníků/amatérští přírodovědci, chataři a chalupáři, účastníci sportovních akcí

Karta realizace

kód prvku	P2
název prvku	<i>Průvodcovské služby DP a IS, toulavá interpretace</i>
sdělení nebo témata interpretace (bodově, zahrnuje i informační věci, např. mapa, pravidla chování, přehled historie lokality...)	Klíčová sdělení (myšlenky), se kterými by se mělo v aktivitě především pracovat: • konkrétní sdělení podle účelu a cíle programu • zvolené sdělení musí vycházet z IP CHKO a IP DP a IS • sdělení by mělo být zmíněno v expozici DP nebo IS a/nebo zahrnuto do programu ve vhodné lokalitě v areálu DP či IS nebo v blízkém okolí, případně širším území CHKO nebo ve vhodném území za hranicí CHKO)
věci k dořešení (co je potřeba vymyslet a udělat, např. určit přesné umístění panelu, určit přesnou velikost, vyřešit napojení na elektřinu/zdroj energie, vybudovat stojan a nainstalovat panely)	Je třeba dořešit: • zajistit proškolení pracovníků DP a případných dalších zájemců/poskytovatelů průvodcovských služeb na území CHKO a v jeho okolí v technikách práce interpretačního průvodce • zajistit proškolení zájemců o poskytování toulavé interpretace • vybrat vhodná základní témata exkurzí a vhodné lokality pro průvodcované exkurze a toulavou interpretaci
cíle interpretace (co by měla většina uživatelů získat, např. celkový přehled o historii místa, motivaci k návštěvě dalších míst, kontaktní informace na správce, kontakt na web o lokalitě, posílení vědomí o místní historii, motivaci k tomu, dozvědět se více)	Většina návštěvníků, kteří absolvují program, by měla: • dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO (viz hlavní sdělení), či konkrétní zvolené lokality v CHKO a okolí • chtít dodržovat pravidla chování, která jsou nezbytná pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud dodržují pravidla, aktivně přispívají k ochraně území • získat pocit, že čas strávený v DP či IS, na navštívené lokalitě či s toulavým interpretátorem je dobře strávený čas
prostředek interpretace (podrobný popis řešení prvku – co je to, jak velké, z jakých částí se skládá, jak by mělo fungovat)	• nabídka exkurzí DP a IS vedených proškolenými interpretačními průvodci zaměřená na různá témata, různé cílové skupiny a různé lokality (měly by odpovídat potřebám a problémům, které se v CHKO aktuálně řeší, např. managementová opatření, záchrana tetřívka, návrat vlka apod.) • průvodci proškolení k toulavé interpretaci
odhadované náklady na realizaci (co stojí která část)	Proškolení průvodců (5denní intenzivní kurz interpretačního průvodce): 45-60 tis. Kč (pro až 15 zájemců)

a celek)	Vytvoření průvodcovaného okruhu, včetně nezbytných konzultací a případných pomůcek: 20-40 tis. Kč Proškolení toulavých interpretátorů (5 denní intenzivní kurs toulavé interpretace): asi 50 000 Kč Zpracování plánu toulavé interpretace (lokality, témata a sdělení, časy): 20 – 40 000 Kč
Monitoring / řízení kvality	• školení povedou certifikovaní školitelé interpretačních průvodců • v dalším období budou dle potřeby probíhat konzultace průvodců se školiteli • namátkově bude probíhat hodnocení práce průvodců formou mystery shoppingu / inkognito hodnotitele

Rámcový harmonogram

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
	INSTITUCIONÁLNÍ OPATŘENÍ						
	Zajistit dostatečnou kapacitu pracovníka pro práci s veřejností na Správě CHKO Jizerské hory pro agendu území CHKO, vč. komunikace s DP a IS	X	X	X	X	X	Průběžně
	Nalézt vhodného provozovatele DP a IS a uzavřít s ním dohodu o zajištění provozu		X	X			
	Kvalitně obsadit pracovní pozice v DP a IS		X	X	X	X	Tak, aby se mohli zapojit do příprav a realizace DP (programová náplň) před otevřením DP
	Zajistit průběžnou koordinaci a komunikaci – vytvoření Stálé pracovní skupiny		X	X	X	X	Co nejdříve, nejlépe 2020, dále průběžně
	ČINNOSTI						
	Koncepční						
1	Zajistit přípravu DP a obou IS, rozhodnout o umístění DP		X	X	X		Připravit do dotačních titulů podle jejich vyhlášení
2	Zajistit realizaci DP a obou IS			X	X	X	Realizace 2021-2023
3	Zajistit provoz DP a obou IS					X	Provoz 2023 a dál
4	Sledovat vnější prezentaci území formující obraz území a očekávání návštěvníka a systematicky ji ovlivňovat	X	X	X	X	X	Průběžně

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
5	Vytvořit komunikační kanály a zajistit jejich dlouhodobé fungování v rámci Stálé pracovní skupiny, především funkční přenos informací mezi DP a IS a AOPK ČR a DM		X	X	X	X	Průběžně
6	Koordinace kroků a komunikace v rámci jednotlivých institucí, jednotná komunikace o CHKO navenek		X	X	X	X	Průběžně
7	Vytvořit marketingovou strategii pro DP a IS, pracovat s vizuální identitou DP stanovenou manuálem (JAK) + maskotem DP			X	X	X	Souběžně s realizací DP a IS
8	Dlouhodobě podporovat návaznost a synergii dalších částí návštěvnické infrastruktury a služeb v území, spolupracovat s partnery		X	X	X	X	Průběžně
9	U všech částí infrastruktury v okolí DP a IS jasně stanovit, kdo za ni bude zodpovědný, bude monitorovat její stav a bude ji udržovat (včetně značení)		X	X	X	X	U stávající infrastruktury co nejdříve, jinak vždy v době vzniku nové infrastruktury
10	Podílet se na monitoringu návštěvnosti CHKO a jeho dopadů na území		X	X	X	X	Průběžně
11	Spolupracovat na sledování rozvoje nových sportů a aktivit, které mohou negativně ovlivnit návštěvnický zážitek		X	X	X	X	Průběžně

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
12	Spolupracovat na aktualizaci pravidel chování pro návštěvníky CHKO a upozornění na možná zdravotní rizika		X	X	X	X	Průběžně
13	Připravit upozornění na možná základní zdravotní rizika a nutné vybavení		X	X	X	X	Co nejdříve, průběžně aktualizovat
14	Spolupracovat na přípravě nízkonákladových možností trávení volného času		X	X	X	X	Průběžně, zohlednit při přípravě DP a IS
15	Provazovat existující a vznikající trasy s nabídkou místních služeb v obcích	X	X	X	X	X	Průběžně, zohlednit při přípravě DP a IS
16	Udržovat vlastní návštěvnickou infrastrukturu v dobrém stavu, pravidelně provádět kontrolu značení a orientačních prvků	X	X	X	X	X	Co nejdříve zajistit u stávající infrastruktury a pak vždy při vzniku nové infrastruktury/produktu
17	Pravidelně a podle potřeby hodnotit vlastní činnost a pracovat s výsledky hodnocení					X	Po zahájení provozu, dále průběžně
18	Udržovat dobrou kvalitu poskytovaných služeb v DP a IS, včetně vzdělávání zaměstnanců				X	X	Je nutno začít ještě před otevřením DP, aby bylo dosaženo požadovaného standardu, pak průběžně

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
	Komunikace						
1	Zajistit pravidelnou činnost Stálé pracovní skupiny		X	X	X	X	Průběžně
2	Komunikovat limity, specifika území i vhodné způsoby jeho využití návštěvníkům, i subjektům v cestovním ruchu		X	X	X	X	V případě potřeby už při přípravě a realizaci DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
3	Komunikovat s médii na základě pokynů Stálé pracovní skupiny, znalosti místních poměrů, aktuálních a přesných informací, předcházet nedorozuměním		X	X	X	X	V případě potřeby už při přípravě a realizaci DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
4	Zajistit komunikaci a spolupráci s různými typy organizací působících v území mimo strukturu Stálé pracovní skupiny		X	X	X	X	V případě potřeby už při přípravě a realizaci DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
5	Komunikovat pravidla chování v CHKO a propagovat nabídku vhodných tras a programů DP		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
6	Komunikovat návštěvníkům území citlivost některých částí CHKO, doporučené vybavení, nakládání s odpady		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, po otevření DP a IS průběžně

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
7	Komunikovat návštěvníkům lokalizaci a kapacitu parkovišť v obcích i mimo obce a dostupné služby a infrastrukturu		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
8	Informovat o možných rizicích pohybu po území. Zdůrazňovat potřebu respektu mezi skupinami návštěvníků i návštěvníků k místním obyvatelům.		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
	Infrastruktura						
1	Vytvořit expozici a doprovodnou infrastrukturu DP a obou IS tak, aby byly obsahově i po formální stránce souladu s KPNV a dobrou praxí v interpretaci místního dědictví.		X	X	X	X	Vytvořit pro DP a IS, pak průběžně podle potřeby aktualizovat a upravovat
2	Sledovat a upozorňovat vydavatele turistických map či provozovatele on-line map na případné změny tras či označení lokalit, aby neposkytovali zavádějící informace		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
3	Udržovat infrastrukturu v dobrém stavu uvnitř i v okolí DP a obou IS		X	X	X	X	Průběžně
4	Odstraňovat neaktuální či nefunkční infrastrukturu v areálu DP a obou IS a nejbližším okolí		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, po otevření DP a IS průběžně

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
5	Každou přípravu či aktualizaci infrastruktury, produktu cestovního ruchu či interpretační služby DP a obou IS plánovat s přihlédnutím k IP území, zásadám dobré interpretace a limitům využití území stanoveným v KPNV		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
	Dopravní dostupnost a parkoviště						
1	Vyřešit dostatečnou parkovací kapacitu pro návštěvníky DP a IS Ferdinandov přímo u objektu DP/IS či v jeho blízkosti		X	X	X	X	Při přípravě DP a IS, pak průběžně sledovat
2	Zajistit na příjezdových komunikacích v dostatečném okruhu naváděcí systém pro DP a IS, podle potřeby ho upravovat a udržovat ho stále funkční			X	X	X	Při přípravě DP - tak, aby byl v době otevření hotov a funkční, pak průběžně sledovat
3	Zajistit vyznačení přístupu k DP a IS, označit DP a IS v souladu s vizuální identitou (danou grafickým manuálem a JAK) pro všechny DP v ČR .			X	X	X	Při přípravě DP - tak, aby byl v době otevření hotov a funkční, pak průběžně sledovat
4	Zajistit a poskytovat návštěvníkům v DP a IS možnost odložit a uschovat kola a zavazadla		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, po otevření DP a IS průběžně
5	Zajistit snadnou orientaci v areálu a budově DP a IS a udržovat orientační systém funkční			X	X	X	Při přípravě DP - tak, aby byl v době otevření hotov a funkční, pak průběžně sledovat

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
	Regionální produkty a suvenýry						
1	Identifikovat vhodné regionální produkty a nabízet je v DP a IS			X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, pak průběžně
2	V případě zájmu destinačního managementu regionální produkty certifikovat, zvážit certifikaci kvalitních služeb a zážitků nabízených DP a IS			X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, pak průběžně dle zájmu
	Programy						
1	Vytvářet programy pro návštěvníky DP a IS tak, aby naplňovaly účel a cíle KPNV		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, pak průběžně
2	Připravit postupně ke každé exponované návštěvnické lokalitě programy pro cílové skupiny návštěvníků		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, pak průběžně, doplňovat a aktualizovat dle potřeby a výsledků průzkumů návštěvníků (zájem, témata)
3	Vytvářet programy pro školní skupiny v rámci výuky i na školních výletech a pro organizované skupiny dětí mimo školní výuku		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, pak průběžně, doplňovat a aktualizovat dle potřeby a výsledků průzkumů návštěvníků (zájem, témata)
4	Připravovat cíleně programy, které umožní nízkonákladové trávení volného času		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, pak průběžně, doplňovat a aktualizovat dle potřeby a výsledků průzkumů návštěvníků (zájem, témata)

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
5	Zpracovat celoroční nabídku programů pro místní obyvatele, chataře a chalupáře		X	X	X	X	Zohlednit při přípravě DP a IS, pak průběžně, doplňovat a aktualizovat dle potřeby a výsledků průzkumů návštěvníků (zájem, témata)
6	Vyškolit personál DP a IS, místní průvodce a toulavce, aby dokázali vhodným způsobem využívat nástroje interpretace místního dědictví		X	X	X	X	Tak, aby byli připraveni na otevření DP, následně školit průběžně dle potřeby (personál) a zájmu (průvodci)
Kód	PROJEKTY						
DP1	Dům přírody Jizerských hor		X	X	X	X	Příprava 2020/2021, realizace dle dostupnosti prostředků (2021/2022), následně provoz (2023)
IS1	Informační středisko CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy		X	X	X	X	Příprava 2020/2021, realizace dle dostupnosti prostředků (2021/2022), následně provoz (2023)
IS2	Informační středisko CHKO Jizerské hory-Ferdinandov		X	X	X	X	Příprava 2020/2021, realizace dle dostupnosti prostředků (2021/2022), následně provoz (2023)
K1	Web Domu přírody Jizerských hor		X	X	X	X	Příprava 2020, realizace v návaznosti na realizaci DP (2021/2022), údržba průběžně
K2	Web Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Mariánskohorské boudy		X	X	X	X	Příprava 2020, realizace v návaznosti na realizaci DP (2021/2022), údržba průběžně
K3	Web Informačního střediska CHKO Jizerské hory - Ferdinandov						Příprava 2020, realizace v návaznosti na realizaci DP (2021/2022), údržba průběžně

Číslo	Název opatření / prostředek interpretace	2019	2020	2021	2022	2023	Komentář
S1	Suvenýry			X	X	X	Příprava od 2021, realizace 2022, základní část k otevření DP a obou IS (2023), pak průběžně
P1	Návštěvnické programy DP a obou IS			X	X	X	Příprava od 2021, základní připraveny k otevření DP a obou IS, pak průběžně dle potřeby
P2	Průvodcovské služby DP a obou IS, toulavá interpretace			X	X	X	Příprava od 2021, základní připraveny k otevření DP a obou IS, pak průběžně dle potřeby

Příloha 1 – Zdroje interpretace

Jednotlivé zdroje z hlediska jejich interpretačního potenciálu proběžného návštěvníka. Přihlíží k limitům území a uvádí zdroje CHKO Jizerské hory a nejbližšího okolí CHKO, které jsou vhodné a reálně využitelné pro interpretaci.

Geologie a geomorfologie, skalní útvary

Jizerské hory mají tvar mírně ukloněné plošiny, tzv. hrášťové kry, nejvyšší na severu a severozápadě, kde výškový rozdíl mezi údolím Smědé a skalnatými vrcholy Frýdlantského cimbuří nebo Paličnicku dosahuje 500 – 600 m, a mírně se svažující k jihu.

Horninou formující největší část Jizerských hor je žula, převážně tzv. biotitický granodiorit, která je součástí krkonoško-jizerského plutonu a na povrch se dostala vlivem odnosu nadloží a zvětráváním. Vlivem čtvrtohorního mrazového zvětrávání v blízkosti pevninského ledovce vznikly pro Jizerské hory typické skalní útvary, například vrcholová skaliska na Paličnicku, Jizeře, Ořešnicku nebo Frýdlantském cimbuří, skalní věže (Oldříšek, Sněhulák, Temná věž), skalní mísy (například na Finkově kameni, Skalním hradu, Čertově odpočinku, na skále Kukani), skalní brány (u Temné věže, na Špičáku, u Oldříška na trase naučné stezky Oldřichovské skály a háje), skalní bludiště na Maliníku, balvanité stráně na severních a severozápadních svazích (podél Viničné cesty, v údolí Štolpichu, Hájeného potoka, Černého potoka).

Výsledkem třetihorních výlevů vyvěřelin je například Bukovec, který je nejvyšší třetihorní čedičovou kupou na východ od Labe.

Oblast nejvyššího vrcholu Jizerských hor na polské straně (Vysoký hřbet jizerský, Wysoka kopa) tvoří přeměněné horniny, tzv. jizerské ortoruly. Pás přeměněných hornin (hlavně svorů) je na severovýchodní straně hor, kolem Nového Města pod Smrkem. Vápenec a mramor tvoří Vápenný vrch u Raspenavy.

Safírový potok býval v minulosti cílem hledačů drahých kamenů; dnes je ložisko vyčerpané a je součástí NPR Rašeliniště Jizerky.

Rostlinstvo a živočišstvo

V Jizerských horách se vyskytuje na padesát zvláště chráněných druhů rostlin, z toho 4 kriticky ohrožené (vratička heřmánkolistá, hruštička prostřední, blatnice bahenní a hořeček ladní).

V listnatých lesích s převahou buku na severních a severozápadních svazích hor roste i, např. měsíčnice vytrvalá, lýkovec jedovatý, mléčivec alpský, vzácně lilie zlatohlavá a vranec jedlový. Ve zbytcích původních klimaxových smrčín na náhorní plošině na vrcholech se vyskytuje např. podbělice alpská, čípek objímavý a papratka horská.

Výjimečné společenství rostlin hostí díky čedičovému podkladu bohatému na živiny Bukovec; rostou zde horské druhy, např. oměj šalamounek a hořec tolitovitý, i rostliny dávající přednost teplejšímu klimatu, např. sasanka pryskyřníkovitá, kyčelnice cibulkonosná, dymnivka dutá a dymnivka bobovitá. CHKO Jizerské hory má ve znaku upolín nejvyšší, který roste zejména na loukách na úpatí Bukovce.

K typickým rostlinám rašelinišť patří borovice kleč, borůvka bažinná, kyhanka sivolistá, klikva bahenní, šicha černá a masožravá rosnatka okrouhlolistá; vzácně se vyskytuje blatnice bahenní, ostrice chudokvětá a mokřadní a suchopýrek trsnatý. Mimořádně významný je výskyt jalovce obecného nízkého (Malá Jizerská louka).

Na druhově bohatých loukách v podhůří se vyskytují orchideje prstnatec májový, prstnatec listenatý, vemeník zelenavý a pětiprstka žežulník, a také vachta trojlístá a prha arnika. Na místech, kde je vysoká hladina spodní vody, najdeme vlhkomilné rostliny – prstnatce, vachtu trojlistou, všivec bahenní (na Malé Straně) a upolín nejvyšší.

Pro Jizerské hory jsou charakteristická živočišná společenstva horských klimaxových smrčín, rašelinišť a bučin. Na rozdíl od sousedních Krkonoš zde chybí přirozené alpinské a subalpinské pásmo. Významná je zejména severská fauna rašelinišť, s některými glaciálními relikty.

V horských lesích žijí střevlíci, tesaříci a vzácný kovařík *Diacanthus undulatus*. Významné reliktní druhy bezobratlých žijí na rašeliništích, nejznámější je pavouk slíďák *Arctosa cinerea* (vyskytuje se v Čechách pouze na třech lokalitách a štěrko písčité náplavy Jizery jsou jednou z nich). V NPR Jizerskohorské bučiny se vyskytují motýli bělopásek topolový, batolec duhový, batolec červený a martináček bukový. V povodí Holubího potoka přežívá populace raka říčního.

Mlok skvrnitý žije v bukových lesích, hojný je čolek horský, slepýš křehký a zmije obecná. Do potoků, jejichž voda byla ještě nedávno příliš kyselá, se navracejí ryby, zejména pstruh obecný a střevle potoční, vzácně se vyskytuje mihule potoční. V údolních nádržích jsou vysazeny populace sivena amerického.

V bučinách vzácně hnízdí čáp černý, včelojed lesní, holub doupňák a lejsek malý, na skalních věžích sokol stěhovavý. Na náhorní plošině žije linduška luční, v celých horách se vyskytují krkavci. Díky instalaci budek vzrostla populace sýce rousného, puštíka obecného, poštolky obecné i kulíška nejmenšího. Zejména na rašeliništích hnízdí čečetka zimní, bramborníček hnědý, bekasína otavní, výjimečně kos horský. Klesá početnost populace tetřívka obecného, jemuž vyhovovaly odlesněné plochy na náhorní plošině; teď je třeba se postarat, aby tyto plochy byly oboveny. Horské a podhorské louky jsou hnízdištěm chřástala polního a hýla rudého.

Mezi běžné obyvatele Jizerských hor patří zmije obecná, ještěrka živorodá a mlok skvrnitý.

V důlních štolách u Nového Města pod Smrkem a ve štole u Protržené přehrady zimují netopýři, nejvzácnější jsou pobřežní, velkouchý a severní. Škody v lesích působí přemnožená jelení zvěř. Do hor se vrátil rys a byla zaznamenána také přítomnost vlka.

Lesy

Lesnatost CHKO Jizerské hory je skoro 76%; lesní ekosystémy jsou nejrozsáhlejším a nejvýznamnějším přírodním fenoménem Jizerských hor. Původní bukojedlosmrkový sudetský prales byl na většině území s výjimkou obtížně dostupných míst (části severních a severozápadních svahů, vrcholové smrčiny, rašeliniště) rozvrácen těžbou zejména pro potřeby sklářství a nahrazen ekologicky nestabilními stejnověkými smrkovými monokulturami, náchylnými ke škodám škůdci, větrem a imisemi.

Strmé severní svahy hor pokrývají polopřirozené listnaté porosty s převahou buku lesního, plošně nejrozsáhlejší v Čechách; většina tohoto území je chráněna jako NPR Jizerskohorské bučiny.

Smrčiny na náhorní plošině se v 80. letech 20. století rozpadly vlivem imisní zátěže z elektráren na území Polska a Německa a nevhodného lesního hospodaření a byly vykáceny na ploše asi 100 km². Imisně postižené odlesněné plochy byly s velkým úsilím zalesněny; nyní probíhá tzv. rekonstrukce

porostů, tedy vyřezávání náhradních druhů (zejména smrku pichlavého, modřínu a břízy) a dosazování místních druhů dřevin, zejména smrku ztepilého a listnáčů. Porosty smrku pichlavého jsou decimovány kloubnatkou například v oblasti Plochého vrchu, Zeleného kamene, Vlašského hřebene a na Pavlově planině. Ačkoli je dnes náhorní plošina pokryta mladými převážně smrkovými nadějně vyhlížejícími porosty, jejich budoucnost je vzhledem k přetrvávajícímu poškození lesních půd, přítomnosti škůdců a probíhající klimatické změně nejistá. Klimaxové smrčiny se nacházejí například na Černé hoře a na Jizeře, vrcholové smrčiny s jeřábem horským na většině skalnatých vrcholů (Jizera, Paličnick, Frýdlantské cimbuří), podmáčené porosty na rašeliništích a v jejich okolí.

Na jižní straně hor se v některých chráněných lokalitách zachovaly fragmenty smíšeného lesa (Cikáňák, Dlouhý kopec, Mariánská hora, Kateřinské bučiny, Harcovské bučiny) a lokality sloužící jako refugium jedle bělokoré (Jedlový důl, Zvonice).

Rašeliniště

Jizerskohorská rašeliniště patří mezi tzv. lesní rašeliniště montánního stupně. Vyvinula se zde díky mimořádně vhodným geomorfologickým (náhorní plošina s terénními sníženinami) a klimatickým (chladno, vlhko) podmínkám; síť jizerskohorských rašelinišť je nejhustší ve střední Evropě. Ramsarskou konvencí jsou chráněna Rašeliniště Jizery, Rašeliniště Jizerky, Černá jezírka, Čihadla a Klečové louky. Rašeliniště mají zásadní význam pro zadržení vody v krajině a jsou na ně svým výskytem vázány chráněné a ohrožené druhy rostlin (kriticky ohrožená blatnice bahenní, plavuňkazaplavovaná, ostřice chudokvětá) a živočichů (pavouk slíďák popelavý, jeřáb popelavý, bekasina otavní). Mocnost rašelinných vrstev dosahuje až 8 metrů. Tajemný svět rašelinišť je spojen s mnoha mýty a pověstmi a je inspirací umělců.

V současnosti pokračuje proces vysychání rašelinišť následkem více vlivů; k nejvýznamnějším patří odlesnění náhorní plošiny Jizerských hor za účelem hospodářského využití dřevní hmoty v souvislosti s ekologickou katastrofou v 80. a 90. letech 20. století, klimatická změna a v první polovině 20. století „meliorace“ rašelinišť budováním odvodňovacích příkopů. Od 80. let 20. století vzniká sekundární odvodňovací síť – příkopy podél lesních komunikací a erozní rýhy, které provázely masivní odlesnění v důsledku imisní zátěže. Cílem revitalizace rašelinišť je pomocí přehrazení odvodňovacích příkopů dřevěnými hrázkami zpomalit odtok vody, zvýšit hladinu spodní vody a dosáhnout opětovného zavodnění rašeliny (např. PRNová louka).

Většina rašelinišť je v Jizerských horách chráněna jako NPR, PR nebo PP; k nejznámějším patří Rašeliniště Jizerky, Na Čihadle, Klečové louky nebo Rybí loučky.

Louky

Louky v Jizerských horách (pravděpodobně s výjimkou tzv. pralouky na Jizerce) vznikaly jako výsledek zemědělského hospodaření, které v minulosti prováděli naši předkové tak, aby se v krajině dlouhodobě užívali. Původní němečtí obyvatelé, kteří v Jizerských horách a podhůří hospodařili více než 500 let a tedy krajinu důvěrně znali, byli v letech 1945 a 1946 vyhnáni; noví osídlenci se v krajině chovali převážně kořistnický, bez potřebných znalostí a vztahů. Zemědělské hospodaření po několika letech svobody negativně ovlivnilo vyvlastňování pozemků a nástup státních statků a jednotných zemědělských družstev. V současnosti se v území vyvíjejí nové vztahy k půdě – přichází další generace zemědělců, kteří mají ke krajině vztah a pečují o ni; pozitivním trendem je větší zájem o ochranu přírody a krajiny a aktivní komunikace se SCHKO JH. Rozvoj zemědělského hospodaření, vznik dalších

zemědělských subjektů i kvalitu a udržitelnost zemědělského hospodaření limituje nedostatek dostupné zemědělské půdy.

Louky (horské, podhorské, květnaté, vlhké) poskytují prostor k životu mnoha druhům zvláště chráněných rostlin, například vachtě trojlisté, prstnatců, vemeníku zelenavému a dvoulistému a hruštičce okrouhlolisté, pětiprstce žežulníku, vstavači Fuchsovu, prze arnice, všivci lesnímu, kropenáci vytrvalému, koprníku štetinolistému. Louky obvykle vytvářejí působné scenérie s objekty lidové architektury v blízkém okolí. Luční společenstva jsou k vidění například v PR Malá Strana, na Podkově (Karlovy), na Hraběticích, v Jindřichovském mokřadu, na Tesařově, na Václavíkově Studánce, v Liberci – Harcově, na Jizerce.

Cílem péče o louky je zachovat a zvýšit jejich druhovou pestrost. Na některých hospodářích nájemci nebo majitelé. Péči o horské louky (Nová Louka Kristiánov, Mariánskohorské boudy) zajišťuje převážně AOPK ČR v rámci Programu péče o krajinu (zejména v PR a PP) a ve spolupráci s LČR.

Cesty

Jizerské hory jsou protkány hustou sítí cest. Nejstarší obchodní cesty z Čech do Lužice, záhvozdská a lužická, se Jizerským horám pravděpodobně vyhýbaly. Cestní síť začala vznikat zejména v souvislosti se sklářstvím a sloužila pro dopravu surovin a skla (tzv. hutní cestaz Kristiánovak Blatnému potoku a přes Bedřichov do Rýnovic) nebo jako spojení sklárů jednoho majitele (Jezdecká cesta). Nejslavnější poutní cestou je tzv. Stará poutní vedoucí z Liberce přes Oldřichov v Hájích a Dubinu do Hejnic k bazilice Navštívení Panny Marie. Významné jsou cesty vedoucí strmými severními svahy hora zpřístupňující centrální část (nejslavnější Štolpišská cesta s jedinečnou galerií v úrovni vodopádu Štolpichu, Riegelweg neboli Rauscheckova cesta, Polednická silnice a další) nebo vrstevnicová Viničná cesta propojující Oldřichovské sedlo a Ferdinandov, dnes sloužící především pěším turistům a cykloturistům a vedoucí po okraji NPR Jizerskohorské bučiny. Klíčovou komunikací na severu hor je tzv. Smědavská silnice propojující Frýdlantsko a Tanvaldsko; v zimních měsících je z důvodu ochrany zdroje pitné vody na Souši pro automobilovou dopravu v úseku Smědava – Souš uzavřena.

Původní a místy stále používané názvy cest odkazují na německou historii zdejšího kraje. Cesty jsou spojeny s mnoha lidskými příběhy; poblíž cest se nacházejí pomníčky na památku lidí, kteří zde zahynuli, a boží muka, posilující duše poutníků na odlehlých cestách temnými lesy. Na svazích hor se nacházejí pozůstatky cest, kudy kdysi sváželi na saních sváželi dřevo z horních partií lesů do údolí.

Zejména na přelomu tisíciletí vznikla v Jizerských horách síť zpevněných (asfaltových, panelových) cest sloužících lesnímu provozu k odvozu obrovských objemů dřeva vytěženého v souvislosti s imisní ekologickou katastrofou; tyto účelové lesní komunikace jsou dnes využívány pěšími turisty, ale zejména cyklisty. V zimě je tato cestní síť základem tzv. Jizerské magistrály – téměř 200 km strojově upravovaných tras pro běžecké lyžování, které do hor lákají statisíce běžkařů.

Voda, vodní toky, vodní díla

Jizerské hory náleží do dvou úmoří, po jejich hřebenech prochází hlavní evropské rozvodí mezi úmořímí Baltského a Severního moře. Jizera s přítoky (hlavním je Kamenice) odvádí vodu z východní a jihovýchodní části hor do Severního moře; vody Lužické Nisy a jejího hlavního přítoku Smědé se skrze Odru dostávají do Baltského moře. Potoky ve skalnatých korytech zejména na severu (Černý potok, Hájený potok, Štolpich) i na jihu (Jedlová, Černá Desná) vytvářejí vodopády a kaskády. Tok Jizery tvoří v délce 13 km státní hranici s Polskem.

Jizerské hory mají mimořádně hustou síť potoků a řek a tzv. specifický odtok je zde 6x vyšší než je průměr v ČR. Jizerské hory jsou chráněnou oblastí přirozené akumulace vod a zdrojem pitné vody nejen pro sídla v podhůří, ale cestou Jizery také pro Prahu.

Jizerské hory patří k územím nejbohatším na srážky v ČR a drží některé srážkové rekordy; nejznámějším je nejvyšší srážkový úhrn za 24 hodin, naměřený na Nové Louce v červenci 1897 (345,1 mm).

Počátkem 20. století byly v Jizerských horách vybudovány přehrady na ochranu proti povodním (Bedřichov, Fojtka, Mšeno, Rudolfov, Souš, Bílá Desná); poslední jmenovaná se v roce 1916 s tragickými následky protrhla (dnes areál tzv. Protržené přehrady na Bílé Desné). Nádrž Souš dnes slouží jako zdroj pitné vody; v letech 1976 – 1980 byla postavena vodárenská nádrž Josefův Důl.

Na vodní bohatství Jizerských hor má zásadní vliv schopnost krajiny zadržet vodu, a pro tu jsou důležité zdravé, ekologicky stabilní lesy a rašeliniště, která dokáží zadržet velké množství vody a pak je povolna uvolňovat. Nedostatečná retenční schopnost krajiny se podílí na povodních například na řece Smědě.

Průmysl, sklárny

Průmyslová výroba významně ovlivnila krajinu a podobu sídel v Jizerských horách. Textilní průmysl se rozvíjel v podhůří, zpočátku v podobě domácí výroby a manufaktur, později velkých textilních továren (Liberec, Nové Město pod Smrkem, Tanvald). Do hor proniklo sklářství, využívající zdejší zdroje a suroviny (dřevo, vodu); nejstarší sklárna vznikla ve Sklenařicích (14. století), další od 16. století na Bedřichově, ve Mšeně, v Rejdicích, na Kristiánově, na Jizerce, na Nové Louce. Dodnes se dochovaly pozůstatky dvou sklářských osad (Nová Louka, Kristiánov), archeologická lokalita sklárny na Bedřichově a památkově chráněný objekt sklárny na Jizerce. Energii vody využívaly brusírny skla například v Josefově Dole, Albrechticích v Jizerských horách, na Černé říčce a Jedlově. Sklárny svou činností zásadně ovlivnily podobu lesů Jizerských hor; těžba dřeva pro potřebu sklárna následná umělá obnova lesa se podílely na přeměně druhově pestrých ekologicky stabilních lesů ve stejnověké smrkové monokultury.

Energii vodních toků využívaly továrny v podhůří; údolí Lužické Nisy v Kateřinkách bylo místem s největší koncentrací průmyslových podniků na území Rakouska – Uherska. Jedinečným fenoménem jsou systémy vodních nádrží pro brusírny skla (Pekelský potok, Semerinky, Smržovka, Vábrloch).

Dřevo se používalo nejen pro sklárny, ale také jako stavební dříví a pro výrobu dřevěného uhlí. Zpracování dřeva do podoby finálního produktu dodnes probíhá v Jiřetíně pod Bukovou (výroba hraček – Detoa).

Těžba a zpracování rud a kovů probíhaly v Novém Městě pod Smrkem (cín) a na Raspenavsku (železná ruda). Novoměstské štolý s půvabnými názvy (Beránek boží, Blažená bohatá útěcha, Nadílka štěstí) jsou dnes uzavřeny a jsou zimovištěm netopýrů. Z množství lomů na žulu (Fojtka, Oldřichov, Bedřichov, Ruprechtice, Loučná...) je dnes v provozu jen lom v Hraničné, na Černé Studnici a v Ruprechticích. Jizerskou žulu je nebo bylo možné najít na různých místech v Evropě (přístavní molo v Kielu, Stalinův pomník a metro v Praze).

S životem v horách bylo spojeno provozování drobných řemesel – kromě výroby skla se lidé živilí jeho zpracováním (mačkáři, malíři na sklo) nebo tkalcovstvím.

Lidová architektura, krajinný ráz, drobné stavby v krajině

Významnou součástí CHKO je nelesní krajina s převažujícími loukami a pastvinami a s dochovanými stavbami tradiční lidové architektury. První osady v Jizerských horách vznikaly v severním a západním podhůří (od Krásné Studánky po Ludvíkov); do hor pronikali lidé údolími potoků a řek, stavěli sklárny a zakládali pastevní a řemeslnické obce. Německé osídlení pozval do Jizerských hor Přemysl Otakar II. ve 14. století, aby se usadili a hospodařili v pohraničním hvozdu; jejich potomci zde žili více než 700 let.

V Jizerských horách se potkávají tři oblasti lidové architektury. Roubený dům slezského pohraničí se vyskytuje v celé oblasti (např. Albrechtice v Jizerských horách, Josefův Důl), lužický hrázděný dům s podstávkou na severozápadě (Oldřichov v Hájích, Bílý Potok) a český pojizerský dům na jihovýchodě (Paseky nad Jizerou) představují základní kameny zdejší lidové architektury. Společným rysem je dělení domu do tří částí – obytná světnice, síň a hospodářská část. Domy se stavěly tak, aby využívaly výhod zdejších přírodních podmínek a čelily nevýhodám a aby vyhovovaly způsobu obživy jejich majitelů. Přestože dochovaných lidových staveb v Jizerských horách jsou stovky, památkově chráněno je jich asi jen 20; jedinou vesnickou památkovou rezervací je osada Jizerka. Za záchranu mnoha hodnotných staveb lidové architektury vděčíme chalupářům a fenoménu tzv. druhého bydlení.

S řídkou zástavbou a celkovou odlehlostí území souvisí také ochrana tmy v údolích Jizery a Jizerky; díky nízkému světelnému znečištění zde mohla být vyhlášena Jizerská oblast tmavé oblohy.

Jizerskými horami prochází linie lehkého opevnění; jednotlivé bunkry neboli řopíky (původ v Ředitelství opevňovacích prací) jsou promyšleně umístěny v terénu tak, aby se mohly vzájemně podpořit při obraně. Bunkrová linie je dobře patrná například poblíž Viničné cesty, poblíž Smědavy (na úbočí Smědavské hory) nebo na loukách u Polubného.

Výjimečnou stavbou dosud patrnou v terénu je Clam-Gallasovská obora; byla vybudována v polovině 19. století, rozkládala na území 5 560 hektarů a tvořilo ji zhruba 11 tisíc kamenných sloupků, přes padesát bran a přes padesát vrátek. Malá obora se rozkládá u Dětrichova u Frýdlantu, velká se táhne přes Oldřichov v Hájích, k Bedřichovu a k Ferdinandovu.

Jedinečným fenoménem Jizerských hor jsou drobné památky v krajině, kterým místní říkají pomníčky – křížky, pamětní desky na skalách či stromech, kamenné pomníčky. Připomínají různé, vesměs smutné příběhy spojené s horami a životem v nich – smrtelné zranění dřevorubce či svážeče dřeva, smrt pytláka nebo malé holčičky, vraždu obchodníka, děkovný křížek za šťastný návrat. Pomníčků tohoto druhu je v Jizerských horách několik set, nejstarší ze 17. století; jejich prvními „objeviteli“ byli Emil Novák a Miloslav Nevrlý. Dnes se pomníčky staly neodmyslitelnou součástí krajiny Jizerských hor a našeho vztahu k nim; pečuje o ně zejména spolek Patron.

Turistika, sport, rozhledny, skalní vyhlídky

Počátky turistiky v Jizerských horách se datují do 2. poloviny 19. století, kdy změna životního stylu (pravidelná pracovní doba, volné neděle) přinesla nárůst volného času a s tím nebyvalou oblibu turistiky spojenou s budováním turistických zařízení (horských chat, rozhleden atd.). Nejprve se turistiky věnovali bohatí, posléze se na rozvoji turistiky významně podílely dělnické spolky. Dnes je v Jizerských horách a podhůří vyznačeno asi 800 km turistických cest, v zimě se upravuje asi 180 km běžeckých tratí (Jizerská magistrála). Horolezci vystupují na přibližně 250 skal zejména v oblasti strmých severních a SZ svahů, v NPR Jizerskohorské bučiny.

Jizerské hory jsou krajem rozhleden; v lesnaté krajině se jinak výhledy málokdy nabízely. Rozhledny jsou kamenné, železné i dřevěné; mnohé stavěl na počátku 20. století německý horský spolek, jehož pokračovatelem je dnešní Jizersko-ještědský horský spolek. Dnes je v Jizerských horách 11 rozhleden, nejstarší Štěpánka (1847), nejnovější obnovená rozhledna na Smrku (2003). Skalních vyhlídek je 32; obvykle jsou jednoduše opatřeny zábradlím, někde schůdky; k nejznámějším patří Ořešník, Frýdlantské cimbuří, Krásná Maří, Paličník, Jizera, Skalní hrad.

Nejvýznamnějším lyžařským závodem je Jizerská 50; pořádá se od roku 1968, od roku 1971 jako Memorial expedice Peru na památku horolezců zahynuvších pod Huascaránem. Roste obliba cykloturistiky. Sjezdovému lyžování slouží sjezdovky a areály v Pasekách nad Jizerou, Rejdicích, Desné, největší areály pak v Bedřichově, na Severáku a Tanvaldském Špičáku.

Umělci a významné osobnosti

Jizerské hory se staly inspirací mnoha umělců. K nejznámějším patří malíři – krajináři Wenzel Franz Jäger a Eduard Enzmann, malíř a grafik Alex Beran a grafika typograf Roman Karpaš.

Většina spisovatelů ovlivněných Jizerskými horami psala německy. Nejznámějšími spisovateli spojenými s Jizerskými horami jsou Gustav Leutelt, Rudolf Kauschka a Miloslav Nevrlý.

Krásy přírody Jizerských hor přilákaly mnohé fotografy, například Siegfrieda Weisse, Miloslava Kalíka, Bohumila Jakouběho, Milana Drahoňovského, Jana Pikouse, Jana Veselého, Zdeňka Lína a další.

Příloha 2 - Zásady dobré interpretace

Jak se učíme

- **Člověk udrží pozornost jen omezenou dobu: 3 – 30 – 3.** Vezměte si uživatele naučných stezek: téměř všichni u panelu „přibrzdí“ a věnují mu cca 3 vteřiny (!) – přečtou si hlavní titulek, podívají se na fotky. Menší část, kterou panel něčím zaujal, zůstává asi 30 vteřin (!) – přečte si úvodní odstavec, popisky k fotkám. Jen zlomek zůstává cca 3 minuty a přečte si vše.
- **Člověk si různé podněty pamatuje různě: 90 – 50 – 30 – 20.** Nejvíce si zapamatuje věci, na které si může sáhnout nebo je prožít (uvádí se, že až 90 %), méně ty, které vidí a slyší (cca 50 %), přečte (asi 30 %) nebo jen slyší (přibližně 20 %).
- **Člověk si nejdříve všimne toho, co se týká přímo jeho osoby** (uslyší své jméno, zaujme ho něco, co souvisí s jeho profesí či zájmy – tedy tím, co zná). Proto je důležité používat slovník, kterým mluví, oslovovat jej a udržovat s ním kontakt.
- **Člověk přijímá informace postupně a má omezenou kapacitu.** Proto je vhodné je podávat po částech, v jasně oddělených blocích, které spolu souvisí. Počet témat by neměl být vyšší než 3-4. Pokud je jich méně, třeba jen 1 téma, vůbec to nevadí, spíš naopak.

8 základních pravidel dobré komunikace

- **Vybírejte a buďte struční.** Zjednodušte, nezahlcujte posluchače zbytečnými detaily nebo nesouvisejícími informacemi. Dejte si ale pozor, aby se nevytratily hlavní souvislosti, bez nichž běžný návštěvník, člověk odjinud nebo s jiným zaměřením, věc nepochopí (!).
- **Ujasněte si, ke komu mluvíte.** Mluvte jeho jazykem a mluvte o tom, co ho zajímá.
- **Mluvte normálně.** Budete-li mluvit a psát jazykem, kterému rozumí žák 7. třídy, máte jistotu, že vám porozumí většina návštěvníků. To není myšleno hanlivě, je to skutečnost. V interpretaci nepřednášíte vědu, ale překládáte ji do srozumitelné řeči.
- **Používejte příběhy a citace.** Lidé si nejčastěji zapamatují příběh. Menší šanci na zapamatování má jedna osamocená myšlenka, nejmenší pak jednotlivé údaje jako jsou názvy, čísla, letopočty.
- **Používejte metaforu a přirovnání,** fungují. Vybírejte ale takové, kterým lidé, s nimiž mluvíte, porozumí.
- **Uvažujte o interpretaci jako celku** – propojte všechny detaily, aby se obsah a forma navzájem podporovaly. Vyřezávané dřevěné panely se hodí do expozice o přírodě Šumavy, ne do skláren.
- **Směrovky, upozornění a instrukce musí být jasné.** Není potřeba být originální za každou cenu.
- **Odkoušejte si své nápady** – testujte, testujte, testujte, ale na správných lidech, kteří odpovídají vaší cílové skupině a nejsou to vaši známí – potřebujete objektivní názor.

Základní zásady interpretace

- **Plánujte.** Přípravu každé interpretace, ať už je to naučná stezka, exkurze nebo webová aplikace, se vyplatí dopředu naplánovat. Ušetří vám to spoustu peněz, práce, času, ale i zklamání. Má území, ve kterém vaše interpretace vzniká, interpretační plán? Držte se ho.
- **Nebojte se provokovat** – zájem, akci nebo reakci, diskusi. Interpretace, která nedokáže vzbudit zájem, je od začátku odsouzena k nezdaru.
- **Vytvářejte vztah** – ke zkušenostem či obavám publika. Pokud interpretujete tak, aniž by se to nějak dotklo zkušenosti návštěvníka, není to pro něj důležité a nebude vám věnovat pozornost. Interpretace musí být pro návštěvníka smysluplná. Přemýšlejte o tom, proč by návštěvníka mělo zajímat, co mu chcete sdělit. Jak může to, co se dozví, využít?
- **Odhalujte skryté souvislosti.** Nesdělujte jednoduše fakta, ale využijte je k odkrývání významů obecnější platnosti. Zážitek poznání (Aha!) je cenný pomocník. Pokud se odhalení podaří, je téměř jisté, že si návštěvník tuto informaci zapamatuje.
- **Předpokládejte omezenou znalost, ale nepoučujte.** Musíte najít správný tón, správnou míru podrobnosti nebo obecnosti, která odpovídá vašim návštěvníkům.
- **Tvořte interpretaci, která je příjemná.** Interpretace není povinná. Je součástí trávení volného času, který chce každý z nás prožít co nejlépe. A pokud vytvoříte panel, který přečtou například jen lidé s výborným zrakem, ostatní interpretaci nepřijmou, protože pro ně příjemná nebude.
- **Interpretace musí být dobře organizovaná** a mít jasnou strukturu. Vše musí fungovat hladce. Od návštěvníka nemůžete vyžadovat velké vypětí, odpočívá. Usnadněte mu to – a máte šanci mu sdělit to, co chcete.
- **Dejte interpretaci jasné téma.** Musí být jasné „o čem to je“, a co chcete návštěvníkovi sdělit. Neodbočujte, nezahlcujte, mluvte k věci.
- **Nebudte jednotvární.** Nuda je velký nepřítel interpretace, protože otupuje pozornost a snižuje zájem něco nového se dozvědět. Pokud ale použijete příliš mnoho zajímavých prvků, jako jsou příběhy, citáty, otázky (např. Víte že...?), také to nebude fungovat. Všeho s mírou.
- **Zapojte.** Je pohodlné být nezúčastněným divákem, ale zpravidla to znamená, že pozorně neposloucháme a jsme přítomni jenom částečně. Tomu pak odpovídá také hloubka zážitku i to, jak dlouho si jej budeme pamatovat. Měli byste předat sdělení způsobem, který si návštěvník zapamatuje – a to se neobejde bez spoluúčasti návštěvníka a jeho zapojení.
- **Vypustili jste ji do světa, musíte se o ni starat.** Vytvořením interpretace vaše práce nekončí. Pravidelně ji kontrolujte a udržujte funkční. Pokud se o ni nemůžete nadále starat, je lepší ji odstranit. Například zchátralá naučná stezka jistě nepřispívá k ochraně místního přírodního a kulturně-historického dědictví, kvůli níž původně vznikla. I v interpretaci platí: méně je více.

Tipy pro tvorbu panelů naučných stezek

tato pravidla platí vždy, ať už připravujete stezku, panel, expozici, prohlídku s průvodcem, nebo aplikaci do chytrého telefonu

- **Nejde to jinak?** Proč potřebujete naučnou stezku? Koho chcete oslovit? Co mu chcete sdělit? Nejdříve si všechno naplánujte. Pokud v území existuje interpretační plán, využijte ho.
- **Bud'te struční.** Lepší jedna věta, kterou si někdo přečte, než odstavec, který ho odradí. Nedávejte na panel více než 150 slov. Zkracujte, škrtejte a vypíchněte to nejdůležitější. Jak z množství témat, tak informací o daném tématu. Při zkracování vám však nesmí vypadnout souvislosti (!). Bez nich zůstane jen shluk faktů bez hlubšího významu.
- **Bud'te čitelní.** Používejte velikost písma nejméně 8 mm (30 bodů) a takové typy písma, které se dobře čtou.
- **Bud'te přehlední.** Panely nejsou kniha, lidé je nečtou, ale „skenují“ – potřebují záchytné body. Text proto rozčleňte poutavými nadpisy a podnadpisy do bloků maximálně o 50 slovech.
- **Máte málo času (3 – 30 – 3).** Máte cca 3 vteřiny na to, abyste zaujali, 30 vteřin, abyste předali hlavní sdělení a 3 minuty, abyste přesvědčili. Tomu musí odpovídat forma a obsah hlavního titulku (3''), úvodního odstavce textu (30'') a celkové množství prezentovaných informací (3').
- **Věřte Komenskému, ale neučte.** Základní pravidla platí i v interpretaci: postupujte od konkrétního k abstraktnímu, od místního ke světovému, od jedinečného k obecnému. Nezapomeňte ale, že panel určený pro běžného návštěvníka není školní pomůcka.
- **Používejte lidské příběhy.** Lidé se nejvíce zajímají o sebe a o příběhy druhých lidí. Využijte toho, neuděláte chybu. Pokud možno se ale vyhněte slovu „příběh“, je ho dnes všude plno.
- **Ukazujte, zapojte smysly.** Než abyste věci popisovali slovy, raději je ukazujte. Mluvte o nich na místě, kde je možné je vnímat. Čím více smyslů se vám podaří zapojit, tím větší máte šanci, že si návštěvník věc zapamatuje. Kdo přemýšlí nad otázkou nebo řeší úkol, vnímá. Otázky, případně úkoly pro děti, však využívejte uvážlivě, nepřehánějte to.
- **NezACLÁNĚJTE, bud'te sví a testujte.** Bud'te velmi opatrní, kam svůj panel postavíte, abyste nepoškodili atmosféru místa. Je mnoho možností, jak může panel vypadat, nebojte se inspirovat jinde. A nezapomeňte nápad otestovat na své cílové skupině (která není složena z vašich známých!). PS: Musí to skutečně být panel? Nejde to i bez něj?
- **Vypustili jste je do světa, musíte se o ně starat.** Vytvořením a instalací panelů vaše práce nekončí. Na návštěvníka působí nejen obsah, ale především to, jak panel vypadá v okamžiku, kdy k němu přijde. Pokud mu nabízíte stezku, bude pro něj důležitý dojem ze stezky jako celku. Panely i celou stezku proto kontrolujte a udržujte. Pokud se o ně nemůžete postarat, raději je odstraňte. Chátrající stezkou na nikoho dobrý dojem neuděláte.
- **I zážitků se člověk přejí.** Dokonce i ty nejzajímavější prvky interpretace jako příběhy, otázky či citáty začnou nudit, pokud se budou opakovat. Pokud je v okolí více podobně zaměřených nebo zpracovaných stezek, začnou nudit. Stal se kdysi jedinečný zážitek dnes už všední záležitostí? Může nudit. Proto se vyplatí plánovat a vědět, proč to vlastně všechno děláte. Dokážete se pak lépe rozhodnout, jestli se vám vaše nemalé úsilí vkládané do tvorby a údržby interpretace vyplatí. Ať se vám vaše práce daří.